

ΠΑΝΩΡΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΟΣΟΛΩΝ.

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΔΙΣ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΚΑΤΟΣ ΟΓΔΟΣ.

ΑΠΟ ΑΠΡΙΑΙΟΥ 1867 ΜΕΧΡΙΣ ΑΠΡΙΑΙΟΥ 1868.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑ
ΛΑΥΡΙΣΤΟΥ
ΥΕΩΝ ΑΡΙΘ. _____

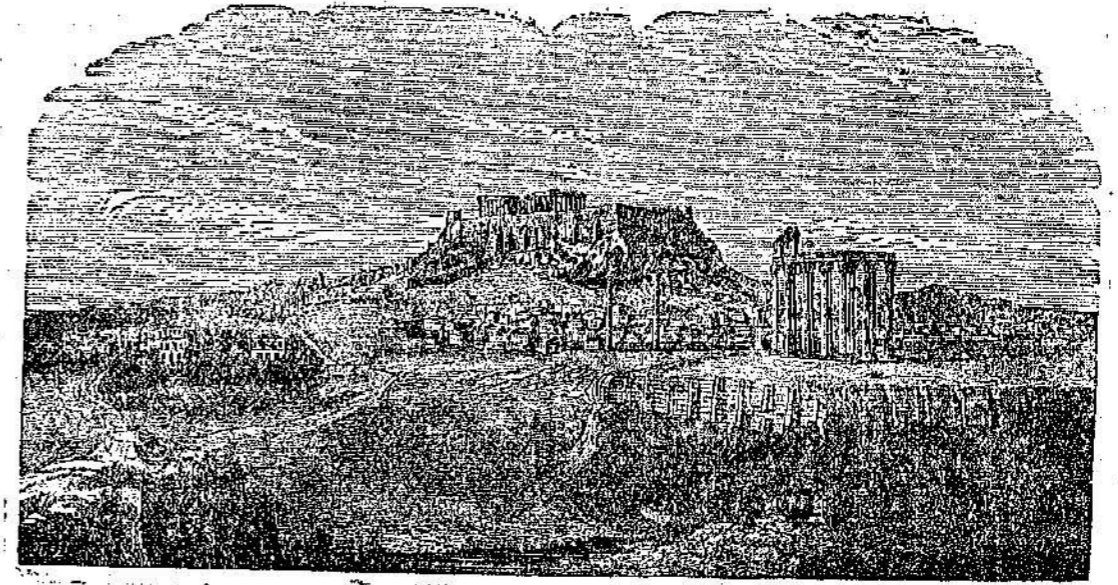
ΠΑΡΕΛΗΥΣΤΗΡΙΟ ΚΑΔΩΜΑΤΩΝ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Κωνσταντίνου
ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΑ

ΑΘΗΝΑΙΣ,

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΤΗΣ ΠΑΝΩΡΑΣ.

(ὅδὸς Περαιῶς.)

1868.

ΠΑΝΔΩΡΑ.

1 ΙΟΥΛΙΟΥ, 1867.

ΤΟΜΟΣ ΙΗ΄.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 415.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΣΥΝΕΡΧΕΣΘΑΙ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΖΕΣΘΑΙ.

Α΄.

Τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι τοὺς πολίτας (α) εἶναι συμφυὲς τῷ συνταγματικῷ πολιτεύματι, καθ' ὃ δέον νὰ συσκέπτονται καὶ συμπράττωσιν οἱ πολίται περὶ τὴν ἐκλογὴν τῶν ἑαυτῶν ἀντιπροσώπων· εἶναι δὲ καὶ ἀνγκυαίον εἰς ἐνάσκησιν τοῦ δικαίωματος τοῦ ν' ἀνυψέρονται καὶ πολλοὶ ὁμοῦ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ κράτους καὶ εἰς τὴν Βουλὴν. Ὅθεν καὶ τοι μὴ βῆτῳ ὑπὸ τοῦ παλαιοῦ ἡμῶν συντάγματος μνημονεύμενον, τὸ δικαίωμα τοῦτο ἴσχυος καὶ ὑπὸ τὸ κράτος αὐτοῦ. Καὶ ἐν Γαλλίᾳ τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι θεωρεῖται ὡς ἰσχύον ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου, γενομένης διαστολῆς τοῦ δικαίωματος τοῦ συνέρχεσθαι ἀπὸ τοῦ δικαίωματος τοῦ

συνεταιρίζεσθαι καὶ τιμωροῦμένων διὰ παραβίασιν τοῦ 291 ἄρθρου τοῦ ποινικοῦ κώδικος καὶ τῶν διατάξεων τοῦ ἀπὸ 10 Ἀπριλίου 1834 νόμου μόνον τῶν χάριν συνεταιρισμοῦ συνερχομένων· τοῦτο δὲ βῆτῳ ἐδήλωσεν ἀπὸ τοῦ βήματος τῆς Βουλῆς ἡ ἐπὶ τῆς Δικαιοσύνης ὑπουργός, κατὰ τὴν περὶ τοῦ εἰρημένου νόμου συζήτησιν, διὰ τῶν ἐξῆς· «Ποιοῦμεν νόμον κατὰ τῶν συνεταιρισμῶν καὶ οὐχὶ κατὰ τῶν τυχαίων καὶ προσκαίρων συναθροίσεων, τῶν προτιθεμένων τὴν ἐνάσκησιν συνταγματικοῦ τινος δικαίωματος (α). Καὶ τῷ ὄντι ἄλλο ἐστὶ τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι, καὶ ἄλλο τὸ τοῦ συνέρχεσθαι ἐκτάκτως· ἄνευ προσυμφωνημένου τινὸς σκοποῦ. Οἱ συνεταιρισμοὶ πολλῶν μείζονας παρέχουσι κινδύνους, διότι προϋποθέτουσι διαρκῆ συνεννόησιν πρὸς ἐπιδιώξιν σκοποῦ ἐκ τῶν προτέρων ὁρισμένου, οἷα εἰσὶν αἱ πολιτικαὶ ἐταιρίαι καὶ οἱ σύλλογοι (clubs) αὐτῶν, ἐν ᾧ τὸ συνέρχεσθαι ἀπλῶς πολλοὺς τινεὺς καὶ βουλευέσθαι ἄνευ συστηματικῆς τάξεως, ἄνευ ὁρισμένων τρόπων καὶ τύπων, εἶναι πολλὰκις τυχαίον, μὴ περιοδικόν καὶ πρόσκαιρον (β). Ἄρα ἀνάγκη ἄλλοι νόμοι νὰ βυθ-

(α) Περὶ εὐ διαλαμβάνει τὸ 10 ἄρθρον τοῦ συντάγματος τῆδε· «Οἱ Ἕλληνας ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι ἡσυχῆ καὶ ἀπλῶς· μόνον εἰς τὰς δημοσίας συναθροίσεις δύναται νὰ παρίσταται ἡ ἀσυνουχία. Αἱ ἐν ὑπαίθρῳ συναθροίσεις δύνανται νὰ ἀπαγορευθῶσιν, ἐάν ὡς ἐκ τούτων ἐπιβληθῆι κίνδυνος εἰς τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν.»

(α) Sarrigay, droit public, I, σελ. 186. Καὶ ὁ νομοθέτης καὶ ἡ Μαρκιανὸς ἐξηγῶν τὸ συγκαλητικὸν δῆγμα, δι' εὐ ἀπαγορευθῆναι παρὰ τοῖς Ῥωμαίοις οἱ πολιτικοὶ συνεταιρισμοί, λέγει, ἐπὶ δὲν ἀπαγορεύονται καὶ αἱ ἀπλῆς συναθροίσεις, ἐκτὸς ἂν δι' αὐτῶν καλύπτεται ἀθέμιτος τις ἐταιρία.

(β) Τούτο εἶναι τὸ καλούμενον ὑπὸ τῶν ἄγγλων meeting.

ρυθμίζωσιν έκπέρου δικαίωματος τήν ένάσκησιν. Τά πλείστα συντάγματα καθιερούσι βήτως τὸ τοῦ συνέρχεσθαι δικαίωμα. Ἐν Γαλλίᾳ ἡ συνταγματικὴ Συνέλευσις διεκήρυξε διὰ νόμου τῆς 13—19 νοεμβρίου 1790, «ὅτι οἱ πολῖται κέκτηνται τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι ἡσυχῶς καὶ ἄνευ ὅπλων, πρὸς δὲ καὶ τοῦ σχηματίζειν πρὸς ἀλλήλους ἐλευθέρως ἐταιρίας, ὑπὸ τὸν ὅρον τῆς τηρήσεως τῶν νόμων, τῶν διεσπόντων πάντας τοὺς πολίτας.» Κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον ἡ τῆς Συνελεύσεως πλειονότης ἀντιπολιτευομένη τὴν βασιλείαν, ἠσθάλθη τὴν ἀνάγκην νὰ στηριχθῇ ἐπὶ τῶν ἀρξαιμένων νὰ σχηματίζωνται ἀτομικῶν ἐταιριῶν (clubs), συμμεριζομένων τὰς ἀναμορφωτικὰς αὐτῆς ἰδέας· ἀποῦ ὅμως ἐπαγίωσεν τὴν ἐξουσίαν αὐτῆς διὰ τῆς ἐξασθενέσεως τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας, εἶδεν ἐαυτὴν σφόδρα παρενοχλουμένην καὶ ἐπηρεαζομένην ὑπὸ τῶν τοῦ λαοῦ ἐταιριῶν, διὸ καὶ ἀφῆρσε, διὰ τοῦ νόμου τῆς 18—22 Μαΐου 1791, τὸ δικαίωμα τοῦ συλλήθην ἀναφέρεισθαι καὶ τοῦ τοιχοκολλῆν ἀποφάσεις γενομένης ὑπὸ συναθροίσεων τοῦ λαοῦ· τὸ δὲ σύνταγμα τοῦ 1791 παρέλιπεν ὅλως τὰ περὶ τοῦ συνεταιρίζεσθαι, ἀποφανθὲν μόνον, «ὅτι εἶναι ἐλεύθεροι οἱ πολῖται νὰ συνέρχωνται ἡσυχῶς καὶ ἄνευ ὅπλων, συμμορφούμενοι πρὸς τοὺς ἀστυνομικοὺς νόμους.» Καὶ ὅμως δὲν ἐσώθη ἡ Γαλλία ἐκ τῶν δεινῶν ἀποπημάτων, τῶν προκυψάντων ἐκ τῶν παρὰ τὴ σύνταγμα ἰδρυέντων πολιτικῶν συλλόγων, εἰμὴ μόνον μετὰ τὴν πτώσιν τοῦ Ροβεσπιέρου. Τὸ σύνταγμα τοῦ 1795, ἐκδοθὲν ὑπὸ τὰς ἐντυπώσεις τῶν ἀποπημάτων τούτων, περιέστειλε τὰς συναθροίσεις καὶ τοὺς συνεταιρισμούς· τὸ δὲ 291 ἄρθρον (α) τοῦ ἐκδοθέντος τῷ 1810 ποινικοῦ κώδικος διέταξεν, «ὅτι οὐδεὶς συνεταιρισμὸς πλειόνων τῶν εἰκοσι προσώπων, σκοπὸν ἔχων τὸ συνέρχεσθαι τὰ πρόσωπα ταῦτα καθ' ὠρισμένην ἡμέραν, καὶ τὸ συσκέπτεσθαι περὶ θρησκευτικῶν, φιλολογικῶν, πολιτικῶν ἢ ἄλλων ἀντικειμένων, δύναται νὰ σχηματισθῇ ἄλλως ἢ τῆς συγκαταθέσει τῆς κυβερνήσεως καὶ ὑπὸ τοὺς ὅρους, οὓς ἠθέληεν εὐδοκίῃ ἡ δημοσία ἐξουσία νὰ ἐπιβάλῃ εἰς τὴν ἐταιρίαν» συνεπληρώθη δὲ καὶ ἐπεξηγήθη διὰ τοῦ ἀπὸ 10 Ἀπριλίου 1834 νόμου (β). Τὸ δὲ σύνταγμα τοῦ 1848 ἀνεγνώρισεν εἰς τοὺς πολίτας τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι ἡσυχῶς καὶ ἄόπλως καὶ τοῦ ἀ-

συνέρχεσθαι τυχαία. Περὶ δὲ τῶν clubs θέλωμεν ἀκριβέστερον διαλέξαι ἐν τοῖς κατωτέρω.
 (α) Εἰς τὸ ἀντιστοιχοῦσι κατ' ἄλλαν γενικωτέραν ἕκφρασιν τὰ ἄρθρα 212 καὶ ἐπ. τοῦ ἡμετέρου ποινικοῦ νόμου.
 (β) Ὁ νόμος οὗτος λέγει, «ὅτι αἱ διατάξεις τοῦ 291 ἄρθρου τοῦ ποινικοῦ κώδικος εἰσὶν ἐφαρμοστέαι εἰς τοὺς ἐκ πλειόνων τῶν εἰκοσι προσώπων συνεταιρισμούς, ἔστω καὶ ἂν οἱ συνεταιρισμοὶ οὗτοι διαίρῳνται εἰς τμήματα μικροτέρου ἀριθμοῦ καὶ ἂν συνέρχωνται καθέκαστην ἢ καθ' ὠρισμένην ἡμέραν.»

ναφέρεσθαι. Τέλος, τὸ σύνταγμα τοῦ 1852 διαλαμβάνει μόνον περὶ τοῦ δικαίωματος τῶν πολιτῶν τοῦ ποιεῖν ἀναφοράς πρὸς τὴν Γερουσίαν, πᾶσα δὲ συνάθροισις καὶ πᾶς συνεταιρισμὸς ὑπόκειται, ἐπὶ αὐστηραῖς ποιναῖς, εἰς τὴν προηγουμένην τῆς ἀρχῆς ἄδειαν καὶ τὴν ἐπίβλεψιν αὐτῆς (α).

Ἐν Ἀγγλίᾳ τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι τοὺς πολίτας ἐν meeting καὶ συσκέπτεσθαι δι' ἀγορεύσεων εἶναι ἀπόλυτον. Οὐχὶ σπανίως ἀναφίνεται ἐν ἡ πλείονα πρόσωπα, φέροντα ἀναφορὰν ἀπὸ τόπου εἰς τόπον καὶ συγκαλοῦνται τοὺς πολίτας πρὸς συζήτησιν καὶ ὑπογραφήν, ἀφοῦ ὅμως ἀγγελοῦ ὁ τόπος καὶ ἡ ὥρα τῆς συναθροίσεως εἰς τὴν ἀστυνομίαν, ἵνα διατηρηθῇ ὑπ' αὐτῆς ἡ τάξις. Τοσοῦτον ὅμως σέβας ἀποδίδεται ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ πρὸς τὸν νόμον, ὥστε ἀρκεῖ ἡ τῆς ἀστυνομικῆς βέβηδος ἐπίδειξις, ὅπως συνήθως καταπαυθῇ πᾶς θύρβος (β). Ἐν Βελγίῳ τὸ 19 ἄρθρον τοῦ συντάγματος ὀρίζει, «ὅτι οἱ Βέλγοι ἔχουσι τὸ δικαίωμα νὰ συνέρχωνται ἡσυχῶς καὶ ἄνευ ὅπλων, συμμορφούμενοι πρὸς τοὺς νόμους, οἵτινες δύνανται μὲν νὰ κανονίζωσι τὸ δικαίωμα τοῦτο, ἀλλ' οὐχὶ καὶ νὰ ὑποβάλλωσιν αὐτὸ εἰς προηγουμένην ἄδειαν· ἡ διάταξις ὅμως αὕτη οὐδέποτε ἐφαρμόζεται εἰς τὰς ἐν ὑπαίθρῳ συναθροίσεις, αἵτινες ὑπόκεινται ὅλως εἰς τοὺς ἀστυνομικοὺς νόμους.» Ἐν Ἰταλίᾳ τὸ 32 ἄρθρον τοῦ συντάγματος τοῦ 1848 ἀναγνωρίζει «τὸ δικαίωμα τῆς ἡσυχῶς καὶ ἄνευ ὅπλων συναθροίσεως τῶν πολιτῶν κατὰ τοὺς νόμους, οἵτινες δύνανται νὰ κανονίζωσι τὴν ἐνάσκησιν αὐτοῦ, αἱ δὲ ἐν ὑπαίθρῳ συναθροίσεις ὑπόκεινται εἰς τοὺς ἀστυνομικοὺς νόμους.» Ὁμοίως καὶ τὰ τῆς Ὀλλανδίας καὶ Δανίας συντάγματα ἐπιτρέπουσι τὰς συναθροίσεις. Τὸ δὲ τῆς Πρωσίας σύνταγμα λέγει, «ὅτι πάντες οἱ Πρώσοι δικαιούνται νὰ συνέρχωνται ἐν εἰρήνῃ καὶ ἄνευ ὅπλων, ἄνευ προηγουμένης ἀδείας τῆς ἀρχῆς, ἐντὸς κεκλισμένων τόπων· ἡ διάταξις αὕτη δὲν ἐφαρμόζεται καὶ ὑπὲρ τῶν γινομένων ἐν ὑπαίθρῳ συναθροίσεων, αἵτινες δὲν ἐπιτρέπονται ἄνευ ἀδείας τῆς ἀρχῆς» τὸ

(α) Ἐπὶ τῶν ἐν Παρισίοις βουλευτικῶν ἐκλογῶν τοῦ 1804 συναθροίσε τρεῖς, ἦν εἶχε προκλήσῃ ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ ὁ Γαρνιέ-Παγῆς, εἰς τῶν ὑποψηφίων, διαλύθη ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας, ὑπεβλήθη δὲ καὶ αὐτὸς ὁ Γαρνιέ-Παγῆς εἰς ποινικὴν καταδίωξιν!

(β) Ἐν Ἀγγλίᾳ, ὅταν ἡ συνέθροισις καταστῇ θορυβώδης καὶ ἀπειλῇ τὴν δημοσίαν τάξιν, δικαιούται ἡ ἀστυνομικὴ ἐξουσία νὰ ποιῆσιν χρῆσιν τοῦ Rio act, ἀναγκαστικῶς τὴν ἐξῆς προκήρξιν. «Ὁ κύριος ἡμῶν καὶ κυρίαρχος Βασιλεὺς παραγγέλλει καὶ διατάττει εἰς πάντας τοὺς συναθροισθέντας νὰ διαλυθῶσι παραχρῆμα καὶ νὰ ἐπανέλθωσιν ἡσυχῶς εἰς τὰς οἰκίας των ἢ εἰς τὰ νομίμα αὐτῶν ἔργα, ἐπὶ ταῖς ποιναῖς ταῖς ὀρισμέναις, διὰ τοῦ ἐκδοθέντος κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Γεωργίου νόμου, πρὸς κατάπαυσιν τῶν ἀταξίῶν καὶ τῶν θορυβῶδων συναθροίσεων. Ὁ θεὸς σώσει τὸν Βασιλέα!» Ἀν δὲ ἐντὸς μιᾶς ὥρας δὲν διαλυθῇ ἡ συνέθροισις, γίνεται χρῆσις τῆς βίας καὶ συλλαμβάνονται οἱ ἀντιστάμενοι.

δὲ γερμανικὴν τῆς αὐτοκρατορίας σύνταγμα τοῦ 1847 ἔλεγεν. «Οἱ Γερμανοὶ ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι ἐν εἰρήνῃ καὶ ἄνευ ὅπλων, πρὸς τοῦτο δὲ δὲν ἀπαιτεῖται ἰδικιτέρα ἄδεια. Τοῦ λαοῦ συναθροίσεις ὑπὸ ἐλεύθερον οὐρανὸν δύνανται, ἐπιχειμένου κινδύνου, νὰ ἀπαγορεύωνται χάριν τῆς δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας.» Καὶ τὸ τῆς Αὐστρίας σύνταγμα ὑπὸ περιορισμούς τινας ἐπιτρέπει τὰς συναθροίσεις, ὡς θέλωμεν ἰδῆ κατωτέρω. Τοῦναντίον ἐν τῇ βορείῳ Ἀμερικῇ, ὡς καὶ ἐν Ἑλβελίᾳ, οὐδὲν πρόσκομμα ὑφίσταται εἰς τὸ νὰ συνέρχωνται οἱ πολῖται πρὸς συνδιάσκεψιν καὶ προσυπογραφὴν ἀναφορῶν.

Πλὴν τῆς διὰ τῶν βιβλίων καὶ τῶν ἐφημερίδων συγκοινωνίας τῶν ἰδεῶν, συντελεστικὸν εἰς ἐξέτασιν τῶν δημοσίων πραγμάτων καὶ σύσκεψιν περὶ αὐτῶν εἶναι, ὡς προείρηται, καὶ τὸ νὰ συνέρχωνται οἱ πολῖται καὶ νὰ συζητῶσι τὰ περὶ αὐτῶν· ἀποβαίνει δὲ ἀναγκαῖον τὸ ἔργον τοῦτο προκειμένου περὶ ἐκλογῆς τῶν καταλλήλων ὡς βουλευτῶν προσώπων καὶ περὶ ἐξελέγξως τῆς διαγωγῆς τῶν διατελεσάντων ἢ δὴ βουλευτῶν· καθόλου δὲ συντελεῖ εἰς μόρφωσιν τῶν συνταγματικῶν ἠθῶν, δι' ὧν ἀναπτύσσεται ἡ τοῦ καθήκοντος συναίσθησις καὶ παράγεται ὁ δημόσιος βίος, ὁ ἀναδεικνύων ἰσχυροὺς καὶ ὑπερηφάνους χαρακτῆρας. Ὅπου δὲν ὑπάρχουσι πολιτικαὶ πεποιθήσεις, ἄς μόνον τὰ συνταγματικὰ ἦθῃ καὶ ὁ δημόσιος βίος ἐντίκτουςιν, ἐκεῖ εὐκόλως ἢ τε ἐκτελεστικὴ ἐξουσία καὶ ἡ δημογωγία δύνανται καὶ τὰς βουλευτικὰς ἐκλογὰς νὰ ἐπηρεάζωσι καὶ τὸ περὶ τῆς διαγωγῆς τῶν ἐν τοῖς πράγμασι δημοσίων πνεύμα ν' ἀποπλανῶσι. Τὶ καλὸν δύνανται τις νὰ προσδοκῇ ἐν λεγομένη ἀντιπροσωπικῇ πολιτείᾳ, ἐν ἣ ἕκαστος πολίτης πᾶν φρόνησμά καὶ πᾶν συμφέρον ἐν τῇ ἰδίᾳ αἰσθῆσιν ἐστὶν περιεχόμενον; Ἀλλ' ὅμως τὸ νὰ συνέρχωνται πλῆθη πολιτῶν καὶ νὰ βουλευθῶνται δημοσίᾳ περὶ πολιτικῶν πραγμάτων, δημηγοροῦντα ἐν ὑπαίθρῳ, παραδεχόμενα ταύτην ἢ ἐκείνην τὴν λύσιν ἐπὶ ζητήματός τινος, ὑπογράφοντα ἀναφορὰν καὶ προσάγοντα αὐτὴν ἀθρόως εἰς τὴν Βουλὴν ἢ τὸν Βασιλέα, ἐνδέχεται ἴσως νὰ ᾖναι κίνδυνον μόνον ἐν χώρᾳ, ἐν αἷς ἡ τῆς ἐλευθερίας ἰδέα στενῶς μετὰ τῆς ἰδέας περὶ τάξεως καὶ ἰσχύος τοῦ νόμου συνέχεται. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀγγλίᾳ, πλείστακις, ὡς θέλωμεν ἰδῆ κατωτέρω, ἠπειλήθη ἡ δημοσία τάξις καὶ ἀσφάλεια ὑπὸ πολυπληθῶν συναθροίσεων τοῦ λαοῦ, ὑποκινηθειῶν ὑπὸ πολιτικῶν μερίδων ἢ ὑπὸ δημογωγῶν. Ἀλλὰ τὰ ποιαῦτά εἰσιν ἐξαιρέσεις· συνήθως δὲ ὅταν πολιτικὸν τι ζήτημα ἀπασχολῇ τὰ πνεύματα, ζητοῦσι πολῖται τινες παρὰ τοῦ Sheriff νὰ ὀρίσῃ οὗτος τόπον τινὰ πρὸς συνέθροισιν (meeting) καὶ, δοθείσης ἢ μὴ δοθείσης τῆς ἀδείας, συνέρ-

χονται ἐν κενῷ τινι τῆς πόλεως τόπῳ, μηδενὸς ἀποκλειουμένου, διορίζεται πρόεδρος τις τῆς συναθροίσεως, σχηματίζεται βῆμά τι ἐπὶ ὑψώματος ἢ ἐπὶ ἀνεστραμμένης ἀμάξης, καὶ ἄρχονται ἀγορεύοντες οἱ βήτορες, μετ' ὃ τίθεται ὑπὸ τῶν ἀγορευσάντων τὸ ζήτημα πρὸς λύσιν, οἱ δὲ περιεστώτες ἀποφάνονται περὶ αὐτῆς κατὰ πλειοψηφίαν δι' ἀνατάσεως τῆς χειρὸς, ἢ προσυπογράφουσι ἀναφορὰν πρὸς τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην Βουλὴν. Εἶναι γνωστὸν ὅτι ὁ μέγας τῆς Ἰρλανδίας δημογωγὸς Ὀκονέλλος κατώρρωσε διὰ τοιούτων συναθροίσεων νὰ συγκεντρώσῃ ἐν ἑαυτῷ τηλικαύτην ἐπιβρόχην, ὅπως ἡ ἱστορία οὐδὲν ἄλλο ἀνάλογον παρέχεται παράδειγμα· περιέτρεχε τὴν Ἰρλανδίαν παρακολουθούμενος ὑπὸ μυριάδων πολιτῶν καὶ αἰώνως δημηγορῶν πρὸς αὐτοῦ· οὐκ ὀλίγον δὲ ἐπηρεάσθησαν αἱ Βουλαὶ ἐκ τῶν πολυπληθῶν τούτων συναθροίσεων καὶ ἐκ τῆς κληθείσης Καθολικῆς Ἑταιρείας εἰς τὸ νὰ ψηφίσωσι τῷ 1829 τὴν Καθολικὴν Μεταρρύθμισιν. Ἐν τούτοις εἶναι βέβαιον, ὅτι τοιοῦτο δικαίωμα ἐπιτρέπόμενον ἄνευ περιορισμῶν, μάλιστα δὲ παρὰ μεσημβρινοῖς λαοῖς, δύναται νὰ ἐπενέγκῃ τὴν κατάλυσιν πάσης κυβερνήσεως· παράδειγμα δ' ἔστωσαν οἱ ἐπὶ τῆς μεγάλης γαλλικῆς ἐπαναστάσεως σύλλογοι (clubs), καὶ ἰδίως ὁ τῶν Ἰακωβίνων, περὶ ὧν ἐροῦμεν ἐν 58 ἄρθρῳ.

Ἡ διάταξις τοῦ 40 ἄρθρου τοῦ ἡμετέρου συντάγματος, καλῶς ἐφαρμοζομένη, δὲν εἶναι παράλογος· διότι ἀφ' ἑνὸς μὲν δὲν ἀπαιτεῖ προηγουμένην τῆς ἀρχῆς ἄδειαν, τὴν ἀποκλειούσαν τὴν ἰδέαν τοῦ δικαίωματος, ἀφ' ἑτέρου δὲ παρέχει τῇ ἀρχῇ τὴν ἐξουσίαν νὰ ἀπαγορεύσῃ ἢ διαλύσῃ τὰς ἐν ὑπαίθρῳ συναθροίσεις, ἐὰν ἐντεῦθεν ἐπικρατῆται κινδύνος διατάξεως τῆς κοινῆς ἀσφαλείας, τὰς δὲ ἐν δημοσίῳ τόπῳ συναθροίσεις, οἷον ἐν λέσχῃ ἢ ξενοδοχείῳ ἢ καφενείῳ, ἀνατίθῃσιν εἰς τὴν ἐπιτήρησιν τῆς ἀστυνομίας, τῆς δικαιοσύνης νὰ καταδιώξῃ τοὺς μετ' ὀπίλων προσερχομένους ἢ θύρβον καὶ ἄλλας παρεκτροπὰς τοῦ δικαίου ποιοῦντας. Καὶ τῷ ὅτι κατὰ τὸ ἄρθρον τοῦτο, πολῖται μηδὲν διὰ προηγουμένης σχέσεως συνδεόμενοι, δύνανται νὰ συνέλθωσιν ἐκτὰ κτῶς εἴτε ἐν ἰδιωτικῇ οἰκίᾳ, εἴτε ἐν δημοσίῳ καταστήματι, εἴτε ἐν ὑπαίθρῳ, ὅπως συζητήσωσιν ἀντικειμένον τι καὶ συσκεψθῶσιν ἐπ' αὐτοῦ ἡσυχῶς καὶ ἄνευ ὅπλων. Καὶ εἰς μὲν τὰς ἐν ἰδιωτικῇ οἰκίᾳ συναθροίσεις οὐδέποτε δύναται νὰ ἐπέμβῃ ἡ ἀστυνομία, παραβιάζουσα τὸ τῆς οἰκίας ἄστυον δικαίωμα· εἰ μόνον νὰ προσέξῃ μὴ φέρωσιν οἱ συνελθόντες ὅπλα, ἄλλως νὰ καταμηνύσῃ αὐτοὺς, πρὸς δὲ μὴ διαταράττωσι διὰ κραυγῶν τὴν κοινὴν ἢ οἰκιακὴν εἰρήνην, ὀφείλουσα ἄλλως νὰ καταμηνύσῃ αὐτοὺς ἢ, τοῦ θορύβου ἐξακολουθούσης, καὶ νὰ ἐπέμβῃ πρὸς κατάπαυσιν αὐτοῦ κατὰ τὰς κοινὰς τῆς νομοθεσίας δια-

τάξεις· αν όμως συναθροίσεις τοιαύται επαναλαμ-
βάνονται υπό των αὐτῶν προσώπων ἐν τῇ αὐτῇ ἢ
ἄλλῃ οἰκίᾳ, ὀφείλει ἡ ἀστυνομία νὰ προσέχῃ μὴ κα-
λύπται ἀντὶ τυχαίας συναθροίσεως συνεταιρισ-
μός τις ἢ σύλλογος, ὅτε δέον νὰ ἐνεργήσῃ ὅ,τι ἐπι-
τρέπουσιν αὐτῇ ἐπὶ συνεταιριστῶν οἱ νόμοι, κατὰ
τὰ κατωτέρω βηθυσόμενα. Εἰς τὰς ἐν δημοσίαις κα-
ταστήμασι συναθροίσεις δικαιοῦται νὰ ἦναι παρού-
σα ἡ ἀστυνομία, ἐπιβλέπουσα τὰ ἐν αὐτοῖς γινόμε-
να καὶ λαμβάνουσα μέτρα κατὰ τῶν ἀταξιών ἢ
ὑβρῶν, χαρακτηρίζουσα αὐτὰς ὡς ἐπ' αὐτοφόρου δικ-
πρατομένης καὶ ἐν ἀνάγκῃ διαλύουσα τὴν θορυβώ-
δῃ κατὰ τὰς συνάθροισιν. Εἰς δὲ τὰς ἐν ὑπαίθρῳ
γινόμενας συναθροίσεις ἡ ἀστυνομία δέον νὰ δρίζῃ
τὸν τόπον αὐτῶν (α), ἵνα μὴ διακολλώνται ἢ παρε-
νοχλῶνται ἐξ αὐτῶν οἱ ἄλλοι πολῖται, δικαιουμένη
καὶ νὰ διαλύσῃ αὐτὰς ἐν περιπτώσει εἴτε θορύβου,
διαταράττοντος τὴν δημοσίαν τάξιν, εἴτε ὑπερρυ-
ξήσεως τοῦ πλήθους, καθιστώσης ἀδύνατον τὴν ἐ-
πιτήρησιν. Αἱ ἐν ἰσχύει χάριν τῆς δημοσίας τάξεως
καὶ ἀσφαλείας διατάξεις χορηγοῦσι τὸ δικαίωμα εἰς
τὴν ἀστυνομικὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιβλέψεως καὶ διαλύ-
σεως τῶν συναθροίσεων, ὅταν αὐταὶ καταστῶσι θο-
ρυβώδεις ἢ εἰς τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν ἐπικίνδυ-
νοι (β). Ἄλλ' ἢ ἀνευ ἀνάγκης χρήσις τοῦ δικαίωματος
τούτου, ἥτοι τοῦ περιτέλλειν τὴν εἰρηνικὴν σύσκε-
ψιν, ἤθελεν εἶναι ἐναντίον· εἰς τε τὸ γράμμα καὶ τὸ
πνεῦμα τοῦ συντάγματος. Οὐχ' ἦτον δέον νὰ συμ-
πληρωθῶσι νομοθετικῶς αἱ ἀστυνομικαὶ διατάξεις,
πρὸς διατήρησιν τῆς κοινῆς ἡσυχίας καὶ τάξεως, καὶ
πρὸ πάντων νὰ ὀρισθῇ ὁ μέγιστος ἀριθμὸς τῶν δυ-
ναμένων νὰ συνέλθωσιν εἰς μίαν τινὰ συνάθροισιν
πολιτῶν· διότι τὸ σύνταγμα οὐδαμῶς ἀναγνωρίζει,
ὅτι δύναται καὶ πάντες οἱ κάτοικοι πόλεως τινος
νὰ συνέλθωσιν εἰς ἐν, ὅτε ἡ ἀστυνομικὴ ἐποπτεία
ἀποβαίνει οὐ μόνον ἀδύνατος, ἀλλὰ καὶ ματαία (γ).

Καὶ ἀληθῶς δὲν πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ὀργανι-
κῶν τοῦ λαοῦ συνελεύσεων, οἷα ἐγίνοντο ἐν ταῖς

(α) Εἶναι παράδειξος ἡ ἀδιαφορία τῆς ἀστυνομίας τῆς προ-
τιμωσίας, ἣτις ἀντὶ νὰ ἐρίσῃ μέρη τινὰ τῆς πόλεως, ἐν εἰς νὰ
δύναται νὰ γίνονται αἱ ἐν ὑπαίθρῳ συναθροίσεις χωρὶς νὰ
περισπῶσι τὴν προσοχὴν τοῦ κοινοῦ, ἀνάγεται αὐτὰς γινόμε-
νας ἐν τῇ κεντρικῶν τῶν Ἀθηνῶν πλατείᾳ, τῇ προωρισμένην
εἰς ἀνεῖν καὶ διασκεῖδασιν τῶν φιλησῶν πολιτῶν.
(β) Περὶ τῶν καθηκόντων τῆς ἀστυνομίας ὅρα διατάγμα τῆς
31 δεκεμβρίου 1836, περὶ δημοτικῆς ἀστυνομίας, καὶ νόμον
τῆς 13 μαρτίου 1840 περὶ οὐστίας διοικητικῆς ἀστυνομίας
εἰς τοὺς δήμους Ἀθηνῶν καὶ Παιραίδος. Κατὰ τὰ ἄρθρα 84—86
τοῦ εἰρημίου διατάγματος, αἱ ἐπὶ τῆς ἀστυνομίας ἀρχαὶ πρὶν
ἢ προῶσιν εἰς αὐτὴν διὰ τῆς βίας διαλύσιν στασιαστῶν, ὀφείλουσι
νὰ ποιήσωσι πρὸς αὐτοὺς τρεῖς προσκλήσεις διὰ τμημάτων ἢ σὺν-
πλήρους, ὅπως ἀφ' ἐαυτῶν ἀποχωρήσωσιν.
(γ) Ὁ περὶ ἀναθροίσεως καὶ συνεταιριστῶν νόμος τῆς Πρω-
σίας ἐρῶς δὲν ἐπιτρέπει νὰ ματῶσιν τῶν συναθροίσεων αἱ
γυναῖκες, εἰ μαθηταὶ καὶ οἱ μαθητῶν ἐργάται.

ἀρχαῖαι Ἑλληνικαὶ πόλεις, γίνονται δὲ καὶ νῦν ἐν
κοινότησι τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ περὶ αὐτοφύλων καὶ
μὴ ἀνηκουσῶν εἰς τὸν ὄργανισμὸν τῆς πολιτείας
συναθροίσεων, ὧν σκοπὸς εἶναι ἡ ἐκδήλωσις γνώμης
ἢ ἀπειθήσεως ἀτόμων. Συνήθως αἱ πολυπληθεῖς συν-
αθροίσεις ὑποκινουμέναι ὑπὸ πολιτικῶν φρεσίων, εἰ-
καὶ οἱ πολλοὶ τῶν προσερχομένων δὲν εἶναι μεμνη-
μένοι εἰς τὰ τῆς μυστικῆς ἐκείνων ἐταιρίας. Εἶναι δὲ
δοθῆ ἐπιτηδεῖα τις εἰς τὰς ἀγορεύσεις διεύθυνσις, ἐν
ἐκλεχθῶσι ῥήτορες ἱκανοὶ νὰ κυριεύσωσι τῆς καρδίας
τοῦ παρισταμένου πλήθους, ταπτομένον καὶ τῶν
πρὸς τοῦτο χειροκροτιστῶν, ἀναπτύσσεται τότε ἰ-
σχυρὸν τι πνεῦμα, ὑπερ πάντας συμπαράσχει καὶ
καὶ ὡς ἐξωγκωμένος χεῖμαρρος ὑπερπλημμυρεὶ καὶ
καταστρέφει πᾶσαν τῶν ἑτεροφρονοῦντων ἀντίστα-
σιν. Καὶ ἐνδέχεται μὲν νὰ διακλυθῇ τὸ πλῆθος διὰ
τῆς χρήσεως τῆς βίας, ἀλλ' αἱ ἀναφυεῖσαι ἰδέαι συνα-
πέρχονται μετὰ τοῦ πλήθους καὶ εἰς ἑτέρους κύ-
κλους διαδίδονται· οἱ δὲ ὑπενεργήσαντες τὴν διαδή-
λωσιν ἀρχηγοὶ ἐκέρδησαν πολλάκις ἐν μίᾳ ὥρᾳ ὅ,τι
ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἐπεδίωκον, καὶ ἐκτήσαντο δύναμιν,
πρὸς ἣν τρέμουσιν ἐνίοτε οἱ κυβερνῶντες. Ἐν μεγά-
λαις πολιτικαῖς αἱ συναθροίσεις τῶν πολιτῶν ἀποτε-
λοῦσι πάντοτε μικρὸν τοῦ ὅλου πληθυσμοῦ μέρος,
ἢ δὲ κυβερνήσις δυνατὸν νὰ ἔχῃ τὰ μέσα πρὸς πε-
ριστολὴν αὐτῶν. Ἄλλ' ἐν μικραῖς πολιτικαῖς, μάλιστα
δὲ ἐν δημοκρατικαῖς, αἱ συνελεύσεις τοῦ λαοῦ, ἐν ὧσι
πολυπληθεῖς καὶ μετὰ τῆς θεούσης διευθύνονται ἐνε-
ργεῖαι, δύναται νὰ συγκεντρώσωσι δύναμιν ἱκανὴν νὰ
ἀνατρέψῃ πᾶσαν πολιτικὴν τάξιν· διότι περιβεβλημέ-
νοι ἢ φαρτίαις τινὸς γνώμῃ τὸ κλύμα τῆς τοῦ λαοῦ
βουλήσεως, τείνει νὰ σφραγισθῇ καὶ αὐτὴν τὴν ὑπο-
τάτην ἐξουσίαν. Διὰ ταῦτα ἡ θεωρία αὐτὴ ἀποβαίνει
καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς δημοκρατικαῖς πρὸς τὴν πολιτικὴν
τάξιν ἀσυμβίβαστος· διότι ὅπου συνάθροισις τις τοῦ
λαοῦ δύναται νὰ ἀποβλέψῃ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ἀ-
νωτάτην ἐξουσίαν, ἐκεῖ ὑφίσταται οὐχὶ πολιτεία,
ἀλλ' ἀναρχικὴ ὀχλοκρατία, οἷον εἶδομεν πλεισταῖς
ἀναφανείων μετὰ τὸ 1830 ἐναχῶς τῆς Ἑλλά-
δος (α). Ὅθεν καὶ αὐταὶ αἱ δημοκρατικαὶ κυβερ-
νήσεις· εἰσὶν εἰς τὴν ἰδρῶσιν μονίμων συλλόγων ἐναν-
τίαι (β).

Ἐν κρίσιμοις καιροῖς, ὅτε ἐξεργαζομένα εἰσὶ τὰ
τῶν φρεσίων πάθη, τὸ δὲ πλῆθος τελεῖ εὐδίαστον
νὰ ἐρεθισθῇ, ἢ ἀπκηρύξῃ τῆς συναθροίσεως, μὴ
ὑποστηρικτῶν ὑπὸ ἰσχυρῆς στρατιωτικῆς δυνά-

(α) Bluntschli, allg. Staatsr. II, σελ. 533 ἔπ.
(β) Ἐν τῷ τῶν Ἰακωβίνων συλλόγῳ ὁ Ροβεσπιέρος μετὰ τῶν
συνταξίων του ἰπταί πάσας τὰς περὶ νόμων, περὶ διερισμῶν
ὑπαλλήλων καὶ περὶ πολιτικῶν μέτρων προτάσεις του, καὶ μόν-
ον ἀφ' οὗ προέβητε καὶ ἐγγράβην τὸ συνέδριον αὐτῶν πλῆθος,
ἀπέχετο εἰς τὴν ἰθνηκὴν συνέλευσιν καὶ ἤγερον ἐν αὐτῇ.

μειωσ, ἐνδέχεται νὰ ἀποβῇ λίαν κινδυνώδης. Ἡ ἀπκ-
γύρευσις τοῦ τῆς μεταρρυθμίσεως συμποσίου ἐν
Παρισίαις ὑπῆρξεν ἡ ἐξωτερικὴ ἀφορμὴ τῆς ῥήξεως
τῆς ἐπικρασίας, ἣτις κατεκράτησε τῷ 1818 ἐν
Γαλλίᾳ τὴν τε δυναστείαν τοῦ Λουδοβίκου Φιλίππου
καὶ τὴν βασιλείαν αὐτῆν. Καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Ἀγγλίᾳ
εὐρέθη πολλὰκις (α) ἡ κυβερνήσις εἰς δεινὴν θέσιν
ἐνεκ τῶν πολυπληθῶν συναθροίσεων. Τῷ 1818 καὶ
1819 διεγερθέντων ζωηρῶν πολιτικῶν παθῶν καὶ
μαγάλων κοινωνικῶν διακρίσεων, τὸ δικαίωμα τοῦ
συνέρχεσθαι τοῦ πολίτου ἤθελεν ἀποβῆ θεινὸν κατὰ
τῆς κυβερνήσεως καὶ τῆς κοινωνίας ὅπλον, ἀν μὴ ἐ-
λάμβανον αἱ Βουλαὶ τὸ προσωρινὸν τῆς περιστολῆς
αὐτοῦ μέτρον· διότι πᾶσα συνάθροισις ἀπέληγε σχε-
δὸν πάντοτε εἰς ἀτρεχίαις καὶ στάσεις. Ὅθεν ὁ ψη-
φισθεὶς τῷ 1819 εἰδικὸς νόμος ἐπέτρεπε μὲν, ὡς
καὶ πρότερον, τὴν ἐλευθερίαν τοῦ συνέρχεσθαι πρὸς
τὸ ὑπογράφειν ἀναφοράς, ἀλλ' ἔπερε νὰ γείνη
τοῦτο προηγουμένως γνωστὸν εἰς τὰς ἀρχάς, πρὸς
δὲ νὰ ἀναγγελθῶσιν αἱ ἡμέραι καὶ ὥραι τῶν συνα-
θροίσεων ἐξ ἡμέρας πρότερον. Ὅπως δὲ μακρω-
θῶσιν αἱ ἐνεργεῖαι, δι' ὧν ταραχοποιοὶ τινες συνε-
κάλουν εἰς ἐν μυριάδας πολιτῶν, ὀρίσθη ὅτι αἱ συνα-
θροίσεις (meetings) ἔπρεπε νὰ γίνονται κατὰ συνοι-
κίας· πᾶσα δὲ συγκειμένη ἐκ πλείον τῶν ἑκαταεκα-
χιλιῶδων κατοίκων, ἔπρεπε νὰ διακεθῇ εἰς τμήμα-
τα· ἥτοι δὲ ἀπαγορευμένον νὰ φέρωσιν οἱ προσερχό-
μενοι στολὴν στρατιωτικὴν ἢ σημαίας· οἱ δὲ μὴ ἀ-
νήκοντες εἰς τὴν συνοικίαν καὶ παρευρισκόμενοι ἐν
ταῖς συναθροίσεσιν αὐταῖς ἐτιμωροῦντο διὰ χρηματικῆς
ποινῆς· αὐστηρότεροι δὲ ποινὰ ἐπεβάλλοντο κατὰ τῶν
μυστικῶν ἐταιριῶν. Ὁ νόμος οὗτος ἐπὶ πέντε μό-
νον ἔτη ἰσχύσε, διότι ἡ ἀναφανείσα τῷ 1824 με-
γάλη εἰς τὸ ἐμπόριον εὐτυχία ἐπανήγαγε τὴν ἡσυ-

(α) Αἱ ἐπιφθεοὶ συναθροίσεις κυρίως ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ
Γεωργίου Γ' ἀνεφάνησαν, ἥτοι τῷ 1763, 1768, 1779 καὶ
1780. Ἐκτετε δὲ ἐσχηματίσθησαν οἱ πολιτικοὶ συνεταιρισμοί.
Ἀλλὰ καὶ τῷ 1787 καὶ 1788 μέχρι τοῦ 1799, ὡς ἐκ τῶν δια-
δοχικῶν ἀρχαίων ἰδεῶν τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως, ἔγινοντο
πολυπληθεῖς καὶ ἀπειλητικαὶ συναθροίσεις, ὅπου κρητίζεσθαι
ὑπὸ μυστικῶν ἐταιριῶν, προτιθεμένων τὴν ἀνατροπὴν τῶν κα-
θεστώτων. Καὶ τῷ 1818, 1819, 1818, καὶ 1819 ἡ ὑπερτίμη-
σις τῶν σιτηρῶν καὶ ἄλλα ὡς ἐκ τῆς ἐπιγενόμενης εἰρήνης
ἐμπορικὰ δυστυχίματα ἔδωκαν ἀφορμὴν εἰς ἀπειλητικὰς τοῦ
ἔχλου ἐπιδείξεις. Καὶ αἱ ἰδέαι τῆς γαλλικῆς ἐπαναστάσεως τοῦ
1848 ἀντήχησαν εἰς τὰ πνεύματα ἐν Ἀγγλίᾳ· ἀλλὰ καὶ νῦν,
κατὰ αὐτοσπον τοῦ 1866, ἐνεκ τῆς ὑπὸ τῆς Κάτω Βουλῆς ἀ-
περίφρατος τοῦ περὶ ἐκλογικῆς μεταρρυθμίσεως νομοσχεδίου, ἐγένετο
πολυαριθμὸς τις ἐν Λονδίῳ συνάθροισις, ἣτις μάλιστα καὶ εἰς
καταστρεφῆς ἔδωκεν καὶ κτηρῶν προέβη. Τὴν ἀήμερον κινεῖ τὴν
ἐργατικὴν τάξιν τῆς Ἀγγλίας ὁ ἀναφορῶν τῆς Βρέιτ, ὅστις ἡ-
πιλάσσει τὴν κοινωνίαν, ἐπὶ θέλει περιέβη τὸ Λονδίον ἐπὶ κε-
φαλῆς διακρίσεων χιλιάδων ἐργατῶν· μέμνηται μὲν τὴν κυβερ-
νησιν διὰ τὰς ἀτελείας αὐτῆς, ἀλλὰ τὸ προτινόμενον παρ' αὐ-
τοῦ καὶ τῶν φίλων του μέτρον τοῦ νὰ παραδοθῇ ἡ ἐξουσία εἰς χε-
ραὶ τῶν ἐργατικῶν τάξεων ἦναι βίαιος ἀναρχικὸν καὶ διαλυτικὸν
τῆς κοινωνίας.

χίαν ἐν Ἀγγλίᾳ· ἀλλὰ καὶ μετέπειτα ἐτέθη κατὰ
περιστάσεις τινὰς εἰς ἐνεργεῖαν. Ἐν Ἀγγλίᾳ εἶναι
παλαιόφατος ἀρχὴ, ὅτι οἱ παρευρεθέντες ἐν συναθροί-
σει τινὶ εἰσὶν ὑπόλογοι διὰ τὴν ἐπελευθῶσιν ἐκ στά-
σεως τινος ζημίαν (α). Καὶ ἐν Βελγίῳ, ὡς εἴρηται
ἀνωτέρω, αἱ ἐν ὑπαίθρῳ συναθροίσεις τελοῦσιν ἐν-
τελῶς ὑποτεταγμένα εἰς τοὺς ἀστυνομικοὺς νόμους.
Ἐν μικραῖς πόλεσιν, οἷα ἡ τῶν Ἀθηνῶν, ἐν αἷς πᾶν-
τες σχεδὸν οἱ κάτοικοι εἰσιν ἀλλήλοισ γνωστοί, οὐδ'
ὑπάρχει πολυπληθὴς τάξις πολιτῶν περισπωμένων
ὑπὸ τῶν ἔργων αὐτῶν καὶ μὴ δυναμένων νὰ διαφο-
ρισθῶσι περὶ τῶν δημοσίων πραγμάτων διὰ τῶν ἐ-
φημερίδων, δὲν βλέπομεν τὴν χρεῖαν οὐδὲ τὴν ἀφέ-
λειαν ἐκ τῶν δημοσίων συναθροίσεων καὶ ἀγορεύ-
σεων· δύναται δὲ μόνον νὰ ἐξαίρεσωμεν τὴν πε-
ρίπτωσιν τῆς ἐκλογῆς τῶν βουλευτῶν καὶ τῆς ἐξ-
λέξεως τῶν διατελεσάντων ἤδη βουλευτῶν, ὅτε
δύναται νὰ γείνωσι καὶ ἐκλογικὸι σύλλογοι (β).
Προσθετέον δὲ καὶ τοῦτο, ὅτι παρ' ἡμῶν δὲν δια-
ροῦσιν οὔτε τοὺς κόμματάρχας οὔτε τοὺς πολιτῶν
ἀντίθετοι πολιτικαὶ ἰδέαι, αἵτινες μόναι προκαλοῦ-
σι συζητήσεις καὶ ἀντιρρήσεις θεωρητικὰς. Ὅθεν αἱ
δημόσιαι ἀγορεύσεις, ὡς νῦν ἔχουσι τὰ καθ' ἡμέρας
οὐδένα σπουδαῖον τὴν πατρίδι θεμελίωσι σκοπῶν, οὐ-
δὲ προοιωνίζονται πρακτικὸν τι νόμιμον ἀποτελεσ-
μα, τοῦ τύπου παρέχοντος ἱκανὸν ὄργανον, ὅπως ἐ-
ξελέγχωνται ἢ ἀπιστία ἢ ἀνικανότης τῶν τῆς πο-
λιτείας καὶ τῶν δήμων λειτουργῶν.

Τοῦ ἄρθρου 40 λέγοντος, ὅτι οἱ «Ἕλλητες ἔχου-
σι τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι, ἔπεται ὅτι οἱ ἀλ-
λοδαποὶ δὲν δικαιοῦνται νὰ συνέρχωνται δημοσίως
ματ' ἀλλήλων, ἢ μετὰ Ἑλλήνων καὶ βουλευσάντων
περὶ πολιτικῶν πραγμάτων. Ὅθεν ἡ ἀστυνομία δύ-
ναται ν' ἀπαγορεύσῃ εἰς ἀλλοδαπῶν νὰ ἀγορεύσῃ ἐν
ὑπαίθρῳ.

B.

Μεταβαίνομεν ἤδη εἰς τὴν ἐξέτασιν τοῦ δικαίω-
ματος τοῦ συνεταιρίζεσθαι (γ). Ἐνωσόμεν φυσικῶ-
τάτην τὴν χρεῖαν τοῦ νὰ συνέρχωνται ἐκτάκτως καὶ
συνδιασκεπτῶνται περὶ πολιτικῶν πραγμάτων πολι-
ται μὴδὲως πρὸς ἀλλήλους δι' ὀρισμένης σχέσεως
συνδεσμένοι, κατ' ὃ διελάβομεν ἐν τοῖς προηγουμέ-
νοισ. Διαφέρει ὅμως τοῦτου οὐσιαστικῶς τὸ δικαίωμα
τοῦ ἀνευ γνώσεως καὶ ἐγκρίσεως τῆς ἀρχῆς συνα-
ταιρίζεσθαι, ἥτοι τοῦ ἰδρῶν ἐταιρίας ἢ συλλόγων

(α) Bluntschli αὐτ. σελ. 511.
(β) Ἐν Πρωσσίᾳ οἱ ἐκλογικὸι συνεταιρισμοὶ δύναται κατ' ἐ-
ξίρεσιν καὶ νὰ συνηνωσάνται πρὸς ἀλλήλους.
(γ) Περὶ οὗ διαλαμβάνει τὸ 11 ἄρθρον τοῦ συντάγματος τὰ
ἑξῆς· «Οἱ Ἕλλητες ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταιρίζεσθαι, τῆ-
ροῦντες τῶν νόμων τοῦ Κράτους, οἵτινες ὅμως οὐδέποτε δύνα-
ται νὰ ὑπαγάγῃσι τὸ δικαίωμα τοῦτο εἰς προηγούμενην τῆς κη-
ρυκτικῆς ἀδίας.»

πολιτικόν ἢ θρησκευτικὸν σκοπὸν ἔχοντας. Ἐν τούτοις δὲ συνίσταται ἡ σημασία τοῦ δικαιώματος τοῦ ἐλευθέρως συνεπιρριζοῦσθαι, ὅτι δικαιοῦνται οἱ πολῖται νὰ συνάπτωσιν ἑταιρίαν χάριν πολιτικοῦ ἢ θρησκευτικοῦ ἀντικειμένου καὶ νὰ ἐνεργῶσι τὰ κατ' αὐτὴν παρὰ τὴν θέλησιν τῆς κυβερνήσεως, μὴ ἐχούσης ἄλλο δικαίωμα ἢ νὰ καταδιώξῃ τὰ μέλη αὐτῆς ἀφοῦ διαπράξωσι τι κολάσιμον· διότι ἐπὶ ἐμπορικῶν, βιομηχανικῶν, ἐπιστημονικῶν καὶ φιλανθρωπικῶν ἀντικειμένων οὐδεμία πεπολιτισμένη πολιτεία ὑποτίθεται ἐνδιαφερομένη νὰ ἀρνηθῇ τὴν πρὸς ἴδρυσιν ἑταιριῶν ἄδειαν, τοῦ συνεταιρισμοῦ ὄντος τοῦ γονιμότερου τρόπου εἰς ἀνάπτυξιν καὶ αὐξήσιν τῆς ἐνεργείας, τῆς δυνάμεως καὶ τῆς παραγωγῆς τῶν ἀνθρώπων, καὶ ἀποτελοῦντος συνάμα τὴν βᾶσιν αὐτῆς τῆς πολιτικῆς κοινωνίας.

Ἐρωτῶμεν νῦν ἀνεφάνη ἄρα γε ἄχρι τοῦδε παρ' ἡμῖν τοιαύτη τις κοινωνικὴ χρεία, ἢ ἐνυπήρχε κἄν ἐν τῇ συνειδήσει τῶν πολλῶν Ἑλλήνων ἡ ἀξίωσις τοῦ νὰ ἀνερχῶνται ὀρισμένα καὶ γνωστὰ πρὸς ἄλλα πρόσωπα, ἐν ταῖς ἡμέραις καὶ ὥραις, ἵνα βουλευόμενοι, ἐν ἀγνοίᾳ ἢ παρὰ τὴν θέλησιν τῆς κυβερνήσεως, πῶς νὰ πείσωσι τὸν λαὸν νὰ καταργήσῃ λ. χ. τὸ καθεστὸς πολιτεύμα ἢ νὰ μετατρέψῃ αὐτὸ εἰς δημοκρατικὸν ἢ δεσποτικὸν, ἢ πῶς ν' ἀνακαυάσωσι τὰ δόγματα τῆς ἐπικρατούσης θρησκείας καὶ ν' ἀνακηρύξωσιν ὅλους νέαν; Τίς γνήσιος Ἕλληρ συνέλθε ποτε τὴν ιδέαν, ὅτι τοιαῦται ἑταιρίαι δύνανται ἐν Ἑλλάδι, ὡς ἐνασκῶσαι ἀπόλυτον τοῦ ἀνθρώπου δικαίωμα, νὰ ἀναθέσωσιν εἰς ἐπιτρόπους τιν, οἷον ἱεραποστόλους, τὸ ἔργον τοῦ νὰ στήσωσιν ἐν πληθούσῃ ἀγορᾷ τὰ θρανία των, ἀπ' αὐτῶν δὲ νὰ καταπολεμῶσι πικρῶς τούτο ἢ ἐκεῖνο τὸ δόγμα ἢ πολιτικὸν σύστημα, καταδιωκόμενοι μόνον ποινικῶς ἐν μετὰ τὴν δημοσίαν αὐτῶν ἀγορεύσειν ἐπέλθῃ βλάβη τις κοινωνικῇ; Αἱ ἐρωτήσεις αὗται εἰσι σαφεῖς καὶ ἀλληλένδετοι, καθόσον τότε μόνον κατανοεῖται ἀληθῶς τὸ σπουδαῖον τοῦ φοβεροῦ ταύτου δικαιώματος, ὡς λ. χ. ἐν Βελγίῳ καὶ ἐν βορείῳ Ἀμερικῇ.

Μὴ ἐνοοῦντες ἐν Ἑλλάδι οὐτε τὸ ἀκίνδον τῆς πλήρους τῶν πολιτικῶν καὶ θρησκευτικῶν ἑταιριῶν ἐλευθερίας, ἀπεφάνθημεν ἐν τῇ ἐπιτροπῇ, τῇ πρὸς σύνταξιν τοῦ σχεδίου τοῦ συντάγματος, καὶ ἐν αὐτῇ τῇ Συνελεύσει, περὶ παντελοῦς ἀπαλείψεως τοῦ ἀρθροῦ τῆς ἐπιτροπῆς, ὑπερ ληφθὲν ἐκ τοῦ δικαίου συντάγματος, ἔφερέν ὡς ἐξῆς: «Οἱ Ἕλληνες ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ συνεπιρριζοῦσθαι ἀνευ ἀδείας τῆς κυβερνήσεως πρὸς πάντα σκοπὸν ὑπὸ τοῦ νόμου μὴ ἀπαγορευόμενον· συνεταιρισμὸς τις ὅμως δὲν δύναται νὰ διαλυθῇ διωικητικῶς, ἀλλὰ μόνον διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως.» Κατὰ τὸ ἄρθρον

τούτου τῆς ἐπιτροπῆς, ἠδύνατο νὰ ἰδρυθῇ ἀνευ ἀδείας τῆς κυβερνήσεως συνεταιρισμὸς ἐπὶ παντὸς ἀντικειμένου, ἢ δὲ κυβερνήσεως δὲν εἶχεν ἄλλο δικαίωμα ἢ νὰ ζητήσῃ τὴν διὰ δικαστικῆς ἀποφάσεως διάλυσιν ἐκείνου τοῦ συνεταιρισμοῦ, οὐ δὲ σκοπὸς ἀπαγορευέτο ὑπὸ τοῦ νόμου. Τὸ ζήτημα ὅμως εἶναι, ἂν συμφέροι νὰ δύνανται πολλοὶ ὁμοῦ, ἀνευ γνώσεως καὶ ἐγκρίσεως τῆς πολιτείας, νὰ ἐπιδιώκωσιν αὐτοβούλως πολιτικὸν τινα ἢ θρησκευτικὸν σκοπὸν, μὴδὲνα ἄλλον χαλινὸν ἔχοντες ἢ δικαστικὴν ἀπόφασιν, κερύττουσαν αὐτοὺς ἐνόχους. Ἡ πρόσφαις αὕτη εἶδεν ἀφορμὴν εἰς τοὺς κυρίους Καλλίγαν καὶ Κόκκινον νὰ καταδείξωσιν ἐν τῇ Συνελεύσει τὰ ἐπιφοδὰ καὶ ὀλέθρια τῶν πολιτικῶν συνεταιρισμῶν ἀποτελέσματα. Καὶ ἔντως τὸ συνεπιρριζοῦσθαι ἐνυπάρχει μὲν ἐν τῇ κοινωνικῷ τῆτι τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐν τῇ ἀνάγκῃ τῆς λογικῆς αὐτοῦ ἀναπτύξεως· ἀλλ' ἀφοῦ ἕκαστος ἄνθρωπος ὑπεβλήθη ἤδη εἰς τοὺς δεσμοὺς μιᾶς τινος πολιτείας, μόνον διὰ τῶν τακτικῶν αὐτῆς ὀργάνων ἢ καὶ ὀρισμένων ὑπὸ τοῦ πολιτεύματος περιπτώσεως δύναται νὰ ἐπιδρᾷ ἐπ' αὐτῆς ὀργανικῶς τῇ συμπράξει καὶ ἄλλων. Τὸ ἄτομον δικαιοῦται μὲν ν' ἀναζητῇ τὴν ἑαυτοῦ ἀνάπτυξιν ἐν τῇ αὐτοβελτίῳ αὐτοῦ ἐνεργείᾳ, ἀλλὰ τὰ συνεργαζόμενα πολλὰ ἄτομα οὐδὲν πρέπει νὰ πράττωσιν ἀνευ γνώσεως καὶ ἐγκρίσεως τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας, ὅψ' ἂν διατελοῦσι· διότι ἡ ἐλευθερία ἐν τῇ συμπράξει πάντων εὑρηται, οὐχὶ δὲ ἐν τῇ πίεσει τῶν πολλῶν ὑπὸ τῶν ὀλίγων, οὐδὲ ἐν τῇ τῶν παθῶν ἐξάψει, ἢν πολιτικῶς διαγείρουσιν οἱ ὀχλαγωγοί. Εἶναι ἀληθές, ὅτι, καὶ ἂ εἴρηται, οὐδὲν ἄλλο μέσον ὑπάρχει συντελεστικώτερον εἰς αὐξήσιν τῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου παρὰ τὸν συνεταιρισμὸν, διὰ τοῦτο ὅμως ὁ συνεταιρισμὸς ἀποβαίνει τὸ ἰσχυρότερον οὐ μόνον ἐπ' ἀγαθῷ, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ κακῷ ἐλαττήριον. Αἱ αὐτοῦ λαμβάνουσι πᾶσαι αἱ κυβερνήσεις τὴν ἀναγκαίαν δύναμιν πρὸς ἐκτέλεσιν τῶν νόμων, τῶν ἐξικονιζόντων τὴν τοῦ πολιτικοῦ σώματος βούλησιν· διότι πανταχοῦ χάριν ἐνασκήσεως τῆς ἐξουσίας ὡς συνεταιριῶν. Ἐὰν ὅμως τὸ ἀτομικὸν τοῦ συνεπιρριζοῦσθαι δικαίωμα ἀναγνωρισθῇ ἐν πολιτείᾳ τινὶ ὡς ἀπόλυτον, ὑπάρχει φόβος ὅτι θέλουσι σχηματισθῇ ἑταιρίας ἀντιπράττουσαι κατὰ τῆς ὀργανισμένης ἐξουσίας καὶ οὕτως ἰσχυραὶ, ὥστε νὰ κατάρξωσιν αὐτῆς ἢ καὶ ν' ἀνατρέψωσι τὴν δημοσίαν τάξιν (α).

Αἱ σκέψεις αὗται, ἐξ αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων προκύπτουσαι, ἐπιβεβαιοῦνται ἐντελῶς ὑπὸ τῆς ἱστορίας. Τί ἄλλο ἦν ἡ κληθῆσα ἐν Γαλλίᾳ ligue, ἢ ἐκτενῆς τις καὶ ἰσχυρὸς ἀντιπολιτευομένη συνεταιρισμὸς, ὁ λίαν ἐπιφοδὸς τῇ βασιλείᾳ καταστάς καὶ ἐπὶ μακρὸν χρόνον πρὸς τὰς δυνάμεις

(α) Serrigny, αὐτ. σελ. 478.

τῆς πολιτείας ἀνταγωνισθεῖς; Τί ἄλλο ἦσαν οἱ τοῦ λαοῦ σύλλογοι (clubs), οἱ κατὰ τὴν γαλλικὴν ἐπανάστασιν ἰδρυθέντες, ἢ ὀργανισμένη ἀντιπολιτευσίς, ἢτι ἐμάχετο κατὰ τῶν ὑφισταμένων θεσμῶν καὶ ἐπειρᾶτο νὰ ἐξασθενίσῃ ἢ ἀνατρέψῃ αὐτούς; Ἐντεῦθεν τὰ ὑπενεργηθέντα κατὰ τὴν 31 Μαΐου 1793 ὑπὸ τῶν συλλόγων τῶν Ἰακωβίνων καὶ Κορδελιέρων τῇ συμπράξει τῆς τῶν Παρισίων Κοινότητος, κατὰ τῆς πλειονότητος τῆς Συμβατικῆς Συνελεύσεως· ἐντεῦθεν καὶ αἱ διὰ τῆς βίας συμπλοκαὶ κατὰ τὴν Ὁ Θερμιδώρου τοῦ δευτέρου ἔτους καὶ τὰς 12 καὶ Γερμινάλου καὶ 1 Πρεμιάλου τοῦ τρίτου ἔτους, καὶ ἂς ὅμως κατίσχυσεν ἡ πολιτεία, ἐκπροσωπούμενη ὑπὸ τῆς Συνελεύσεως, κατὰ τῶν ἐγεροθέντων ἐκτὸς τῆς κεντρικῆς ἐξουσίας συνεταιρισμῶν; Ταῦτα δ' ἐξηγοῦσι καὶ διατὶ καὶ ὅλους τοὺς κερύτους ἐφάνησαν οἱ πολιτικοὶ σύλλογοι ὑποστραζόμενοι ὑπὸ τῶν κοινοβουλευτικῶν ἀντιπολιτευσέων καὶ πολεμουμένων ὑπὸ τῶν κυβερνήσεων. Ὁ πολιτικὸς συνεταιρισμὸς μετὰ τὴν ἐλευθερωτικὴν, εἶναι τὸ ἰσχυρότερον, ἄρα καὶ μᾶλλον κινδυνώδες μέσον ἀντιδράσεως πολιτικῆς ἢ ἀναμορφώσεως κοινωνικῆς. Ὅπως ἐπὶ τοῦ τύπου, οὕτω καὶ ἐπὶ τῶν πολιτικῶν συνεταιρισμῶν, διὰ τὸ ἀκραφές τῆς ἀκαλότου αὐτοῦ ἐνεργείας, ἐμφανίζεται τὸ ζήτημα, ἂν πρέπει νὰ κολάζεται διὰ προληπτικῶν μέτρων ἢ μόνον διὰ κατασταλτικῶν, καὶ ἂ ρηθῆσονται κατωτέρω ἡ ἀναγκαίων τινῶν μέτρων χρεία δὲν δύναται νὰ ἀμφισβητηθῇ, καὶ ὅσον ἡ ἀτομικὴ ἐλευθερία ἀνευ ὀρίων δὲν εἶναι ἐλευθερία, ὡς ἀπεναντιουμένη εἰς τὴν γενικὴν ἐλευθερίαν.

Εἰς εἶδωμεν ἐν τοῖς προηγουμένοις, τὸ γαλλικὸν σύνταγμα τοῦ 1791 ἀντὶ τῆς ἐλευθερίας τοῦ συνεπιρριζοῦσθαι, περὶ ἧς προέβλεπε ὁ ἀπὸ 13—19 Νοεμβρίου 1791 νόμος, ἐπέτρεψε μόνον τὴν ἐλευθερίαν τοῦ συνέρχεσθαι τοὺς πολῖτας ἡσυχῶς καὶ ἀόπλως καὶ ὑποτάσσασθαι εἰς τοὺς ἀστυνομικοὺς νόμους. Οὐχ ἤττον ἐξηκολούθουν ἐνεργούντες οἱ πολιτικοὶ σύλλογοι· καὶ ἠναγκάσθη μὲν ἡ Συντακτικὴ Συνέλευσις νὰ ψηφίσῃ διατάξεις περὶ καταστολῆς τῶν παρεκτροπῶν αὐτῶν, ἀφ' ἀφοῦ, τῇ συνδρομῇ τῶν συλλόγων, κατίσχυσεν οἱ Ἰακωβῖνοι ἐν τῇ Συμβατικῇ κατὰ τὴν 31 Μαΐου 1793 τῶν Γερουθίνων, ἠθέλησαν νὰ μεταχειρισθῶσι τοὺς συλλόγους ὡς μοχλοῦς, ὅπως ὑποτρέψωσι τὸν ἐπαναστατικὸν παροξυσμὸν καὶ καταβάλωσι πᾶσας τὰς ἀντιτάσεις. Τὰ ἐπισημότερα τῶν συλλόγων μέλη εἰσεχώρησαν εἰς τὰς ὀργανισμένας πολιτικῆς ἐξουσίας καὶ ἐγένοντο ὄργανα καὶ ἐρείσματα τῆς κυβερνήσεως, ἢτις συνεκεντρώθη τότε ἐν ταῖς τῆς Συμβατικῆς Ἐπιτροπῆς (Comités). Ὁ Δαντῶν καὶ ὁ Ροβεσπέρτος ἠρῶντο τὰς ἐκυτῶν δυνάμεις ἐν τῶν συλλόγων τῶν

Κορδελιέρων καὶ τῶν Ἰακωβίνων. Ἐντεῦθεν δὲ καὶ αἱ ψηφισθεῖσαι τότε ἀσθηραὶ ποιναὶ κατὰ παντὸς, ὅστις ἤθελε πειραθῇ νὰ διαλύσῃ τοὺς πολιτικοὺς συλλόγους· ἐντεῦθεν καὶ τὸ ψήφισμα περὶ ἐπισκοπῆσεως καὶ καταγγελίας τῶν ἀπίστων ὑπαλλήλων πρὸς τὴν τῆς Δημοσίας Σωτηρίας Ἐπιτροπὴν. Ἡ πτώσις ὅμως τοῦ Ροβεσπέρτου, γενομένη κατὰ τὴν Ὁ Θερμιδώρου τοῦ δευτέρου ἔτους, ἐπέδρασε καὶ ἐπὶ τῶν συλλόγων, ὧν τὰ μέλη ἐξελήθησαν ἤδη μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν ἀπὸ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας. Μετ' οὐ πολὺ δὲ, ἦτοι κατὰ τὴν 16 Ὀκτωβρίου 1794, ἀπηγορεύθη πᾶσα συνεννόησις καὶ ἀλληλογραφία πολιτικῶν ἑταιριῶν πρὸς ἀλλήλας· αἱ δὲ ἀποτυχοῦσαι στάσεις κατὰ τὴν 1 Πρεμιάλου τοῦ τρίτου ἔτους ἐπήνεγκον τὴν διάλυσιν τῶν συλλόγων καὶ ἄλλων τοῦ λαοῦ συναθροίσεων· τὸ δὲ σύνταγμα τοῦ τρίτου ἔτους δὲν ἐπέτρεψεν εἰς συναθροίσεις πολιτῶν νὰ προσκαγορεύωνται ἑταιρίαι τοῦ λαοῦ, νὰ ἀνταποκρίνωσιν μετ' ἄλλων συναθροίσεων καὶ νὰ ποιῶσι συνεδριάσεις δημοσίας. Τέλος, τὸ 37 ἄρθρον τοῦ νόμου τῆς 19 Φρουκτιδώρου τοῦ πέμπτου ἔτους διέταξεν: «ὅτι πᾶσα ἰδιαιτέρα ἑταιρία, καταγενομένη εἰς ζητήματα πολιτικὰ καὶ πρεσβύτους ἀρχὰς ἐναντίας εἰς τὸ σύνταγμα, θέλει κλεισθῆ (α).

Περὶ τῶν ἔπειτα γενομένων ἐν Γαλλίᾳ διελέωμεν πραγματευθέντες περὶ τοῦ δικαιώματος τοῦ συνέρχεσθαι· σημειοῦμεν δ' ἐνταῦθα, ὅτι καὶ ἡ Συνέλευσις τοῦ 1848 ἠναγκάσθη νὰ διδάξῃ ἔντονα κατὰ τῶν πολιτικῶν συλλόγων μέτρα, διότι ἐπανελήθησαν καὶ τότε αἱ ἄλλοτε σκεναί· ὁ ἀπὸ 23 Ἰουνίου 1849 κατασταλαστικὸς νόμος εἶχε μὲν ψηφισθῆ δι' ἐν ἔτος, ἀλλὰ παρετάθη ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ δι' ἑτέρου νόμου τῆς 6 Ἰουνίου ἐπὶ ἐν ἄλλο ἔτος. Καὶ ὅσον ἡμεῖς γινώσκωμεν, ἐκ τῶν μοναρχικῶν συνταγμάτων μόνον τὸ βελγικὸν λέγει ἀπόλυτως ἐν 19 ἄρθρῳ οἱ Βέλγοι ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ συνεπιρριζοῦσθαι καὶ εἰς οὐδὲν προληπτικὸν ὑπόκεινται μέτρον.» Μὴ λησμονήσωμεν δὲ, ὅτι κατὰ τὰ ἄρθρα 14 καὶ 15 τοῦ βελγικοῦ συντάγματος, οὐδ' ἐπὶ τῆς θρησκευτικῆς ἢ διδασκαλικῆς ἐλευθερίας μέτρον τι ἐπιτρέπεται προληπτικόν· ἐξ οὗ καὶ οἱ θρησκευτικοὶ σύλλογοι τῶν μοναρχῶν καὶ τῆς προπικνέδας, οἱ διατηροῦντες εἰς σπαδασμὸν τὰ πνεύματα καὶ ὑποτρέφοντες τὰς πολιτικὰς διαίρεσεις ἐν Βελγίῳ. Περὶ Ἀγγλίας διελέωμεν ἤδη ἐν τοῖς προηγουμένοις· προσθέτομεν δὲ, ὅτι ἐν τῇ χώρα ταύτῃ τὰ περὶ συνεταιρισμῶν κανονίζονται ὑπὸ τοῦ ἐκδοθέντος νόμου κατὰ τὸ τριακαστὸν ἔνατον ἔτος τῆς βασιλείας Γεωργίου τοῦ Γ', καὶ ἂν τὴν ἄδειαν τοῦ νὰ συνεδριάξῃ ἑταιρία ἐν τόπῳ τινὶ δίδουσι δύο εἰρηνοδί-

(α) Serrigny, αὐτ. σελ. 481 ἐπ.

και, δυνάμενοι και να ανακλέσωσιν αυτήν κερύττειται δε άνωπόρως και άκυρος πᾶσα δι' όρκου δομένη εις έταρίαν υπόσχεσις και άπαγορεύεται πᾶσα μυστική έταιρία και πᾶσα άναπόκρισις συνεταρισμῶν και γενική αὐτῶν συνάθροισις. Εν Αγγλία πᾶσα πλειονῶν τῶν τριῶν προσώπων συνάθροισις, ἢ διδουσα υπόνοιαν διαταράξεως τῆς δημοσίας τάξεως, άπαγορεύεται ὡς άθέμητος και τιμωρητέα. Δύο εἰρηνοδίκαι συνοδεύμενοι ὑπὸ τοῦ Σερiff, ἢ τοῦ άναπληρωτοῦ αὐτοῦ, δύνανται να διαλύσωσι παρεχθῆμι πᾶσαν στασιαστικὴν συνάθροισιν (α). Εάν οἱ θεωροῦντες, δὲν άποσυρθῶσιν εντός μιᾶς ώρας ἀπὸ τῆς πρὸς αὐτοῦς άναγκώσεως τοῦ Riot act (β) ὑπὸ τινος εἰρηνοδίκου, γίνεται χρέησις τῆς ὕλικῆς βίας και συλλαμβάνονται οἱ άνοιστάμενοι.

Εν τῇ βορείῳ Αμερικῇ οἱ συνεταρισμοὶ εἰσιν ελεύθεροι. Κατὰ δὲ τὸ σύνταγμα τῆς Εὐσετικῆς Ὁμοσπονδίας, «οἱ πολῖται ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ πραγματίζειν συλλόγους, καθ' ὅσον οὗτοι οὔτε ἐν τῷ ἐκπρωσῶν σκοπῷ, οὔτε ἕνεκα τῶν πρὸς τοῦτο ὠρισμένων μέσων, εἰσὶν ἔκνομοι και τῇ πολιτείᾳ κινδυνώδεις» ἐν περιπτώσει καταχρήσεως τοῦ δικαίωματος τούτου εκδίδει τὰς άναγκαίαις διαταγὰς ἢ νομοθετικῆ τῶν Καντονίων ἐξουσία. Κατὰ δὲ τὰ Αὐστριακὰ Ὁμελιώδη δικαιώματα τοῦ 1849, «οἱ Αὐστριακοὶ ὑπήκοοι ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ συναθροίσεσθαι και τοῦ ποιεῖν συλλόγους, καθ' ὅσον ὁ σκοπός, τὰ μέσα και ὁ τρόπος τῆς συνελούσεως ἢ συναθροίσεως δὲν εἶναι οὔτε ἔκνομος οὔτε τῇ πολιτείᾳ κινδυνώδης ἢ ἐνάσκησις τοῦ δικαίωματος τούτου, ὡς και οἱ ὅροι, ὑφ' οὗς δύνανται ἑταιρικά δικαιώματα να αποκτώνται, ἐνασκῶνται ἢ ἀπόλλυνται, δρίζονται ὑπὸ τοῦ νόμου.» Τὸ δὲ Πρωσσιακὸν σύνταγμα φέρει, «ὅτι πάντες οἱ Πρωσσοὶ ἔχουσι τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι εἰς ἑταιρίας πρὸς τοιοῦτους σκοπούς, οἵτινες δὲν ἀντίκεινται εἰς τοὺς ποινικοὺς νόμους· ὁ νόμος κανονίζει ἰδιαιτέρως, χάριν δικτηρήσεως τῆς δημοσίας ἀσφαλείας, τὴν τοῦ δικαίωματος ἐνάσκησιν· οἱ πολιτικοὶ σύλλογοι δύνανται να ἦναι ὑποταχθέντες εἰς περιορισμὸν ἢ προσωρινὰς άπαγορεύσεις διὰ τῆς δόξου και τῆς νομοθεσίας.»

(α) Fischeh In constitution d'Angleterre, I, σελ. 177 ἐπ.
(β) Περὶ οὗ ὅρα ἐν 67 ἄρθρῳ. Καὶ ὁ γαλλικὸς νόμος τῆς 10 Απριλίου 1831 ἐρίζει τὰς ἀρχὰς, αἵτινες δικαιοῦνται να διαλύσωσι τὰς συναθροίσεις, ἀλλὰ μόνον μετὰ τρεῖς προσκλήσεις, ὡν ἐκάστοτε προηγῆται κρέτος τρυπάνων, δύνανται να ποιήσωσι χρέησις τῆς βίας. Οἱ μὴ ὑπακούσαντες εἰς τὴν πρώτην πρόσκλησιν τιμωροῦνται διὰ ποινιστικῶν ποινῶν, οἱ δὲ μὴ ὑπακούσαντες οὐδὲ εἰς τὴν δευτέραν τιμωροῦνται δι' ἐπιανερωτικῶν ποινῶν και, ἐν ἢ συνάθροισις ἔχει πολιτικὴν χαρακτῆρα, δύνανται και να στερεθῶσιν ἐπὶ τρία ἔτη τῶν δικαιωμάτων τοῦ ἐκλέγειν και ἐκλέγεσθαι, τοῦ λαμβάνειν δημοσίαν θέσιν, τοῦ ἐπιτερεῖν, κτλ. Περὶ Ἑλλάδος ὅρα ἐν 10 ἄρθρῳ.

Πλὴν τῶν παρ' ἀπάντων ἀποδοκιμαζομένων ὡς ἀθεμίτων μυστικῶν ἑταιριῶν, ὡν σκοπός ἐστὶ μάλλον να πραγματοποιηθῶσιν ὅ,τι ἔχουσι ἤδη προπορασίσει, ἢ να διαφωτίσωσι τὰ ἐκπρωσῶν μέλη περὶ τοῦ πρακτικοῦ διὰ δημοσίας συζήτησεως, ὁ συνήθης τρόπος τῆς ἐξωτερικῆς τῶν πολιτικῶν συνεταρισμῶν ἐμφανίσεως εἶναι οἱ καλούμενοι πολιτικοὶ σύλλογοι (clubs). Τὰ πλείστα μέρη τῶν συλλόγων τούτων εἰσὶ συνήθως πρόσωπα καλῇ τῇ πίστει θηρουόμενα διὰ τῶν συζητήσεων κοινωνικὴν τινα ἰδέαν· ἀλλὰ τὰ κυριώτερα πρόσωπα, τὰ παρασκευάζοντα τὴν τοῦ συλλόγου ἰδρυσιν και φροντίζοντα περὶ τῆς διευθύνσεως αὐτοῦ και αὐξήσεως τῶν μελῶν μου ἀνήκουσι πάντοτε εἰς μυστικὴν μερίδος τινὸς ἑταιρίαν· αὐτὰ δρίζουσι και τοὺς ῥήτορας, τὴν μάλλον εἰς τὰ ἀνθρώπινα πάθη ἀποτενομένους ἢ εἰς τὴν ὀρθὴν λόγον. Ὅθεν και ἐν κειροῖς μεγάλων διχοστασιῶν και ἐξάψεως τῶν πνευμάτων οἱ σύλλογοι οὗτοι δύνανται να τραπῶσιν εἰς ὑφικιστείου κρητῆρας, ἐκπεπλοῦντας καταστροφῆν. Κατὰ μεζίονα δὲ λόγον εἰσὶν ἐπίφοβοι και διαλυτοὶ οἱ σύλλογοι ὁπότεν ὑπάρχοντες ἰδρυμένοι ἐν διαφόροις πόλεσι, συνέχωνται μετὰ κεντρικῆς τινος ἀρχῆς εἰκονίζοντες οὕτω κράτος ἐκ κράτει. Καὶ ὁ δημοκρατικὸς Βασιγκτὸν, διὰ δύο αὐτοῦ ἐπιστολῶν ἀπὸ 30 Σεπτεμβρίου 1786 και 26 Αὐγούστου 1794, μετὰ πολλῆς ἀποφαίνεταί περὶ τῆς κατὰ τῶν πολιτικῶν συλλόγων, ἅτε δὴ γινόμενων ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ὀργάνων φιλοδόξων φατριαστῶν, ζητούντων να διασείσωσι τὴν καθιστώσαν πολιτικὴν τάξιν. Καὶ τῷ ὄντι ἐν περιπτώσει δαινοῦ τινος δυστυχήματος, ἐκτάκτου συμβάντος ἢ βουλευτικῆς ἐκλογῆς αἱ ἐκτακτοὶ συναθροίσεις (meetings), και οὐχὶ αἱ ἑταιρίαι και οἱ σύλλογοι, δύνανται να χρησιμοποιήσωσιν ἐνίοτε ὡς ἀλεξιέκρευνοι πρὸς διασκέδασιν τῶν πολιτικῶν παθῶν και ἐκδήλωσιν τῆς ἀλλήλων κοινῆς γνώμης.

Και περὶ ὀρησκευτικῶν ἀντικειμένων σύλλογοι ὑπάγονται εἰς τὴν τῶν πολιτικῶν συλλόγων κατηγορίαν χρεζόντες και αὐτοὶ τῆς ἰδιαζούσης περὶ τῆς πολιτείας ἐποπτείας, ἐτι δὲ μάλλον ἐν Ἑλλάδι, ὅπου ὑπάρχει ἐπικρατοῦσα ὀρησκεία, οὐδ' ἐπιτρέπεται ἢ πολεμικὴ πρὸς ἀλλήλους συζήτησις τῶν ἐκπρωσῶν τῶν ἀνεγνωρισμένων ὀρησκίων ἀλλ' ἕνεκα τῆς καθιερωθείσης ἐλευθερίας τῆς συνειδήσεως, αἱ κυβερνήσεις δὲν πρέπει να θέτωσι νομοθετικούς περιορισμούς και προσορηγὰς άπαγορεύσεις εἰς τοὺς νεοὺς ὀρησκευτικούς συλλόγους, ἀρκεῖ ὅ,τι, ἐν ὅσῳ δὲν ἀποκτῆσιν διὰ νόμου δικαιώματα, δὲν δύνανται να ἐνεργῶσιν ἐξωτερικῶς, μὴ προστατευόμενοι ὑπὸ τῆς ἀστυνομίας· ἀλλὰ κατ' οἶκον δύνανται πάντοτε να ὑφίστανται. Ἐνταῦθα δέον να προσθέσωμεν, ὅτι και αἱ ἀνταρπητικῆς κοινωνίας αἱρέσεις τῶν κοινω-

λόγων και κοινοκτημονιστῶν ὄθεν, Σενσιμῶν, Φουριε, Καθε, και ἄλλων, αἱ συνταράζονται μετὰ τὸ 1830 τὴν Γαλλίαν και διαδοθεῖσαι και εἰς τὴν Ἑλβετίαν και τὴν δυτικὴν Γερμανίαν, ἰσχυρὸν σύμμαχον και βάθρον ἔσχον τῶν συνεταρισμῶν.

Εἰς τῶν ἀρχῶν τοῦδε εἰρημῶν συνάγεται, ὅτι τῶν πολιτικῶν συλλόγων, ὡν ὁ σκοπός και τὰ μέσα ἀπαγορεύονται ὑπὸ τῆς ποινικῆς νομοθεσίας ἢ τίθενται εἰς ἀνατροπὴν τῶν καθεστῶτων, δικαιουται ἢ νομοθετικὴ ἐξουσία, ἢτοι ὁ νόμος, να ἐπιτρέψῃ οὐ μόνον δικαστικῶς, ἀλλὰ και διοικητικῶς τὴν διάλυσιν, διότι ἢ ὑπαρξίς αὐτῶν δὲν συμβιβάζεται πρὸς τὴν ἀσφάλειαν και εὐδαιμονίαν τοῦ μεγάλου ὀργανισμένου συλλόγου τοῦ ἔθνους, ὁ ἐστὶν αὐτῆς τῆς πολιτείας. Πρὸ πάντων τίνα δικαιολογίαν δύνανται να ἔχωσι δημοκρατικοὶ σύλλογοι ἐν μοναρχίᾳ, ἢ μοναρχικοὶ σύλλογοι ἐν δημοκρατίᾳ, οἱ σύλλογοι ποδὲ ἐπικράτησιν τῆς κοινοκτημοσύνης;

Μετὰ μικρὰς συζητήσεως ἐν τῇ Συνελεύσει, ἐψηφίσθη τὸ νῦν 11 ἄρθρον, κατὰ πρότασιν τοῦ κ. Σαρράβα (α). Κατὰ τὸ ἄρθρον τοῦτο, τὸ μὴ ἔχον τὴν περικοπὴν τοῦ βελγικοῦ συντάγματος «ὅτι εἰς οὐδὲν προληπτικὸν μέτρον ὑπόκειται,» δὲν εἶναι τὸ δικαίωμα τοῦ συνεταριζέσθαι ἀπόλυτον, Τούνοτιον τὸ ἡμέτερον ἄρθρον λέγει, «ἐν τῷ συναθροίσεσθαι οἱ Ἕλλητες πρέπει να τηρῶσι τοὺς νόμους τοῦ κράτους.» Ἡ και τοὶ ἐγκρίπτοντα ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν τῷ βάθει συνεταρισμῶν τῶν Ὁμελιωτῶν αὐτοῦ, εἶναι πᾶς τις δεκτός, δύνανται να ἀνεχθῆ ἢ κυβερνήσις, ἐν ἡρέμῳ τῶν πραγμάτων καταστάσει ὅταν τὸ ἀντικείμενον αὐτοῦ δὲν ἀντιβικήνῃ εἰς τὴν δημοσίαν ἀσφάλειαν, ἐξομολογούσα αὐτὸν πρὸς τὰς κατὰ τὸ 10 ἄρθρον συναθροίσεις· διὸ και αἱ ἀναφοραὶ τῶν συλλόγων δὲν πρέπει να γίνωνται δεκταὶ ὡς ἐξ ἠθικοῦ προσώπου πηγάζουσαι, ἀλλ' ἀπλῶς ὡς φέρουσαι ὀπογραφὰς ὠρισμένων ἀτόμων.

Ἀλλὰ τὸ δικαίωμα τῆς πολιτείας τοῦ καταστέλλειν και ἐπιτερεῖν τοὺς πολιτικούς συλλόγους (clubs) (β) δὲν πρέπει να προχωρῆ μέχρι τοῦ να διακωλύσῃ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν πολιτικῶν μερίδων και τὴν τάσιν τῶν πολιτῶν εἰς βελτίωσιν και ἀναμόρφωσιν τῶν θεσμῶν και τῆς διοικήσεως τῆς πολιτείας. Τὰ ἐκ τοῦ συνεταρισμοῦ πλεονεκτήματα, ἐξεταζομένου ὑπὸ γενικὴν ἑποψιν ἐπάναλαμβάνο-

μεν ὅτι εἶναι ἀνατρίβητα. Ὁ συνεταρισμὸς ἐρείδεται ἐπ' αὐτῆς τῆς φύσεως τοῦ ἀνθρώπου, ἐμπνεούσης αὐτῷ ὡς ἀκάθεκτον χρεῖαν και ὡς ἀπόλυτον ὄρον τῆς ὑπάρξεως, τελειώσεως και εὐδαιμονίας αὐτοῦ τὴν εὐτυχῆ ἀνάγκην να τελῆ ἠνωμένοις μετὰ τῶν ὁμοίων αὐτοῦ, να προσθέτῃ τὴν ἰδίαν ἐνεργητικότητα εἰς τὴν τῶν ἄλλων και ν' ἀνταλλάσῃ μετ' αὐτῶν τὰς σκέψεις και τὰ αἰσθήματα αὐτοῦ. Ὅθεν καθῆκον τῆς πολιτείας εἶναι να ἀφίρη ἐλευθέρους τοὺς μὴ ἀνταγωνιζομένους πρὸς τὴν ὕλικὴν ἢ ἠθικὴν αὐτῆς ὑπαρξιν συνεταρισμοῦς, μάλιστα δὲ και να ὑποβοηθῆ αὐτοὺς διὰ παντὸς τρόπου. Εἰς αὐτοὺς ὀφείλεται ἢ διὰ τῶν σιδηροδρόμων, τῶν ἀτμοκινήτων και τῶν τηλεγράφων ἀναπτυχθεῖσα κατὰ τοὺς νεωτάτους χρόνους ἐκπληκτικὴ μεταξὺ τῶν ἔθνων συγκοινωνία. Ὅπόσον δὲν παρήχθη ἐν Αγγλίᾳ τὸ περὶ καταρτήσεως τῶν προστακτικῶν τῆς ἐγγυωρίου γεωργίας νόμων ζήτημα ὑπὸ τὸ περὶ τούτου συλλόγου, κατὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ τοῦ πρωθυπουργοῦ Ροβέρτου Πήλ; Τίς ἢ γονιμώτερα πρὸς διάδοσιν τῶν ἀρχῶν τοῦ Εὐαγγελίου παρὰ τὴν τῆς ἐν Αμερικῇ βιβλικῆς ἑταιρίας;

Τοιοῦτοι συνεταρισμοὶ δύνανται να ἔχωσι σκοπὸν εἴτε ἀτομικὴν εἴτε δημοσίαν τινα ὠφέλειαν. Ἐπί τῶν ἰδιωτικῶν ἑταιριῶν, ἀστυκῶν ἢ ἐμπορικῶν, οὐδόπως πρέπει να ἀναμιγνύηται ἢ πολιτεία, διότι ἰκανὴν εὐρίσκουσιν οἱ τρίτοι ἐγγύησιν ἐν τῇ εὐθύνῃ τῶν προσωπικῶς ἐνεχομένων συνταριῶν. Μόνον δὲ εἰς τὰς ἀνωμότους και ἄλλας παραπλησίας ἑταιρίας, οἷα λ. χ. ἢ περὶ συστάσεως δημοσίας τραπέζης, ἀποβίνει ἀναγκαία ἢ τῆς πολιτείας ἀνάμυξις και ἐπιτήρησις, ὡς μὴ εὐθυνομένων τῶν συνεταριῶν ὑπὲρ τὸ καταβληθὲν παρ' ἐκάστου αὐτῶν κεφάλαιον, κατὰ πᾶσαν δ' ἄλλην περίστασιν εἶναι προτιμότερον τοῦ προληπτικοῦ τὸ κατασταλαστικὸν σύστημα, μὴ ὀφειλούσης μὴδὲ δικαιουμένης τῆς πολιτείας να κηδεμονεύσῃ τοὺς πολίτας και να ἀντικαταστήσῃ τὴν κυβερνητικὴν εὐθύνην ἀντὶ τῆς τῶν ἀτόμων ἐπιπραγμάτων ἀναγομένων ἀποκλειστικῶς εἰς ἰδιωτικὰ συμφέροντα.

Τὰ δὲ χάριν δημοσίας ὠφελείας ἰδρύματα εἰσι πρόσωπα ἠθικὰ, ὡν ἢ ὑπαρξίς ἐπιτρέπεται ὑπὸ τῆς πολιτείας χάριν εἴτε γενικοῦ εἴτε ὁμάδος τινὸς προσώπων συμφέροντος· συνίστανται συνήθως εἰς συνεταρισμὸν συγκείμενον ἐκ πολλῶν προσώπων, ἠνωμένων μετ' ἀλλήλων ἕνεκα κοινῶν τινος σκοποῦ, οἷα εἰσι τὰ νοσοκομεία, πτωχοκομεία, ὀρφανοτροφεία, ἐπὶ ἐνεχρῶν δακυστήρια, κτλ. Ἐὰν εἰς τὰ καταστάματα ταῦτα ἀρκεῖ ἢ τῆς κυβερνήσεως ἕδειά ἢ ἀπαιτεῖται νομοθετικὴ ἐγκρισίς, τοῦτο ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς σπουδαιότητος τῶν ἔργων και δικαιωμάτων αὐτῶν και πρὸ πάντων ἐκ τῆς ἐξῆς σκέψεως. Ἐὰν δὲ

(α) Ὁρα συζητήσεως ἐν ἐκτί. ἐρημ. τῆς Συνελεύσεως, σ', σελ. 107—120 και 147—148.
(β) Ἡ λέξις club ἐλήφθη ἐν τῇ ἄλλῃ Εὐρώπῃ ἐκ τῆς Αγγλίας, σημαίνουσα ἀρχικῶς ἔτι και τὰ casinos τῆς Γαλλίας και τὰ casinos τῆς Γερμανίας, ἢτοι χάριν ἀναψυχῆς και τέρψεως συλλόγους, εἰς οὗς συνήθως δὲν γίνονται δεκτὰ νέα μέλη, εἰμὴ διὰ ψαφοφορίας τῶν ὑπαρχόντων. Ἀλλ' ἐν Γαλλίᾳ, και γενικώτερον γόν ἐν Εὐρώπῃ, clubs λέγονται οἱ πολιτικοὶ σύλλογοι.

του νέου καταστήματος ιδρύεται νέα τις ιδέα, ήτοι: ιδιό: τις κοινωνικός θεσμός, συνεπαγόμενος ίδια δικαιώματα και υποχρεώσεις τρίτων, ανάγκη να αποφασχθῆ περί αὐτοῦ ἡ νομοθετική ἐξουσία: ἐάν ὅμως πρόκειται νὰ γείνη νέα ἐφαρμογή ὑφισταμένου ἤδη θεσμοῦ, τότε ἀρκεῖ καὶ ἀπλοῦν διάταγμα. Τὰ ἐγκριμένα ὑπὸ τῆς πολιτείας συμφέροντα τῶν ἠθικῶν τούτων σωμάτων λαμβάνουσι χαρακτηριστῆρα ἔργων δημοσίας ὠφελείας, ἀπαιτουμένου καὶ ὑπὲρ αὐτῶν τοῦ κατὰ τὸ 17 ἄρθρον τοῦ συντάγματος προνομίου τῆς ἐπὶ ἀποζημιώσει καταλήψεως τῆς τῶν ἰδιωτῶν περιουσίας: ἀλλ' ἡ πολιτεία δικαιούται, κατὰ τὴν ἐαυτῆς κρίσιν, νὰ τροποποιήσῃ ἢ καὶ διαλύσῃ αὐτὰ, χωρὶς νὰ θεωρηθῆ ἡ περιουσία αὐτῶν, ὡς ἡ τῶν ἰδιωτῶν, ἀπρόσβλητος (α). Τὰ ἠθικὰ ταῦτα σώματα δὲν πρέπει νὰ συγχέωμιν πρὸς τοὺς προκαίρους συνεταιρισμοὺς, περὶ ὧν διαλάβομεν ἀνωτέρω. Ταῦτά εἰσι θεσμοὶ ἐν τῇ πολιτείᾳ, ὑπερκείμενοι ὡς τοιοῦτον εἰς τὴν νομοθετικὴν καὶ διοικητικὴν αὐτῆς δικαιοδοσίαν. Μόνον ἐν Βελγίῳ, διὰ τὸ ἀπλότον τοῦ δικαιώματος τοῦ συνεταιρίζεσθαι, πᾶσα ἔταιρία δύναται ν' ἀποτελέσῃ νομικὸν πρόσωπον, ἔχον τὴν ἰκανότητα τοῦ ἀποκτεῖν καὶ διατιθέναι περιουσίαν: ἐντεῦθεν ὅμως καὶ ἡ πολυπλασία τῶν συλλόγων τῶν μογαχῶν, ὡς προείρηται, ἢ διατηρούσα κοινωνικὴν τινα ἐν τῇ χώρᾳ ἐκείνῃ φλεγμονήν.

Κατὰ πρότασιν τοῦ κ. Κυπαρίση, ἐτέθη ἐν τοῖς πρακτικαῖς τῆς Συνελεύσεως, μετὰ τὴν ψήφισιν τοῦ 11 ἄρθρου, «ὅτι οἱ ὅρισμοι αὐτοῦ δὲν ἐκτείνονται εἰς τὰς συνήθεις πολιτικὰς καὶ ἐμπορικὰς ἑταιρίας, ἀλλ' αὐταὶ θέλουσι διέπεσθαι καὶ τοῦ λοιποῦ ἀπὸ τῆς ἐξουσίας ἀστικῶν καὶ ἐμπορικῶν δικαίων.» Ἰσως ἡ ἐξήγησις αὕτη ἦτο περιττὴ, ὡς ὑπονοουμένη διὰ τῆς περιτοπῆς τοῦ ἄρθρου «τηροῦντες τοὺς νόμους τοῦ Κράτους.» Καὶ ἐν Βελγίῳ, ὅπου μάλιστα τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι εἶναι ἀπλότον, τὸ ἀκυρωτικὸν ἀπαφάνθη, ὅτι αἱ ἀνόνομοι ἑταιρίαι ἐξακολουθοῦσιν ὑποκείμεναι εἰς τὰς διατάξεις τοῦ ἐμπορικοῦ νόμου, τὰς ἀπαιτούσας τὴν προηγουμένην τῆς κυβερνήσεως ἄδειαν, διότι ἀπολαύουσιν οὐ μόνον τῶν ὠφελειῶν τοῦ κοινοῦ δικαίου, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐξαιρετικοῦ προνομίου ὅτι οἱ μέτοχοι αὐτῶν δὲν θέλουσιν ἦναι ἀλληλεγγύως ὑπεύθυνοι πρὸς τοὺς τρίτους, ἀλλὰ θέλουσιν ἐνέχεσθαι μόνον διὰ τὸ ποσὸν τῆς μετοχῆς τῶν.

ΔΙΟΜΗΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΟΣ.

(α) Serigny, αὐτ. σελ. 498 κτ.

ἩΘΗ ΚΑΙ ΕΘΙΜΑ ἘΝ ΑΜΕΡΙΚῃ.

(Συνέχεια. Ἰδε φυλλάδιον 413.)

Γ'.

Εὐθυμία ἐν Ἀμερικῇ.

Αἱ εὐθυμίαι δὲν εἶναι πολλὰ κοιναὶ εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ἀλλὰ καὶ ὀλίγοι οἱ ἐκζητοῦντες αὐτάς. Ὅταν τις κατακλῶσῃ κοπιῶν δόλοκληρον ἡμέραν εἰς ἐμπορικὸς περιπασμοὺς, ἔχει ὄρεξιν νὰ εὐθυμησῇ τὸ ἑσπέρας; Αἱ εὐθυμίαι ἀπαιτοῦσι καὶ καιρὸν καὶ χρήματα, καὶ τιμηροῦσι τὸν θυσιάζοντα τὰς ὥρας τῆς ἐργασίας εἰς τὸν βωμὸν αὐτῶν. Καθὼς προσίπομεν, ἐπειδὴ αἱ ἐκ κληρονομίας περιουσίαι εἶναι σπάνια εἰς τὴν Ἀμερικὴν, ἕκαστος ἀγωνίζεται νὰ κατασκευάσῃ τοιαύτην: διὸ καὶ ἕκαστος ἐννοεῖ ὅτι ἀληθὴς ἀνακούφισις τοῦ κόπου εἶναι ἐπὶ τοῦ παρόντος τὸ κέρδος. Τὸ Νεοεβόρακον αὐτὸ, οἱ Παρίσιοι, λέγω, οὗτοι τῶν Ἰνωμένων Πολιτειῶν, ἔχει ὀλίγιστα θεάτρα: ἀλλ' οὔτε καφεπωλεία εὐρίσκεις ἐκτός τινων bars, ὅπου οἱ εἰσερχόμενοι, ἰστάμενοι ὄρθιοι πλησίον τοῦ πωλητοῦ, βοφοῦσι brandy, sherry, whisky ἢ brandy cocktail, κρακαλιζόντες ἐνταυτῷ καὶ τεμάχια διπύρου καὶ τυροῦ.

Ἡ κερδοσκοπία ὅμως, ἥτις ὠφελεῖται καὶ ἀπὸ τῶν ἐλαχίστων, προσπαθεῖ νὰ εἰσαγάγῃ τρόπους εὐθυμίας. Τί γίνεται τὸ ἑσπέρας ὁ ἀναρίθμητος λαὸς, ὁ κατακλῶζων τὴν ἡμέραν τὰ ξενοδοχεῖα τῆς ἀχανοῦς ἐκείνης πόλεως; Τὸ πλῆθος τῶν ξένων κλείονται τάχα εἰς τὰ δωμάτια αὐτῶν, ἢ παρακάθονται εἰς τὰς αἰθούσας τῶν συνασττροφῶν τῶν ξενοδοχείων; Οἱ Ἀμερικανοὶ οὐδέποτε λησμονοῦσι τὸ δόγμα τοῦτο: «Ἢ περιουσία δὲν κατασκευάζεται, ἀλλὰ οἰκονομεῖται.» Εἰς τοὺς Παρισίους συρρέουσι ξένοι ὡπὼς δαπανήσασιν, εἰς τὸ Νεοεβόρακον ὅμως ἔρχονται ὅπως θησαυρίσασιν. Ἄρα καὶ περὶ εὐθυμίας ὅταν πρόκειται εἰς τὴν Ἀμερικὴν, οὐδεὶς συγκατανεύει νὰ δαπανήσῃ πολλά: μίᾳ δραχμῇ καὶ τεσσαράκοντα λεπτά, ἰδοὺ ὁ μέγιστος ὅρος τῆς δαπάνης.

Ὁ Βαρνοῦμ πρῶτος ἐννοήσας τὴν ἀλήθειαν ταύτην, συνέστησεν εἰς Νεοεβόρακον περίφημον μουσεῖον, ὅπου ἀντὶ μιᾶς δραχμῆς καὶ τεσσαράκοντα λεπτῶν περιέρχεσαι τρία μεγάλα πατώματα, περιέχοντα παντοειδῆ περίεργα, ἅμα δὲ καὶ τινὰ φαινόμενα, ἧτοι τὸν Tom-Pouce (1), τὴν γενειοφόρον γυναῖκα, τὰ συγκεκολλημένα παιδία (2) τοῦς Ἀτζέκους, τὴν γιγάντειον γυναῖκα, τὴν ὀμιλοῦσαν καὶ λέγουσαν πατὰ καὶ μαμὰ φωνῆν, τοὺς ἑσκιμώους καὶ ἄλλα τοιαῦτα, πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ κομψὸν θέατρον, ὅπου

(1) Νάνος.
(2) Παγδ. τίμ. II' σελ. 185.

διδάσκονται δύο δράματα. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μουσεῖον τοῦτο, τὸ ὁποῖον ἔπρεπεν ἴσως νὰ ἐνομασθῇ ἀγορὰ ἔρωτος, κατακλύζεται ὑπὸ πολυκρίθμων καὶ κομψοπρεπῶν φοιτητῶν, θέλομεν ὀμιλήσῃ περὶ αὐτοῦ ἐν ἐκτάσει. Ἐνίοτε ὁ Βαρνοῦμ, ἀνανήφων ἀπὸ τῆς ληθαργίας εἰς ἣν ἐβύθισαν αὐτὸν τὰ δεκαπέντε ἢ εἴκοσι ἐκατομύρια ἄτινα ἐκέρδησε, καταφρονεῖ τὰ συνήθη θεάματα καὶ προσκαλεῖ τὸ δημόσιον εἰς ἄλλα νέα. Οὕτω πως συλλαβὸν πρό τινας καιροῦ τὴν ἰδέαν νὰ πράξῃ ὑπὲρ τῆς φυλῆς τῶν ἀνθρώπων, ὅτι πράττουσιν ἀπὸ πολλοῦ οἱ Ἄγγλοι ὑπὲρ τῆς τῶν ζώων, ἐδημοσίευσεν διὰ τῶν ἐφημερίδων ὅτι ἐμελλε νὰ συγκροτήσῃ εἰς τὸ μουσεῖον αὐτοῦ ἑκαθεὶν θηλαζόντων παιδίων, καὶ προσέτρεψε τὰς μητέρας καὶ τὰς τροφούς ν' ἀποστείλωσι βρέφη ἐλεύθερα τέλους, ὑποσχεθεὶς ἀμοιβὰς εἰς τὰ εὐρωστότερα.

Ἡ παραδόξος καὶ διὰ τοῦτο ἀπρακτος κατὰ πᾶν ἄλλο μέρος τοῦ κόσμου αὕτη ἰδέα, ἐπέτυχεν θαυμασίας εἰς Νεοεβόρακον. Ὀλοκλήρους ἐβδομάδας λόγος πολὺς ἐγένετο περὶ τῆς baby show. Πλῆθος πλατυπροσώπων, παχυτραχῆλων καὶ πολυσάρκων βρεφῶν, παχέων ὡς χῆνες, ἄτινα ἐδέχετο ὡς ἄλλος πατήρ ὁ Βαρνοῦμ, συνέβρευσαν εἰς τὸ μουσεῖον. Μία δὲ μήτηρ, ἀποστείλασα τρία παιδία τριδύμα, ἔλαβε βραβεῖον τιμῆς. Ἐν ἐνὶ λόγῳ ἡ ἑλθεσις τῶν παιδίων τοσοῦτον ἐγοήτευσεν τοὺς Ἀμερικανούς, ὥστε ἐρήμωσαν τὰ θεάτρα. Ἄνδρες σπουδαῖοι καὶ δόκιμοι μητέρες ἐνομασθέντες ἀγωνοδίκαι, ἀπεφάσιζον περὶ τῆς ἀξίας τῶν διαγωνισθέντων. Πόσαι ρηδιουργαὶ καὶ πόσαι μηχανορραφίαι ἐγένοντο ὅπως ὑποσκελισθῶσι τὰ πλέον κωκουναραθρημένα παιδία καὶ βραβευθῶσι τὰ ὀλιγώτερον εὐρωστά! Ἐπὶ τέλους ἐπέστη ἡ ἡμέρα τῆς ἀμοιβῆς. Καὶ μητέρες καὶ τροφῆ, πλήρεις συγκινήσεως, προσεδέκταν ἀνυπόμονοι καὶ πάλλουσαι τὴν ἐτυμηγορίαν τῶν δικαστῶν. Ἡ ἐτυμηγορία ἀνεγνώσθη, καὶ τὰ πλῆθη ἐχειροκρότησαν ἐνθουσιωδῶς τὰ στεφθέντα βρέφη: ἀντήχησαν βῆ καὶ οὐκ ὀλίγοι συριγμοὶ, οἱ συριγμοὶ τῶν ἀποτυχουσῶν τροφῶν καὶ μητέρων. Ἰδοὺ διὰ τίνος καινοφανοῦς τρόπου ἐγένετο τὸ ταμεῖον αὐτοῦ ὁ Κ. Βαρνοῦμ, ὅστις πρὸ εἴκοσι ἐτῶν εἶχε καταβάλει τὰ πρῶτα θεμέλια τοῦ ἐπιχειρήματος αὐτοῦ ἐπὶ τῶν ὤμων γραίας Λιθιοπίδος, τὴν ὁποῖαν βαπτίσας τροφὴν τοῦ Οὐκασικτῶνος, ἐπεδείκνυσεν ἐν πένυχθ' ἀλύθη. Ἰδὼν ὅτι ἐπέτυχεν ὁ ἀγὼν τῶν παιδίων, ἀνέλαβε καὶ δευτέραν ἰδέαν, νὰ ἐκθέσῃ τὰς ὥρας γυναικῶς τῆς Ἀμερικῆς (1), ὑποσχεθεὶς πρὸς τὴν ὠραιότεραν ἀξιόλογον μὲν προτιμᾶν ἦτο ἄγχιμος, ἀδαμάντινον δὲ κόσμημα: ἂν εἶχεν ἄνδρα. Ὁμολογητέον ὅτι ἡ

ἰδέα ἦτο θαυμασία, ἀλλ' ἡ ἐκτέλεσις ἐφαίνετο ἀκατόρθωτος: διότι, ἐν δὲν δυσκολούεται τις μήτηρ ἢ σύζυγος νὰ στείλῃ εἰς τὸ στάδιον τοῦ ἀγῶνος ὀλίγων μηνῶν βρέφος, ἐπιτρέπεται ποτὲ εἰς ὠραίαν καὶ πλήρη χαρίτων θυγατέρα ἢ σύμβιον νὰ διαγωνισθῇ δημοσίᾳ περὶ κάλλους; Ἄρα αἱ μέλλουσαι νὰ διαγωνισθῶσι ὡς ἦσαν ἐκ τῶν γυναικῶν ἐκείνων, τὰς ὁποίας οἱ Γάλλοι ἐνομάζουσι Isobelles.

«Τὸ καλὸν ὅμως παλληκάρι ἤξέουρι καὶ ἄλλο μονοπάτι» λέγει ὀρθότατα ἡ κοινὴ παροιμία. Τοιοῦτος εἶναι ὁ Κ. Βαρνοῦμ: πεισθεὶς περὶ τῆς δυσκολίας προσεκάλεσε τὰς ὠραίας οὐχὶ νὰ ἐμφανισθῶσιν αὐτοπροσώπως, ἀλλὰ νὰ στείλωσι τὰς εἰκόνας αὐτῶν. Καὶ μὲν τὸ ἀνδρικὸν φύλον, τὸ ὁποῖον ἠτοιμάζετο νὰ εἰσβάλῃ χειμᾶρρον δίκην εἰς τὴν αἰθούσαν τῆς ἐκθέσεως, ἠγανάκτησεν, ἀλλὰ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γείνη ἄλλως πως.

Πλοίαρχός τις, Jack τὸ ὄνομα, ἐπιθυμῶν ἐν καιρῷ τῶν βουλευτικῶν ἐκλογῶν νὰ ἀναφλέξῃ τὸν ζῆλον τῶν ὀπαδῶν τῆς ἰδίας μερίδος, ἐσοφίσθη νὰ καλέσῃ αὐτοὺς εἰς χορὸν πολιτικόν. Γινώσκων δὲ ὅτι ἐπὶ ἐκλογῶν πρὸ πάντων πρέπει νὰ ἔχη ὁ ὑποψήφιος τὴν χεῖρα ἀνοιχτήν, ἐφρόντισεν καλῶς νὰ μὴ μιμηθῇ τὸν ἀνταγωνιστὴν αὐτοῦ, ὅστις προσεκάλεσε τοὺς ὀμόφρονας εἰς χορὸν συγκροτηθέντα ἐντὸς σκυτοτομείου, τὸν μὲ λάρυγγα αὐτῶν ἐδράσειε δι' ἀπλοῦ ζῆλου, τὰς δὲ ἀνοὰς ἐγοήτευσεν διὰ τῶν ἡγίων βιολίου καὶ κλαρινέττας, τὰ ὁποῖα ἐπαίζεν ἀλλήλο-διαδόχως μαυρὸς τις δούλος. Ἐξ ἐναντίας ὁ χορὸς αὐτοῦ ἦτο πολὺ μεγαλοπρεπέστερος, καὶ χάριν τοῦτο ἔτυχε τῆς πλειονοψηφίας.

Μετὰ τὴν ἐκλογὴν ὅμως, ἰδὼν ὅτι δὲν ἦτο ἀρκετὰ πλοῦσιος ὅπως πληρώσῃ τὴν ἀποκτηθεῖσαν δόξαν, εἶρε τὸν τρόπον νὰ ὑποχρεώσῃ τοὺς δοξάζοντας αὐτὸν νὰ πληρώσωσι τὴν δαπάνην. Ἰδοὺ κατὰ γράμμα ὁ λογαριασμὸς τῶν ἐξόδων, τὸν ὁποῖον ὑπέβαλε πρὸς τοὺς ἐκλογεῖς:

«Ἢ μερὶς τοῦ πλοίαρχου Jack ἀφείλει τὰ ἐξῆς:

	Τάλ. Δεπ.
» Εἰς στολισμὸν τῆς αἰθούσης . . .	55
» Εἰς ποτά	75
» Εἰς πεντήκοντα χορευτριάς . . .	82 50
» Εἰς σιγάρα	43
» Εἰς τὸν ἐπιστάτην τῶν εἰσιτηρίων . .	2
» Εἰς τὴν μουσικὴν	40
» Εἰς τὸν ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ ζῆλον	50

Τὸ ὅλον . . . 267, 50

Ἀξιοθαύμαστος ἀληθῶς ἡ ἀναίδεια τοῦ βουλευτοῦ Jack, καὶ μάλιστα ἡ ἀπαιτήσις τριακοσίων δραχμῶν εἰς ἀμοιβὴν τοῦ ὑπὲρ τοῦ ἱεροῦ σκοποῦ

(1) Ἀγῶνες περὶ κάλλους ἐτελοῦντο καὶ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἐν Ἑλλάδι, αἱ δὲ διαγωνιζόμεναι ἐπεκαλοῦντο χρυσόφρονες. Ἰδε Παυδῶρες τίμ. II' σελ. 344.

ζήλου αυτού! « Ο ζήλος ούτος, λέγει η εφημερίς παρ' ης εδνευσθημεν τὸ γεγονός τοῦτο, δὲν ἦτο ἕως πολιτικῶς ἀξίος τῆς τιμῆς ταύτης· ἡμεῖς ὁμῶς οἱ δημοσιεύοντες τὸν λογαριασμόν, νομίζομεν ὅτι εἶναι ἀνεκτίμητος ἀπαίτησις. »

Ἐρευνησατε καὶ εἰς τὰ πέντε μέρη τοῦ κόσμου, καὶ πλὴν τῆς Ἀμερικῆς (1) οὐδαμοῦ θὰ εὑρετε τοιαύτην ἀναισχυντίαν.

Μουσικα ἄρμα ὡς τὸ τοῦ Βαρνοῦμ καὶ θέατρα καὶ αἴθουσαι μουσικῆς ὑπάρχουσιν εἰς πάσας τὰς μεγάλας πόλεις τῆς Ἀμερικῆς. Ἀλλὰ καὶ εἰς νεοὺς, ἐνοικιαζομένους ἐπὶ τούτῳ, γίνονται μουσικαὶ συνδριάσεις, δημόσια ἀναγνώσματα περὶ ἐλευθερίας, περὶ ἠθικῆς, περὶ θρησκείας, περὶ ἀνεξαρτησίας τῶν γυναικῶν, περὶ ἐναερίων πνευμάτων καὶ κλπ' ἕξῃς.

Τὸ ἐν Νεοεβοράκω θέατρον τὸ καλούμενον Academy of music, περιλαμβάνει ἐπέκεινα τῶν ἑξ ἑξατάτων θεατῶν εἶναι ὁμῶς κακὸν καὶ κακῶς διασκευασμένον. Φαντάσθητε ὅτι τὰ θρανία εἶναι καθ' ὑπερβολὴν ἐλαστικά, καὶ ὅτι ἵνα καθῆσθε τις πρέπει νὰ πιεσῇ αὐτὰ καλῶς διὰ τῆς χειρὸς ὅπως χαμηλωθῶσι. Μόλις ὁμῶς θελήσῃ νὰ σηκωθῇ καὶ τὸ ἐλαστικὸν ἀνυψούμενον μεθ' ὁρμῆς ἐκσφενδονίζει αὐτὸν τοσοῦτον ὕψηλὰ, ὥστε πολλάκις ἀναπερνοῦται σκανδαλωδῶς τῶν γυναικῶν τὸ ἔνδυμα.

Εἰς ἄλλο θέατρον, τὸ Nible's-Garden, παίζουσι παντομίμην, τὴν ὁποίαν ὑπεραγαπῶσιν οἱ ἐν Ἀμερικῇ. Διὸ ἡ οἰκογένεια Royal, τῆς ὁποίας τὰ μέλη ἐπαγγέλλονται αὐτὴν, κατεσκεύασε κολοσσίαν περιουσίαν καθ' ἐκάστην ἀξιοσημειωμένην. Οἱ Ἀμερικανοὶ νομίζουσιν ὅτι κομικώτατοι τῶν ὑποκριτῶν τοῦ κόσμου εἶναι ὅσοι πηδοῦσι, κτυποῦσι κροταλιστὰ ὁ εἰς τὸν ἄλλον κάμνουσι μορφασμούς καὶ χειρονομίας. Ὅταν βλέπωσι τὰ τοιαῦτα κηγχάζουσι, λειποθυμοῦσι γελῶντες καὶ διασαλπίζουσιν ὥτι δεινότατοι τεχνίται εἶναι οἱ Ράβελ. Σημειωτέον ὅτι ἀπὸ δεκαπέντε ἐτῶν τὰς αὐτὰς παντομίμας παίζουσι οἱ ἀδελφοὶ οὗτοι· ἀλλὰ καὶ ἔτι δεκαπέντε ἂν παιξοῦσιν αὐτὰς, εἶναι βέβαιον περὶ τοῦ κέρδους καὶ τῆς ἐπιτυχίας.

Ὅσακις βρέχῃ εἰς τὴν Ἀμερικὴν τὰ θέατρα εἶναι ἔρημα· ἐὰν ὁμῶς οἱ Ράβελ ἔχωσι παράστασιν, οὔτε βροχὴ, οὔτε χιὼν, οὔτε ἀνεμος, οὔτε καύσων, οὔτε κρίσεις οικονομικαὶ, οὔτε ἡ ἐκλογὴ τοῦ προέδρου, οὔτε ἡ χολέρα ἐμποδίζουσι τοὺς Ἀμερικανοὺς τοῦ νὰ συρρέωσιν εἰς αὐτήν.

(1) Καὶ τῆς Ἑλλάδος. Ἰστὶ ἐν τῇ 14' τόμῳ τῆς Πανδώρας, ἐν σελ. 380 τὰς μυριάδας τῶν δραχμῶν, ὅσας ὁ τότε ἐπὶ τῶν οικονομικῶν ὑπουργῶν κατέβηκεν ἀρπαγείας ὑπὸ τινῶν ἀξίων ἐφαμίλλων τοῦ λοχαγοῦ Jack πρὸς εὐδωσίαν τῆς γενόμενης ἐδνευγαρίας—«δὲ ἔξωθεν τοῦ ἑρῶν σκοπέου καὶ «δὲ αἰτίαν ἧτις δὲν εἰσάγεται.»

Πῶς λοιπὸν, ἐνδέχεται νὰ μ' ἐρωτήσῃ τις, πῶς ἡ Κ. Ραχὴλ (Mlle Rachel) ἐπέτυχε τοσοῦτον εἰς Νεοεβοράκον, ἀφοῦ μάλιστα οἱ Ἀμερικανοὶ δὲν ἐνοοῦσι τὴν γαλλικὴν;

Ἀπαντῶ ὅτι τὰ ἀναρίθμητα πλήθη ὅσα συνεπιέζοντο εἰς τὸ θέατρον ὅπου παρίστανεν ἡ Ραχὴλ, δὲν συνέβρεον οὔτε χάριν αὐτῆς, οὔτε χάριν τοῦ Ρασιὴν ἡ τοῦ Μολιέρ, οὔτε χάριν τῆς γαλλικῆς γλώσσης· συνέβρεον χάριν τῶν ἐνδυμάτων αὐτῆς, τῶν ὁποίων τὸ ἀξιοθαύμαστον προανήγγειλον αἱ εφημερίδες. Ὅτε ἡ ἔνδοξος τραγωδὸς ἀπέβη εἰς Νεοεβοράκον, ἀπεθίβασε καὶ πεντήκοντα δύο (ὁ ἀριθμὸς ἀκριβεστάτος) κιβώτια, περιέχοντα λαμπρὰ ἐνδύματα. Ἡ εἰδήσις αὕτη ἤρκεσε νὰ ἐλύσῃ σωρηδὸν εἰς τὸ θέατρον τὰς Ἀμερικανίδας, φιλοκόμφους ὑπὲρ πάσας τὰς γυναίκας τοῦ κόσμου. Καὶ ὅτε εἶδον αὐτὰ—«ὦ! τί ὄραϊα! ἀνέκραξαν· τί λαμπρὰ ἀδάμαντες!—ἔκτοτε ἐφημίσθη ὡς ἡ πρώτη τραγωδὸς ὑπὸ τὸν ἥλιον.

Ἐν πάντων ὁμῶς τῶν θεαμάτων τὸ περιεργότατον καὶ τὸ ἐθνικώτατον εἶναι τὸ τῶν χορῶν, τῆς μουσικῆς καὶ τῆς ὁμιλίας τῶν μεσημβρινῶν Αἰθίοπων, οὗσιν αὖς μιμοῦνται οἱ λευκοὶ, μελαινοὶ τὰς χεῖρας καὶ τὸ πρόσωπον. Ἀλλ' ὅπως ἐκτιμῆσθε τις καλῶς αὐτὸ πρέπει νὰ ἐπισκεφθῇ τὴν Ἀμερικὴν, νὰ συζήσῃ μετὰ Αἰθίοπων, νὰ ἴδῃ αὐτοὺς φοροῦντας ἀλλόκοτον ἔνδυμα, νὰ σπουδάσῃ τὴν κτηνώδη μορφήν, τὰς γελοίας ὀρέξεις, τὸ στρεβλὸν πνεῦμα, τὴν ἀπαράμιλλον ἀκνηρίαν καὶ δειλίαν αὐτῶν· συγχρόνως δὲ καὶ νὰ μάθῃ πόσον ἡ μουσικὴ αὐτῶν εὐαίσθησι εἶναι βαθύτα, καὶ πῶς ὀλοκλήρους νύκτας ἐπιδίδονται ὡς ἄλλαι μαινάδες εἰς χοροὺς.

Ἡ σκηνή, εἰς τὴν ὁποίαν ἐμφανίζονται δέκα ἡ δώδεκα ὑποκριταί, ἔχει σχῆμα ἡμικυκλίου. Οἱ υἱοὶ τοῦ Κάμ, φέροντες ὑποκάμισα ὑψηλὰ ἕως εἰς τὰ ὦτα, ἐνδύματα ἀλλόκοτα, καὶ ἄλλος μὲν κιθάραν, ἄλλος δὲ βιολίον, ἄλλος ταμποῦραν, ἄλλος τύμπανον καὶ ἄλλος μακρὰ κρέμναλα, παρουσιάζονται ὡς ἄλλα ζῶα. Τὰ κομικώτερα πρόσωπα εἶναι συνήθως ὁ παίζων ταμποῦραν καὶ ὁ παίζων τὰ κρέμναλα, ὅστις κτυπεῖ καὶ τινάζει αὐτὰ κινῶν τὸ σῶμα καὶ ἐπιδιδόμενος εἰς τρομερὰ πηδήματα. Καθήμενοι ἐν σχῆματι κύκλου λέγουσι μετὰ τῶν μυσίας ἀνοησίας, αἱ ὁποιαὶ κινῶσιν εἰς ἄσβεστον γέλωτα τοὺς θεατὰς. Μετὰ ταύτην καὶ ἄλλας τινὰς περιστάσεις ἐπίσης γελοίας, ἔρχεται ἐπὶ τέλος χορὸς, ἐν διαστήματι τοῦ ὁποίου δυσειδεστάτη τις Αἰθίοπις εἶναι τὸ ἀντικείμενον τοῦ φλογεροῦ ἔρωτος φοβεροπροσώπου τινὸς Αἰθίοπος.

Μετὰ τῶν ἄλλων θεατρικῶν καταστημάτων τοῦ Νεοεβοράκου ὑπάρχει τὸ καλούμενον Female-Company. Καὶ ἡμεῖς μὲν οὐδέποτε ἐπισκέφθημεν αὐτό· ἐκ τῶν εφημερίδων ὁμῶς καὶ τῶν ἀγγε-

λιῶν ἐμάθομεν ὅτι τὰ πρόσωπα τοῦ θεάτρου τούτου εἶναι νέαι καὶ ὄραϊαι γυναῖκες, αἵτινες παρίστανουσι συμπληθητικὰ καὶ ποικίλας εἰκόνας δι' ἐκφραστικῶν καὶ ἐπιχαρίτων θέσεων. Μετὰ τὸ κοινὸν δὲ τοῦτο θέαμα συγκροτεῖται ἰδιαιτέρος ἀντίχορος (private quadrilles) καθ' ἑν, ἀναμειγνυόμενος ὁ θέλων εἰς τὸν χορὸν θαυμάζει ἐκ τοῦ πλησίον τὰς καλλονὰς τῶν γυναικῶν ἐκείνων. Καὶ διὰ τὸ πρότερον μὲν θέαμα ἕκαστον εἰσιτήριον τιμᾶται δρ. 1 καὶ λεπτὰ 40· πόσα δὲ στραγγίζει ὁ θέλων νὰ παρασταθῇ εἰς τοὺς ἰδιαιτέρους ἀντιχοροὺς ἄγνωστον.

Ἐν γένει ὁμῶς οἱ Ἀμερικανοὶ δὲν πολυαγαπῶσι τὰς κοινὰς εὐθυμίας· ἐξ ἐναντίας προτιμῶσι τὰς ἰδιαιτέρας, τὰς τῆς λέσχης φέρ' εἰπεῖν, τῶν ἐσπερινῶν σχολείων τοῦ χοροῦ ἅτινα διευθύνονται ὑπὸ young ladies καὶ ἐπὶ τέλος τὰς τῶν οἰκιακῶν συναστροφῶν. Τὸν χειμῶνα ἡ προσφιλεστάτη τῶν εὐθυμιῶν εἶναι ἡ ἐλευθεροδρομία· καθήμενοι εἰς ἐλευθε-

ἐν πέντε σισύραις ἐγκυροδουλημένοι

καὶ συρόμενοι ὑπὸ δύο, τεσσάρων, ὀκτώ, δεκαεξή ἢ καὶ εἰκοσιτεσσάρων ἵππων, πετώσιν ἐπὶ τῆς πεπηγυίας χιόνος. Αἱ φιλομειδεῖς μάλιστα κόρσι τοῦ νέου κόσμου ἀξιοῦσιν ὅτι αἱ ἀμαξοδρομίαι αὐταί, ἐν καιρῷ σελήνης, συναρῶντων τῶν κωδωνίσκων τῶν ἵππων πρὸς τὰς γυκαίας συνομιλίας τῶν ἐν τῷ ἐλευθέρῳ, ἔχουσιν ἀκατανίκητον τὸ θέλημα. Ἄν ἡ ἀκλόνητος ἀρετὴ τῶν Ἀμερικανίδων τρέχῃ πατὲς κίνδυνον, δὲν τρέχει βεβαίως αὐτὸν εἰς τοὺς χοροὺς, τὴν ἐξοχὴν ἢ κατ' οἶκον, ἀλλ' εἰς τὰς νυκτερινὰς ταύτας ἐκδρομάς.

Τὸ δὲ θέρος, μετακινῶντες ἕνεκα τοῦ καύσωνος εἰς Newport ἢ Saratoga χορεύουσι τὸ ἑσπέρας, τὴν δὲ ἡμέραν αἱ κυριαὶ ἀλλάζουσιν ἔνδυμα τρίς καὶ τετράκις. Οἱ ἄνδρες παίζουσι τσοῦρια, πίνουσι, καπνίζουσιν, ἀναγινώσκουσι καὶ γλυκοσαλίδουσι (1) ὑπὸ σκοτεινὰς δεινροστοχίας.

Ἀλλὰ μετὰ τῶν πρωτίστων εὐθυμιῶν τῆς Ἀμερικῆς τακτεῖον τὴν ἀπόσβεσιν τῶν πυρκαϊῶν. Ἀμέτητος εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν πυρκαϊῶν ὅσαι κατ' ἔτος συμβαίνουσιν εἰς τὰς Ἠνωμένας Πολιτείας, ἔφατος δὲ καὶ ἡ ἡδονὴ τῶν πυροσβεστῶν. Πρέπει νὰ διατρέξῃ τις τὸν τόπον ἐκεῖνον ἵνα ἐννόησῃ τί ἐστὶ πυροσβέστης Ἀμερικανὸς καὶ ὁποῖον περιπαθῇ ἔρωτα αἰσθάνεται πρὸς τὰς ἀντλιάς, τὰς ὁποίας στολίζει μὲ ἀνθὰ καὶ τὰ τοιαῦτα, περιφερόμενος πολλάκις μετ' αὐτῶν ἄφρον ἐπιδείξιος. Τὰ σωματεῖα τῶν πυροσβεστῶν ἐπισκέπτονται ἑλληλα μεταβαίνοντα ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, ὅπως δεῖξωσι τὰς ἀντλιάς αὐτῶν καὶ προσαγορευθῶσιν ἀμοιβαίως.

(1) Νομίζομεν ὅτι ἡ ἀγοραία αὕτη λέξις ἰσοδυναμεῖ πρὸς τὸ Nite τῶν Ἀγγλων.

Ὅτε ἡ ὀνομαστὴ ψάλτρια Ἀλβὸν ἐφθάσεν εἰς Νεοεβοράκον, οἱ πυροσβέσται ὑπεδέχθησαν αὐτὴν ἀποβάσαν μετὰ τῶν ἀντλιῶν αὐτῶν. Καθ' ὅλας δὲ τὰς βιομηχανικὰς ἐκθέσεις παραθέτονται πολυτελέσταται ἀντλία, πολλὰ δὲ καὶ ὅλως διόλου ἀργυρα. Τὰ βρέφη παίζουσι μὲ μικρὰς ἀντλιάς καὶ βάλλοντα πῦρ εἰς σωρὸν παλαιοχάρτων ἢ φρυγάνων σθενύουσιν αὐτὸν, τῶν περιεστώτων χειροκροτοῦντων. Οἱ οἰκοδεσπόται ἢ οἱ ἐνοικιασταὶ ἐγειρόμενοι τὸ πρῶτ' ἐνωρίς, ἐξακοντίζουσι διὰ τῶν ἀντλιῶν ὕδωρ ἀπὸ τῆς στέγης μέχρι τῶν θεμελιῶν τῶν οἰκιῶν, ἐκτελοῦντες οὕτω ἔργον καθαρῶτατος ἅμα δὲ καὶ τέρψεως. Σημειωτέον δὲ ὅτι οἱ Ἀμερικανοὶ πυροσβέσται εἶναι ἀμειβοί.

Μόλις δοθῇ σημεῖον πυρκαϊῆς, καὶ κατὰ δυστυχίαν δίδεται καθ' ἐκάστην ἡμέραν, πολλάκις δὲ καὶ καθ' ἐκάστην νύκτα, ἀκούεις εἰς τοὺς δρόμους τρομερὸν θόρυβον· εἶναι δὲ ὁ θόρυβος τῶν ἀντλιῶν, αἵτινες ἔλκονται ὑπὸ τριάκοντα ἢ τεσσαράκοντα πυροσβεστῶν. Ὁ ἀρχηγὸς αὐτῶν τρέχων πρῶτος καὶ κέρας ἔχων εἰς τὸ στόμα· ἀβμπίος! κράζει μὲ φωνὴν Στέντορος. Ἐμπρός! ὄλοι συγχρόνως· προσπαθήσατε νὰ κατακτῆσθε ἢ προσφιλεῖς ἡμῶν ἀντλία τὰς δάφνας τῆς πυρκαϊῆς! Οὐαὶ εἰς τὸν ταλαιπώρον δικάτην ὅστις ἤθελεν εδρεθῆ τότε ἐνώπιον τοῦ καταρμάκτου ἐκεῖνου τῶν ἀντλιῶν, τῶν ἀναβαθρῶν καὶ τῶν ἐκθεβακχευμένων πυροσβεστῶν! Ἀνατρέπεται ἀνηλεῶς καὶ καταπατεῖται, μηδὲν μὴδὲ βλέμμα βλέποντος εἰς αὐτόν. Ὁ πυροσβέστης δὲν εἶναι ἄνθρωπος ἀμ' ἀκούσας τὸ σημεῖον τῆς πυρκαϊῆς, γίνεται τίγρις ἰκανὴ καὶ δέκα ἀνθρώπους νὰ κατασυντρίψῃ καθ' ὅδον, ὅπως σβέσῃ μίαν καπνοδόκην καιρομένην.

Ἐνίοτε συναπαντῶνται δύο σωματεῖα πυροσβεστῶν διευθυνόμενα εἰς τὸ αὐτὸ μέρος. Ἐθῶς ἀνηχοῦσι τρομερὰ ὕβρεις καὶ μετ' αὐτὰς, προσερχόντων καὶ βοῶντων ἐκατέρωθεν τῶν ἀρχηγῶν, ἀρχίζουσι τὰ γρονθοκοπήματα. Μετὰ συντριβὴν δὲ κεφαλῶν τινῶν καὶ βινῶν καὶ πλευρῶν καὶ σιαγῶν, ἀναλαμβάνουσι τὰς ἀντλιάς ἀλαλάζοντες καὶ ὀρμῶσι ταχύτερον ἢ πρῖν. Ὑπάρχουσι νέοι, τοσοῦτην μανίαν ἔχοντες ὑπὲρ τῶν πυρκαϊῶν, ὥστε κοιμῶνται φέροντες τὸ ἐπὶ τούτῳ ἔνδυμα, ἢ ἀγρυπνοῦσιν ἐπὶ τῶν δωματίων ὅπως παρατηρήσαντες πρῶτοι πυρκαϊῶν τρέξωσι καὶ πρῶτοι. Εἶναι δὲ ἀτρόμητοι οἱ πυροσβέσται τῆς Ἀμερικῆς καὶ ὅλως ἀφωσιωμένοι εἰς τὸ ἔργον αὐτῶν. Τόσους ποτὲ περὶν καταπέλακωσεν εἰκοσιένα ἐξ αὐτῶν. Πάντες οἱ λοιποὶ πυροσβέσται συναρχόντες τότε ἐκῆδυσαν τοὺς πεσόντας· αἱ ἀντλία τῶν θανόντων ἐπενυφώθησαν, καθὼς καὶ τὸ μέρος ὅπου ἐφυλάσσοντο.

Ἐάν ποτε ἀντλία τις φθάσῃ ἀργά, μετὰ τὴν ἀπόσβεσιν τῆς πυρκαϊῆς, νομίζετε ὅτι ἐπιστρέφῃ ἢ

πρακτος, χωρις να δάση σημειον ζωής; Ποτέ! Και σπιθὴρ ἂν δὲν κελίη, ὁ οἶκος καταποντίζεται ὑπὸ ὕδατος. Ἦκουσα δὲ ἀσφαλίστας λέγοντας ὅτι μᾶλλον φοβοῦνται τὸν ἀκάθεκτον ζῆλον τῶν ἀργοπορούντων πυροσβεστῶν, ὅτινες ἐξ ἀπελπισίας κατακλύζουσι τὰς οἰκίας, ἢ τὸ πῦρ αὐτό.

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐν Νεοεβοράκῳ παγκοσμίου ἐκθέσεως καὶ τὴν ζημίαν τῶν μετόχων, ἐγένετο πρότασις εἰς τὸν γνωστὸν Βαρνοῦμ νὰ ἀναλάβῃ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Κρυστάλλινου παλατίου· ἀλλ' αὐτος φοβούμενος μὴ βλάβῃ τὴν ὑπερ' αὐτοῦ κοινήν ὑπόληψιν ἀπεποιεῖτο· ἐπὶ τέλους ὁμῶς ἠναγκάσθη νὰ εἰσκούσῃ τὰς ἐνθέτους δεήσεις. Τὴν ὥραν ἐκείνην διέτριβεν ἐν Νεοεβοράκῳ ὁ περιώνυμος Jullien, διευθύνων πολυάριθμον καὶ θαυμασίαν χορείαν μουσικῶν· εἰς ταῦτον ἀποταθεὶς ὁ Βαρνοῦμ εἶπεν· «Λνάγκη πᾶσα νὰ συνάξω τὸ δημόσιον εἰς τὸ Κρυστάλλινον παλάτιον· διὰ τοῦτο ἀπαιτῶ τὴν συνδρομὴν τῶν μουσικῶν, οὐ μόνον ὧσων ἔχεις ἀλλὰ καὶ ὧσων ἄλλων θελήσεις νὰ παραλάβῃς. Σύνταξον δὲ πρωτάκουστον, ἔκτακτον, θαυμασίαν, τρομερὰν μουσικὴν, τοιαύτην ὁποία νὰ φαίνεται γίγας πρὸς τὴν συνήθη· εἴσαι ἐπιτήδειος, γνωρίζεις τὸν τόπον, μὴ σε μέλη δι' ἔξοδα· τρέξῃς ἐμπρός.»

«Δεκκπέετε· ἡμέρας μετὰ τὴν ὀμίλιαν αὐτὴν γιγάντια ἀγγελίαι, δέκα ποδῶν μῆκος καὶ τεσσαρῶν ποδῶν πλάτος ἔχουσαι, ἐκέπαζον τοὺς τοίχους· τῆς πάλαιας, περικελευσμένης μετὰ πορφυροῦν χρώμα· τὸ Κρυστάλλινον παλάτιον καταβρομασκόμενον ὑπὸ προμεραῖς πυρκαϊαῖς· μυριάδες ἀνθρώπων ἔφευγον πανταχόθεν· περὶ τρούμοι, καὶ μεταξὺ αὐτῶν τὰ σωματεῖα τῶν πυροσβεστῶν ἔλιπον ἀντίλας ἢ καταπόντιζον τὸ καιόμενον παλάτιον· κάτωθεν δὲ τῆς εἰκόνος ἐχαράχθησαν ταῦτα·

«Τὸ Κρυστάλλινον παλάτιον ἀνοίγεται ἐκ νέου.
Μέγας ἀντίτοπος πυροσβεστῶν,
«συντεθείς ἐπὶ τούτῳ ὑπὸ τοῦ Jullien.»

Τρεῖς περίπου χιλιάδες ἄνδρες συνεκρότησαν τὴν μουσικὴν χορείαν. Ὁ Jullien εφεῦσε νέα ὄργανα ἢ μᾶλλον νέας μηχανάς, ἐξ ὧν ἄλλαι ἐμιμοῦντο τὸν τριγυλὸν τῶν καιομένων δοκῶν, ἄλλαι τοὺς ὀρεῖς συριγγμούς τοῦ πυρός· καὶ ἄλλαι τὸν κρότον τῶν ἀντιλίων· ἑκατοσταεπίαι δὲ μουσικῶν κρατούντων κέρατα, διέταττον τῆς πυροσβεστικῆς, καὶ αἱ μανιώδεις εὐφημίαι τῶν θεατῶν, σεσωρευμένων τοῦ ἐνός ἐπὶ τοῦ ἄλλου ὅπως ἴδωσι κάλλιον, ἀπεκρίνοντο εἰς τὰς οὐχ ἤττον μανιώδεις ἐκρήξεις· τῆς μουσικῆς. Καὶ μεταξὺ τούτων πολυάριθμα βεγγαλικά φῶτα ἐφαίνοντο καταφλέγοντα τὸ οὐρανόδημα.

Ἡ ἐπιτυχία ἦτο πληρῆστατη μετὰ τὴν πυροσβε-

στικὴν ταύτην πυρκαϊάν τὰ διάφορα σωματεῖα τῶν πυροσβεστῶν συνήλθον ἐπευφημοῦντες ἐν σώματι καὶ μουσικῆς προσπορευομένης ὑπὸ τὰ παράθυρα τοῦ Jullien, καὶ εἰς ἀπόδειξιν εὐγνωμοσύνης προσέφεραν αὐτῷ βάρβδον ἀρχηγῶν ὀρχήστρας.

(Ἔπεται συνέχεια.)

II ΚΑΡΘΟΥΣΣΗ

ΠΟΙΗΜΑ

I. ΚΑΡΑΞΟΥΣΑ

ἐπιεινὴν ἐν τῷ Ποιητικῷ Διαγωνισμῷ (*)

Α΄.

Τοῦ Βυζαντος τὴν πόλιν τὸ πένθος περιβάλλει.
Οἱ θιάσοι σιγῶσιν, οἱ κῶμοι τῶν ἐμπόρων.
Ἑλλήνων φαιδροτέρα δὲν ἦτο πόλις ἄλλη·
Μὴ δαίμων τὴν πιέζει βαρὺς τῶν ἀλαστόρων;

Λοιμὸς μὴ τὴν μαστίζει! οὐδεὶς φοβερὺς τοιοῦτος.
Τύραννος ἐκπιέζει τὸ αἷμα τῆς ἀθλίας·
Τύραννος Βυζαντίου εἶν' ὁ λοιμὸς. Τίς οὗτος;
Ὁ δόξης καὶ πατρίδος προδότης Παιουανίας.

Ὁ ἄθλιος τῆς Σπάρτης ἀντήλλαξε τὰ ἦθη
Μ' ἀσιανῶν βαρβάρων τρυφᾶς καὶ βίον ξένον.
Ἡ Δόξη ὡς τὸ εἶδεν ἐσπάραξε τὰ στήθη,
Ὡς μήτηρ ἦτις κλαίει υἱὸν περιλημμένον.

Ὡς γὰρ τὴν ἐπηρμένην Ἰσίαν πληρῶν φοιτικῆς,
ὑπὸ αὐτῆς τοὺς πόδας ὁ τάλας φέρων θέτει
Τὸ τρόπαιον τὸ μέγα, τὸ δρέπανον τῆς νίκης,
Μὲ τὰς προσφάτους δάφνας κεκοσμημένον ἔτι.

ὑπὸ χερσοῦ ἐπέισθη, ὑπὸ κενῶν ἐλπίδων,
Νὰ γείνη, τῶν αἰῶνων τὸν στέφανον ἐκκλίβων,
Τοὺς νόμους καὶ τὴν Σπάρτην καὶ τοὺς θεοὺς προδί-
ὑποτελής βαρβάρων καὶ τύραννος Ἑλλήνων. [δὼν,

Τὰ δ' ὄργια τὰ πρῶτα τελεῖ τῆς τυραννίδος,
Βουλᾶς ἐπιδεικνύων ἀγρίας, ἀτασθάλους,
Εἰς πόλεις τὰ τεῖχη συμμάχου κ' ἐλληνίδος,
Πολίτας ἀποκτείνων καὶ φυγαδεύων ἄλλους.

Καὶ τέλειος σατραπῆς εἰς ἄθεσμον κοιτῶνα.
Γυναίκας διὰ βίας εἰσάγει ἐλευθέρως,
Ὡς ῥόδα τις συλλέγει εἰς εὐάνθη λευκῶνα,
Ἐφύβρισμα κραπιάλως, τρυφὴν μιᾶς ἐσπέρας.

(*) Ὁρμ. φυλλ. 411 σελ. 41.

Ἦ ἄστρον τῶν παρθένων, ὠραία Κλεονίκη,
Ἦ! πόσον κατηράσθη τὴν κάλλον ἡ σου τότε,
Κ' ἐθρήνησας κ' εὐχήθης, καὶ ὄ, π' εἰς σὲ ἀνήκει,
Τυρλοὶ, κωφοὶ νὰ ἦναι τοῦ κάλλους οἱ προδόται!

Πλὴν μάτην! Τῶν καλλίστων τῆς Θράκης θυγατέρων
Ἡ Φήμη ἢ πολύθρους καλλίστην σὲ κηρύττει,
Ὅσον ὁμοῦ τῶν ἄλλων ὁ Ἕσπερος ἀστέρων,
Ὅσον ὑπερ' τὰς ἄλλας θεὰς ἢ Ἀφροδίτη.

Τοιαύτ' ἢ ἀρπαγίσα θεότης ἐκ τῆς Μήλου,
Εἰς τῶν Κελτῶν τὴν χώραν, ἔλκυει τῶν θυμάτων
Ἐφ' ἐκυτὴν τὸ θάμβος, πλὴν φύσεως ἀδήλου
Εἶτε ἢ Κύπρις εἶναι εἴτ' ἄλλη ἀθηνάτων.

Τὸ στήθος, ὁ βραχίον, ἢ τοῦ ἀυχένος βάσις
Σύγκραμα τοῦ γένου καὶ τοῦ οἴου εἶναι κάλλους·
Ἀλλὰ τὸ πρόσωπόν τῆς, θεῖας κινῶν ἐκστάσεις,
Πόρρω τῆς γῆς ἀπέχει, ῥεμβάζον κόσμους ἄλλους.

Κ' ἐλάτρευεν ἢ κόρη, ἀξί' αὐτῆ λατρείας,
Τὴν ἄρτεμιν, μεγάλην θεάν τῶν Βυζαντίων,
Κοσμοῦσα τοὺς βωμούς τῆς πρὸς τελοτάς ἀγίας,
Τὸν πέπλον τῆς ἀσκοῦσα, ἀγνεύουσα τὸν βίον.

Ὅστω καὶ ἢ γλυκεῖα Ἡρώ, πρὶν συναντήσῃ
Τὸ βλέμμα τοῦ Λεάνδρου, εἰς θάλασσαν προσκειμένη
Ἵππερσίαν ἔζη· ἀλλ' ἀφῆκε νὰ ἀφήσῃ
Τὴν εἶδαν καὶ θεοὺς τῆς καὶ ἰερά τεμένη.

Χάριν ἐκείνου ὅστις τῆς ἠρπασε τὰς φρένας,
Ὅστις τοῦ Ἑλλησπόντου τὸ κύμα διεπέρα,
Παλαίων πρὸς θεύλας νυκτὸς ἠγρυμμένας,
Εἰς ἓνα ἀποβλέπων ἀειφεγγῆ ἀστέρων.

Κ' εἰδέχτο ἢ νόμφη, καὶ ἔβαλεν ἢ φίλη
Ἀγκάλῃ ὑγρῶν ἔτι ἐκ τῆς θαλάσσης σάμα,
Μέχρι τῆς ἀποφοῦδος νυκτὸς καὶ ἦν ἐργίλη
Ἡ θάλασσα ἐμπρός τῆς ἐξέβριψεν ἐν πτόμα!

Ὁ ἦρωσ μετ' ἑσθίας σκληρᾶς ἔως θανάτου
Τὰς τέρψεις τοῦ πολλῆς καὶ τὰς παρεκτροπᾶς τοῦ
Ἀγνίξει· ὅμως ἄλλο ἢ φλόξ τοῦ ἀθανάτου
Θεοῦ, καὶ ἄλλο ὕβρις τυράννου ἀκολάστου.

Αἰὶ εἰς τοὺς δυσπρότους γοναῖς τῆς Κλεονίκης
Ὡς ἢ βουλή ἐγγνώθη τυράννου τοῦ λυσσῶντος,
Κραυγὴ ἐκ τῶν θυμάτων ἦρθη οὐρανομήτης,
Καὶ αἰμωγὴ ὁποία ἐπ' ἐκφορᾶ θανόντος.

Πρόστροπος δὲ ἢ νῆα εἰς τὴν θεῶν ἰκέτις,
Λυσικόμος, μ' ἐσθῆτα λευκὴν ὡς τὴν χιόνα,
Ἰδέετο, κ' αἱ χεῖρες ἔπρεμον αἰ ἀγναί τῆς.
Τὸν μέγαν ἢ ἀποτρέψῃ τῆς συμφορᾶς χειμῶνα.

«Τέκνον Ἀητοῦ, σὺ ἦτις μετ' ἐπὶ περιλημμένον
Ὀμόσπορον εἰς ἄηλον τὴν ἱερὰν ἀνάσσεις,
Καὶ περὶ τὸν βωμόν σου χοροὶ ἀγῶν παρθένων
Τὸν ὕμνον σου προσμύλπου ἐκ τῆς Ἑλλάδος πάσης;

Δίκτυνα, θηροφάγε θεᾶ, εἰς ἦν καὶ μόνον
Ἐγὼ καθιερώθη, προσφέρουσα θυσίαν
Οὐχὶ νεβροῦς ἐλάφον οὐδ' ἄνην ἐκ λευκῶνων,
Ἀλλ' ὄνειρα καὶ πόθους καὶ ταύτην τὴν καρδίαν!

«Τὸν κυνηγὸν σὺ ἦτις Ἀκταίωνα ἐκείνον,
Τολμήσαντα ἀσίμνους εὐχὰς νὰ σοὶ ἐκφράσῃ,
Παρέδωκας μ' ἐλάφου μορφὴν, ἐλάφου ὄρνιθον,
Σπάρταγμα τῶν ἰδίων κυνῶν τοῦ εἰς τὰ δάση.

«Ἄγνην ὃ παρθενίαν ἀσκοῦσα εἰς τὰ ἔρη,
Μὴ ἀνεχθῆς τυράννου ἐφύβρισμα νὰ γείνω!
Παρὰ τοιοῦτον αἴσχος, αἰὶς μεγάλου κέρη,
Τὸν θάλαμον τοῦ Ἄδου τὸν στυγερὸν προκρίνω.»

Θάμβους πληροῦσα τότε δεινοῦ τὰς ἀμφιπόλους,
Θεόπεμπτος· ἠκούσθη φωνὴ ἐκ τοῦ ἀδύτου,
Καὶ λόγοι σημαντικῆς εἰς τοὺς παρόντας ὄλους,
Ἐκτὸς τῆς ἱερείας, ἀγνίστου, δυσφήμου.

Ἐνόησεν ἐκείνη καὶ ἔπαισε τοὺς ὀρθήτους,
Πήξασα κατ' ἐδάφους τὰς κόρας τῶν θυμάτων,
Τὸ μέτωπον κρατοῦσα, σιωπηλὴ καὶ σίνουρος,
Ἀκίνατος, ὠραία ὡς ἐν τῶν ἀγκυμάτων.

Οἱ δορυφόροι ἔξω ἐν τούτοις τοῦ τυράννου
Τὴν κόρη ἐκζητούντες μ' ἐνόπλους ἦλθον χεῖρας,
Πρὸς τούτους δὲ προέβη, ἐκ λαξευτοῦ ἑδράνου
Ἀνορθωθείς, σεμνὸς τις ἀνὴρ, βαρὺς μετ' ἤθρας.

Ὁ Εὐβουλος, ὁ φίλος πατὴρ τῆς Κλεονίκης,
Καθεὶς αὐτοῦ θαυμάζει ἰσόθεον τὸ εἶδος
Ἰσταται δὲ ὁ γέρον ὡς πρόμαχος τῆς Δίκης,
Ἐπὶ μετώπου φέρων τὸ πένθος τῆς πατρίδος.

«Πρὶν, εἶπε μετ' ἐβροτώδη φωνῆν, κἀνεὶς τολμήσῃ
Εἰς τῆς Θεοῦ τὴν λάτριν νὰ ἐπιβάλῃ χεῖρα,
Πρῶτον εἰς τοῦ πατρὸς τῆς τὸ πτόμα θά πατήσῃ,
Πρῶτον αὐτὸν θανάτου πικρὰ θά λάβῃ μοῖρα!»

«Ἐμμεθ', ἀπεικίθη ὁ ἀρχηγὸς Ἀρατίνος,
Μιᾶς οἱ ὑπερέται θελήσεως καὶ μόνης.
Ὁ ἠγεμὼν τῆς Σπάρτης τὸ ἀπαιτεῖ» κ' ἐκείνος,
«—Τὸ ὄνομα τῆς Σπάρτης, δαίλε, μὴ βεβηλώνης!

«Οὐδὲν ἢ Σπάρτη ἔχει κοινὸν μετ' οὐδὲν προδότας.
Καὶ λόγον νὰ ζητήσῃ αὐτὴ δὲν ἔβραδύνη
Τῶν μικρῶν σὲ ἔργων· ἀλλ' ὁ εὐρύς Εὐρώτας
Μόλις ὃ ἀρετῆς ῥόπον τοιοῦτον νὰ ἐκπλήσῃ!»

— «Τῆς Κλεονίκης ἔτι φείδομαι τὸν πατέρα,
Ἄλλως φορὰν ἐσχάτην τὴν γλῶσσαν ὡς ἐκίνας,
ὣς γέρον, ὁ Ἀρκίτιος εἶπε· καὶ εἰς αἰθέρα
τὸν μέγαν βλέμμα στρέφων ὁ γηραιὸς ὀδύνης,

«Ζεῦ, σῶζε τὴν Ἑλλάδα! ἀνέκραζεν, ὦ! ποῖους
εἰς πᾶν τῆς βλέπω βῆμα δράκοντος ἐπιβούλους!
Τοὺς φανεροὺς δὲν τρέμω οὐδὲ βλαστὰς πολέμιους·
φοβοῦμαι τοὺς δολίους ἐχθροὺς τῆς καὶ ὑπόλους.

«Τοὺς φίλους, τοὺς κρατᾶτας φοβοῦμαι ἐκείνους ὅσοι
Μὲ Κίρκης ὑποτρέχουν ὠπείας τὴν ἀθλίαν,
καὶ ὅπισθεν δλέθρου τὰ φάρμακα κυκῶσι,
οὐδὲν μηχανουργοῦντες μικρὸν, ἀλλὰ δουλείαν!

«Ἴδεν κίβδηλον τὸ ἦθος, καὶ ἡ καρδία μόνον
κακὰ διανοεῖται, οὐδὲ τὴν Δίκην σέβει
Ἦτις εἰς τοῦ Κρονίδου περιστάται τὸν ὄρνον,
καὶ τῶν ὀνητῶν ἀνθρώπων τὰς πράξεις ἐκοπτεύει.»

Κωφὸς πρὸς τὰς εὐβούλου φωνὰς τῶν δορυφόρων
Ὁ ἄρχων νὰ προβῶσι προτάζει ἐνδοτέρω.
«ἔχουσι, εἶπεν, ἅλα καὶ αἰ ἰκεσίαι κόρον,
πλὴν τῆς Πειθοῦς καὶ ἄλλην θεὸν τὴν Βίαν φέρω.»

«Μὴ, βάρβαροι, ὁ γέρον, μὴ βῆμα ἐν προέχῃτε,
Ποῦ δὲ ἐλκυστὰς φάσανον ἐκ τῆς θήκης,
τὸ πανδαμάτωρ γῆρας νοητὸν ὅσον φρονεῖτε
Ἄν ἔχει τὸν πατέρα ἔτι τῆς Κλεονίκης!»

Βοῆς τὸ ἔρκος τότε τὸ τῆς αὐλῆς πληροῦται·
συγκρούονται τὰ ζῆφρα, ἀστράπτουν οἱ πελέκει·
Ἰπὸ τῶν δορυφόρων ὁ γηραιὸς κυκλοῦται,
καὶ ἐπιπτεν ἀφεικτῶς οἰκτρὸς καὶ τάλας νέκυς·

πλὴν τοῦ ναοῦ αἱ θύραι ἀνοίγονται ταχέως,
θεᾶς ὁμοία κόρη δαφνοστεφῆς προβαίνει.
τοὺς στρατιώτας μέγα καταλαμβάνει ἄθος·
μὲ ὄψεις παλιντρέπους καθεὶς ὡς λίθος μένει.

τὴν Ἄρτεμιν πῶς βλέπει καθεὶς ὑπολαμβάνει,
Ἦτις νὰ τιμωρήσῃ ὕβριν παντὸς βεβήλου,
καὶ τὴν ἰερείαν τῆς νὰ πότῃ ἐπεφάνῃ.
πλὴν γόνυ θάτ' ἡ κόρη πρὸ τοῦ πατρὸς τοῦ φίλου.

«Πάτερ, νὰ ἀπακούσω εἰς τὰς βουλὰς τῆς μοίρας,
προστάξ' ἢ θεὰ ἦτις πιστὴν ἐρημιᾶδα
Μ' ἔχει νὰ ὑπερτείνῃ ὑπὸςχεται τὰς χεῖρας
Ἐκείνη, καὶ νὰ σώσῃ ἐμὲ καὶ τὴν Ἑλλάδα.

«Ὁ πάτερ μου, τὴν φρένα ἐκείνων διαστρέφει
Ὅσους ὁ μέγας θέλει θεὸς νὰ ἀπολέσῃ.
Μὲ γνόφον συγκαλύπτει τὰ πάντα ὁ τὸ νέφρ
Ἀγείρων, πρὶν βροντῶδῆς ὁ κεραυνὸς τοῦ πέσῃ!»

Κ' ἐνθ' ἀγῶν τοσοῦτος, συγκλίνεις, ὀδύνη,
τὴν τοῦ πρεσβύτου ἔχει ψυχὴν ἐκπεπληγμένην,
ἀπάγουσι τὴν νόμφην τὴν ἀνομφον ἐκείνοι
τὴν ἱεράν τῆς ἔτι στολὴν ἐνδεδυμένην.

καὶ ἤδη ἐσκιδνῶτο αἱ ἀγυαὶ, τὴν πόλιν
κατεχεν ἡσυχία νεκρὰ σιγῆς προώρου,
καὶ μόνῃ ἐμψυχούσα τὴν πέριξ φύσιν ὄλην
Ἡ ἀηδῶν ἐθρήνει εἰς τ' ἄλση τοῦ Βοσπόρου.

Β'.

εἰς θάλαμον εὐδῶδη ἐν Βαβυλῶν καὶ Τύρος
διὰ φαιδρῶν ταπήτων καὶ βύσσου τῆς πλουσίας
κοσμοῦσιν ἐναμίλλως, ἐπὶ χρυσοῦ κλιντήρος
ρεμβάζει ὁ τῆς Σπάρτης προδότης Παισαρνίξ.

Σχέδια κατὰ μόνας μεγάλα ἀνελίσσει,
Κ' ἐλπίζει ὅπως πρῶτην βαρβάρους μεθ' Ἑλλήνων,
Μετὰ βαρβάρων τῶρα Ἑλλήνας νὰ νικήσῃ,
μόνος αὐτὸς τὴν στάμνην τὴν τοῦ πολέμου κλινῶν!

τὴν ἐλευθέρην Σπάρτην, τὰς εὐκλείας Ἀθήνας,
ὡς εὐγενεῖς εἰς ἄρμα νὰ ὑποζεύξῃ πώλους,
μόνος αὐτὸς καὶ ἦρωας καὶ αὐτοκράτωρ μείνας,
Ἥλιος τοὺς ἀστέρας μακρὰν διώκων ὄλους.

Ἄλλ' ὡς λαμπραὶ εἰς νέφος ἱριδες στηριχθεῖσαι,
Παρέρχοντ' αἱ εἰκόνες τῆς ἀχανοῦς ἐλπίδος·
καὶ μία ἐκ βαθέων φωνῆ τὸν λέγει· Ἔσσι
Ἐμπόλημα βαρβάρων καὶ στίγμα τῆς πατρίδος!

καὶ νῦν εἰς ἀθυρίαν ἀγρίαν μεταπίπτων,
καὶ φόβου καὶ δειμάτων καὶ ταραχῆς πληροῦται.
πρὸ πάντων δὲ ὁ Κίμων, μὲ τρόπαια καλύπτων
τὴν θάλασσαν, ἐμπρὸς τοῦ φάσμα δεινὸν ὀρθοῦται·

διάστασις ὁποῖα! ὁ ἦρωας Ἀθηναῖος
συλλέγων ἐλευθέρων Ἑλλήνων τοὺς στεφάνους,
αὐτὸς δὲ τὰς ἀπαύστους, τροχηλατούσας ἕως
τοῦ τάφου τοὺς προδότης ἄρας καὶ τοὺς τυράννοισι!

δεινοῦ θορύβου πλήρης ἀνίσταται, βαδίζει
ἀτάκτως, κ' ἐπιστρέφει εἰς τὴν εὐνὴν τοῦ πάλιν.
νὰ εὐρῆ δ' ὀσονοῦπα ἀναψυχὴν ἐλπίζει
μικρὰν εἰς τῆς ὥρας τῆς παρθένου τὴν ἀγκάλην.

ὁ νοῦς αὐτοῦ προσφεύγει εἰς τὴν ἰδέαν ταύτην.
αὐτὸς μὲν δὲν τὴν εἶδεν, ἀλλὰ παρὰ τὸ δαίμων.
ὠρρίζοντο οἱ φίλοι πῶς καλλονὴν τοιαύτην
ὁ βασιλεὺς ὁ μέγας δὲν εἶδ' οὔτε καθ' ἕκαστον.

Θαυμάζει δὲ διότι τόσον πολλὰ βραδύνει.
τῆς ἱεράς ἐν τούτοις παρθένου κηδομένη,
Ἡ Ἄρτεμις ταχέως τὸν Ὀλυμπον ἀφίνει.
τὸν μέγαν, κ' εἰς τοῦ Ἰπνου τὸν οἶκον μεταβαίνει.

σπῆλαιον αὐτὸς ἦτο εὐρύχωρον, ζαφῶδες·
ἐμβαίνει, τὸν εὐρίσκει ἐν μέσῳ τῶν Ὀνείρων.
Σμήνος πυκνὸν, αἶδλον, ἄκπτον, χιμαῖρῶδες,
πληροῦν ὡς νυκτερίδες τὸν τοῦ σπηλαίου γύρον.

οἱ μὲν φαιδροὶ τὸ βλέμμα, ἀγριαὶ οἱ ἄλλοι.
οὐδεὶς ποτὲ μ' ἐν σχῆμα δινηνέας ἐμπρέπει,
ἀλλὰ μορφὰς χιλίας καθεὶς τῶν μεταβάλλει.
Ὁ Ἰπνος μὲ ῥαπίδα ἐθένου τοὺς διέπει.

«Ἰπνε, ἡ ταξοφόρος θεὰ πρὸς τοῦτον λέγει,
σπανίως τῶν τυράννων τὸ βλέφαρον κοιμίζεις.
συχνότερον πολλάκις τοῦ γεωργοῦ ἡ στέγη
Σὲ βλέπει τὸν πολὺν τοῦ κάματος νὰ κουφίζης.

«πλὴν χάρισαί μοι τοῦτο, φίλε· τὸν Παισαρνίξ,
Ἄνωθεν τῆς χρυσῆς τοῦ ἐπισταθείς πιστάδος,
κοίμισον πρὸς ὄλιγον, καὶ εἰς τὴν ἀγρυπνίαν
παντοτεινὴν κατόπιν ἄγραν αὐτὸν παράδος!»

Ἰπήκουσεν ὁ Ἰπνος, μὲ ἄψοφον δὲ βῆμα
εἰσδύ' εἰς τοῦ τυράννου τὸν τρυφήλον κοιτῶνα.
ἐκείνος ἐκαρῶθη βαρῆς, καὶ παρκαρῆμα
κατ' ὄναρ εἰς τοῦ Ἄδου εὐρέθη τὸν κευθμῶνα.

ἐνώπιον τοῦ κάτω μεγάλου συνεδρίου
μία τὸν κατηγορεῖ ὑπερφῶνης τὸ κάλλος
Νεάνης, καὶ μετ' ἠθους τὸν ἐβλεπον ἀγρίου
Ὁ Αἰακὸς, ὁ Μίνως καὶ ὁ κριτὴς ὁ ἄλλος·

Μὲ ψῆφον ἡ νεάνης κοινὴν ἐδικαιοῦτο.
αὐτὸς δ' ἀπὸ μελαίνης ἀνηπαγμένους Κῆρας,
εἰς τῆς Στυγὸς τὸν βράχον μὲ βρόχους προσηλοῦτο
δρακόντων εἰς τοὺς πόδας, τὸν τράχηλον, τὰς χεῖρας.

Κ' ἐπέτα γύρωθεν τοῦ, ἐκάστοτε τὸν ἕνα
τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ ὄρνις ἀγρίου ἐκκολλάπτων.
Ἄλλ' ὀφθαλμὸν τὸ κοῖλον τῆς κόγχης ἀνεγέννη,
Ἐπήρατο δ' ὁ ὄρνις κ' ἐκείνων διασκάπτων.

ἰδέτε τὸν προδότην, ἀλάστορα, ἐβόα,
τὸν βιαστὴν Πατρίδος, μία φωνὴ βραγχώδης.
Κ' ἐγένοντο τοῦ Ταρτάρου τὰ τέρατα ἀθρόα,
Ἄρπυιαὶ καὶ Γοργόνες καὶ Χίμαιραι φοικιάδεις.

Ἐνθ' αὐτὸν ἡ Μοῖρα οὕτω προετιμῶρει,
εἰς τοὺς λευκοὺς προδόμους, τὴν δάφνην ἐστεμμένην,
εἰσῆγετο ἀλλόφρων ἡ βυζαντία κόρη,
ὡς ἡ δορκὰς τοῦ Αἴμου δειλὴ, ἐκπεπληγμένη.

Ὅμοίως ἐπλανῶντο ἐντὸς τοῦ λαβυρίνθου
αἱ ἀττικάι παρθέναι, τοῦ Μινωταύρου γέρας
Πικρὸν, ἕως ὁ ἦρωας θεοσῶς διὰ μηνίονθου
Ἦν ἔδωκεν ὁ ἔρκος κατέβαλε τὸ τέρας.

εἰς τὸν εὐρὸν κοιτῶνα εἰσερχομένη, χεῖρα
οὐχὶ θνητὴν ἐμπρὸς τῆς κηθηγεμόνα βλέπει·
Κ' ἐνθ' αὐτὴν ἀτενίζει, τὸν πρὸ ποδῶν λαμπτήρα,
τυραννικῆς αἰσχύνης μαρτυρα, ἀνατρέπει.

τὸν τύραννον ἐγείρει περίφοβον ὁ κρότος,
ἔχθρος ὅτι ἐπήλαθεν ἐπίβουλος νομίζει·
τὸ ζῆφος τοῦ ἀρπάζει παράφρων εἰς τὸ σκότος,
καὶ εἰς τῆς Κλεονίκης τὰ στέρνν τὸ βυθίζει.

εἰς στεναγμὸς ἠκούσθη, κ' ἔδοῦπασεν ἐν πτώμα.
εἰς τὰς κραυγὰς ἐκείνου δραμόντες τὰς μεγάλας,
πληροῦσιν οἱ οἰκέται δάδων φωτὸς τὸ δῶμα.
καὶ τότε τὴν δεινὴν τοῦ ἀπάτην βλέπει τάλας.

εἰς τοῦ θανάτου κείται παγκάλη τὸν νυμφῶνα,
λευκὴ ὡς τῆς Ῥοδόπης χιὼν ὑπὸ τὸ αἶμα.
καίρουσα δ' ἀποθνήσκει, χωρὶς σχεδὸν ἀγῶνα,
καὶ λέγει, ὀρθοῦθαισ μικρὸν, μὲ δύον βλέμμα.

«Ἄρτεμι, εἰς παρθένους ἦτις ψυχὰς δεσπόζεις,
τρανῶς τὰ θεϊκὰ σου ἀναγνωρίζω δῶρα.
τὴν λάτριν τὴν πιστὴν σου ὡς ὑπεσχέτης σῶξεις.
Ὁ τύραννος ἄς δώσῃ πικρὸν τὴν Δίκην τῶρα!»

ἀγριωπὸς ἐκείνος, ἐνθ' σιγῇ πενθίμῃ
ἔπικραται, ἐγγύθεν νὰ ἴδῃ πλησιάζει
τὸ κάλλος τὸ ὁποῖον ἀνήγγελλεν ἡ φήμη,
καὶ μοῖρα παρ' ἐλπίδα σκληρὰ τοῦ ἀφαρπάζει.

Ὁ κεραυνὸς! ὡς ζάλη βαρεῖα! ὡς φρενίτις!
τὸ σῆμα τῶν χειρῶν τοῦ, ἡ βυζαντία κόρη,
τὸ πρόσωπον, τὸ σχῆμα ἐκείνης ἔχει ἦτις
εἰς τοὺς κριτὰς τοῦ Ἄδου ἐμπρὸς τὸν κατηγορεῖ!

τὰ δῶματα ἀφίνει τότε, κ' ἐντὸς δρυμῶνας
εἰς τῆς νυκτὸς τὰ σκότη ὑπὸ τῶν Ἑρινύων
ὀίστηλατεῖται, νέος Ὀρέστας μισαιφόνος,
τὰς φλόγας τοῦ Ταρτάρου ἐντὸς τοῦ στήθους κλείων.

τοῦ Βύζαντος ἐν τούτοις ἀνάστατος ἡ πόλις
νυκτερινῆς πληροῦται κραυγῆς, ὀργῆς καὶ φρίκης.
Ὁ τύραννος δ' ἀκούει μακροῦθεν ὁ ἐξώλιος
τὸ ὄνομα θρηνώδες ἔχουσαν τῆς Κλεονίκης.

αὐτὴ πρὸς τοὺς πενθοῦντας πολίτας ἐξαγγέλλει
πῶς μᾶλλον τοῦ θανάτου, τυραννικοῦ ἀέρος
τὸ βάρος τὴν πιέζει, καὶ ν' ἀποδῆν θέλει
ἐν ὄψει τῶν ἀστέρων καὶ τοῦ γλαυκοῦ αἰθέρος.

Εἰς τὴν ἑγγύς πλατεῖαν ἐκ παλαιτάτου χρόνου
Νεμέσῳ ὑπῆργεν ἄγαλμα ἰδρυμένον.
Ἐκεῖ παρὰ τὸ βῆθρον, ἐπὶ δαφνίου θρόνου,
Μετήνεγκαν εὐθέως τὴν ἱεράν παρθένον.

Αἴφνης οἱ ὀφθαλμοὶ τὰς ἐξέλαμψαν μεγάλοι·
Κ' ἐνὸς σιγῆς τριγύρω ἐπικρατεῖ βαθεῖα,
Λύγαν τελευταίαν ἢ νέκ καταβάλλει,
Καὶ αἰούσα τὴν δάφνην τῆν δελφικὴν Πυθίαν.

« Σωτήρι! ἀνακράζει, εἰς τοὺς θεοὺς, πολῖται,
ὠύσατ'! αἱ τῆς Θαλάσσης ἐφθασαν ἀλκυόνες!
Ὁ τύραννος ἐκπίπτει. Σιγάτε, εὐφημαίτε!
Ὡ ἕκστασις! ἐμπρός μου περῶσιν οἱ αἰῶνες.

« Ὡ ποῖον μέλλον! πλήρης ἰδοὺ ἡ Οἰκουμένη
Τῆς δόξης σου, ὦ Πόλις, γῆ τῆς γεννήσεώς μου!
Σκηπτύχος, ἐπὶ λόφων ἐπὶ τὰ εἰρηδομένη,
Δείσποινα τῆς Ἀσίας, βασίλισσα τοῦ κόσμου!

« Ἄλλος θεὸς ἀνάσσει τῆς δὲ αὐτοῦ Σοφίας
Χρυσολαμπῆς ὁ θόλος κάθηται εἰς τὰ νέφη.
Γιγῆς δὲ ἀτιμῆτος τὸ πρόην ἀτιμίας
Σύμβολον τὸ σεπτὸν τῆς τέμενος ἐπιστέφει.

« Ποία σιρὰ ἀνάκτων! οἱ μὲν ἀμαυροτέρως
Λάμπειας, τροπαιοῦχοι οἱ δὲ ἢ νομοθέται.
Κ' ἐπὶ τοῦ Ὀυρεοῦ τῶν συντρέξουσι τὸ κέρως
Γότθοι, Ἑρῶλοι, Σλαῦοι, Βάνδαλοι, Οὔνοι, Γέται.

« Ἀπὸν βαρβάρων φύλα ἀπὸ Βορρᾶ καὶ Νότου
Λάβρα σὲ ἀπειλοῦσιν, ὦ Πόλις ἡ μεγάλη.
Ὁμοίως γέρωθ' ἐν σου μετὰ λυσσώδους κρότου
Βρέμει ὁ Πόντος, βρέμει ἡ Θαλάσσα ἡ ἅλλη.

« Χίλις διανύων ὁ Φοῖβος περιόδους
Λαράδωντον σὲ βλέπει. Ἄλλ' ὦ κλαυθμὸς! ὦ πόνος!
Ἐκ τοῦ Κανκάσου δράκων ἑλλῶν τοῦ βορβορώδους,
Αἷμα φρεσῶν καὶ φλόγα, ἀμφιλαφῆς σὲ ζώνει.

« Ὀλίγ' οἱ πρόμαχοί σου, ὦ πόλις, ναι, ὀλίγοι.
Ἄλλ' ὅμως τῆς ἀνδρίας ἐμνήσθησαν τῆς πρώτης.
Μάστιγν λυσσᾶ ὁ δράκων, ἦδη ζῆται νὰ φύγῃ,
Ὅτε τὰ νῶτα τρέπει ὁ Ἰταλὸς προδότης.

« Τῆς ἀστραπῆς τὸ βλέμμα τριγύρω του τίς βίπτει,
Καὶ θάνατον σκορπίζει μετὰ πᾶσιν εἰς τὴν χεῖρα;
Ὁμώνυμος τοῦ πρώτου εἰς αὐτοκράτωρ. Πίπτει,
Αἵματος δὲ λαμβάνει βάπτισμα ἢ πορφύρα.

« Αἰ τῆχαι σου τελοῦνται! Πικρὰ σικὰ θανάτου,
Τὸ δρᾶμα κρύφατ' ἐμὲ τῆς φοιτικῆς, τῆς δδύνης,
Τὴν ὕβριν, τὰς μανίας φηρὸς τοῦ ἐπαράτου
Κρούσατε τοὺς αἰῶνας τῆς δουλικῆς αἰσχύνης!

« Καὶ ἔφατε νὰ ἴδω ἀστράπτων εἰς τὸ μέλλον
Τὸ λάβαρον τῆς δόξης, τὸ λάβαρον τῆς νίκης.
Ὡ ἡδονή! ὦ θάμβος! τὸ βλέπω ἀνατέλλον...
Καὶ ἡ πνοὴ ἐσβέσθη ἐδῶ τῆς Κλεονίκης.

Εἰς τὰ βουνὰ τῆς Θράκης ἔδωε ταυτοχρόνως
Τὸ ὄμιχλῶδες τόξον ὠχρᾶς ἡμισελήνου.
Ἐσίγων οἱ πολῖται ἐκθαμβοὶ, καὶ ὁ στόνος
Τῆς ἀηδόνος πάλιν ἠκούσθη πολυθρήνου.

Γ.

Γλυκὸς ὑπὲρ πατρίδος ὁ θάνατος κ' εὐκαταῖος.
Ὅταν δ' ἡ ἀτιμίαν τυράννου προλαμβάνῃ,
Ἢ τοὺς πολῖτας σώζῃ ἀπὸ ζυγοῦ δυσκλέος,
Μάκαρ ὅστις τοιοῦτον θάνατον ἀποθάνῃ!

Μισος, ὀργὴ τὰ στήθη τῶν πολιτῶν θερμαίνει,
Τὸν τύραννον τοῦ θόνου ἢ ἑρηνὸς ἐλαύνει,
Τῶν ὑψηλῶν δὲ πύργων ἐντὸς ἐγκλεισμένοι
Τρέμουν οἱ μισθοφόροι αὐτοῦ δειλοὶ καὶ χαῦνοι.

Ἀμπρὸς τῆς Ἑλλῆς ἦδη ἐχρούσων τὸ κύμα
Ὁ Φοῖβος, κ' ἡ πενθοῦσα πόλις εἰς τὴν ταφὴν τῆς
Ἐξήγε τὴν παρθένον, ἥτις τυράννου ὄμμα
Κατήρχετο ἐν ἔδω μ' ἔλθῃ τὴν καλλονὴν τῆς.

Ὅτε δ' ἀνεβιβάσθη εἰς τὴν πυράν, μετὰ χεῖρας
Ἀτόνως παρεμύνας, ἔλεγες Νύμφη ὅτι
Μία τῆς προσφιλοῦς τῆς θεᾶς, μετὰ τῆς ὄψης
Ἐπὶ γλωρᾶς σιτιάδος τὸν κάματον ὑπνώττει.

Ἐνὸς δὲ νέον αὔθις ἐγείρουσα τὸν ὄρθον
Ἢ φλόξ ἀγνὴ τὸ σῶμα τ' ἀγνότερόν τῆς φλέγει,
Τὰς χεῖρας τὰς τραυλῶδεις πρὸς τὴν πυράν ἐκτείνων
Ὁ γηραιὸς τοιοῦτους πατὴρ τῆς λόγους λέγει:

« Αἰ τέκνον, μετὰ τοιαύτην δὲν σ' ἔτρεφον ἐλπίδα.
Σὺ τὰ λευκὰ δατὰ μου ὤφειλες νὰ συλλέξῃς.
Πλὴν τοὺς θεοὺς δοξάζω πάλιν ὅτι σὲ εἶδα
Νεκρᾶν, πρὶν τοῦ τυράννου πληρώσης τῆς ἐρέξεως.

« Ἀλλὰ, ὦ Κλεονίκης ἐμῆς ψυχῆ ὄραϊα,
Γενοῦ τοῦ Βυζαντίου ὁ πολιοῦχος δαίμων
Ἐμπνεε εἰς τὰ στήθη φρονήματα γενναῖα.
Ἐκαστος τὴν σικάν σου ἄς βλέπῃ φαῦλος τοῦμων!»

Μόλις δὲ τῆς παρθένου τὸ σῶμα κκετεφλέχθη,
Καὶ ἡ πυρὰ ἐσβέσθη μ' αἴθιοπος οἴνου νάμα,
Τὰ δὲ δατὰ ἢ κάλην ἢ ἀργυρὰ ἐδέχθη,
« Αἰ ἀττικαὶ τριήρεις!» φωνὴ ἠκούσθη ἄμα.

Αἰ ἀττικαὶ τριήρεις κ' αἰ ἄλλαι ἑλληνίδες
Διέβησαν τὸν πόντον, ὕγρον τῆς Ἑλλῆς μνήμα.
Κ' ἐφαίνοντο μακρόθεν ὠραταὶ Νηρηίδες
Παίζουσαι μετὰ τὰς αὔρας, προτρέχουσαι τὸ κύμα.

Ὁ Κίμων τὰς ὠδήγει, ὁ Κίμων τῆς Θαλάσσης
Ἐπικρατῶν, κ' ἐμπνέων εἰς τοὺς βαρβάρους τρόμον·
Τὸν μέγαν βασιλέα ὁ ἀναγκάσας πάσης
Ἑλληνικῆς ν' ἀπέχῃ Θαλάσσης ἵππου δρόμον.

Ἐνὸς εἰς τῆς Τενέδου τὸν ὄρμον ἐναυλόχει
Ὁ ἥρωρ Θαυμαστόν τι καθ' ὕπνου εἶδε τέρας.
Νεανίς τῷ ἐφάνη καλὴ, θεὰ μὲν ὄχι,
Ἀλλὰ τῶν ἐν ἀνθρώποις φύσεως θειοτέρως.

Τὸν ἔφερον ἢ νέκ εἰς πάγκαλόν τι μέρος,
Ὅποιος τῶν Μαικάρων τὰς νήσους παριστάσι·
Κ' ἐφαίνοντο τὰ πάντα, κ' ἡ ὄψις τοῦ αἰθέρος
Κ' ἡ γῆ καὶ ἡ πλησίον Θαλάσσα, νὰ γελῶσι.

Λόφων ἑπτὰ ἐν μέσῳ ζωγραφικῶν ὑψοῦτο
Καλλιμόρφον, εὐάδεις φυτὸν πλὴν μαρμαρέων·
Διότι ὄψις πέριξ αὐτοῦ συνεσπειροῦτο
Βυζάνων τὸν χυμὸν του, τὴν δρόσον του μαραιίνων.

Τὸν ὄφιν νὰ φρονέσῃ, τὸ δένδρον τῆς νὰ σώσῃ
Ἰκέτευεν ἢ κόρη αὐτὸν μετὰ δακρῶν.
Ἐξήγειραν ἐκεῖνον οἱ Ὀδύρμοι οἱ τόσοι,
Καὶ τί δηλοῖ συνεῖδε τὸ ὄνειρον τὸ θεῖον.

« Λύετε τὰ δηκῶδη πρυμνήσι', ἀνασπάτε,
Ὡ ναῦται, τὰς ἀγκύρας, βοᾶ μετ' αἰφνιδίου
Ἑλλάμψεως ὁ ἥρωρ αὔριον, ὦ νυκτάται
Ἀτρόμητοι, δειπνοῦμεν ἐντὸς τοῦ Βυζαντίου.»

Αὐτοὺς οἱ τεθλιμμένοι Βυζάντιοι ὡς εἶδον,
Ἰπὸ χαρᾶς ἀνέσχον πρὸς οὐρανὸν τὰς χεῖρας,
Καὶ πλήρεις εὐθαρσίας, πλήρεις χρηστῶν ἐλπίδων,
Οἱ πάντες χαιρετῶσιν αὐτοὺς θεοὺς σωτήρας.

Γνωστὴ καὶ τῶν βαρβάρων ἢ ἀφανῆς πλεκτάνη,
Γνωστὰ κ' αἰ προδοσίαι τοῦ Πausανίου ἦσαν.
Ἄλλ' ὡς τῆς νέας κόρης τὸν θάνατον μανθάνει,
Ὁ ναυτικὸς σφαδάζει στρατὸς καὶ πνέει λύσαν.

Λυσσώδης συγκροτεῖται περὶ τῶν ὄλων μάχη
Γοργαὶ δὲ τοῦ πολέμου ἐκρίθησαν αἱ τύχαι.
Ὁ τύραννος νικᾶται καὶ ἐντελῶς κ' ἐν τάχει,
Διότι σύμμαχόν του θεῶν οὐδένα εἶχε.

Ὁ ἄγριος δεσπότης τότε τοῦ Βυζαντίου,
Τὸν ὄγκον ἀποβάλλων, καὶ ὑπὸ σχῆμ' ἀγνώστου,
Διὰ νυκτὸς λαθραίως φεύγει ἐπ' ἀκατίου,
Καθὼς ποτε εἰς ἄλλος τύραννος ὁμοίος του.

Ὁ τύραννος νικᾶται, καὶ εἰς βοὴν παιάνων
Τῆς πόλεως τὸ πένθος τὸ πρόην μετεστράφη,
Καὶ δι' ὠδῆς ἀσβέστου τιμῶσα καὶ στεφάνων
Ἑλλάδος εὐεργέτην τὸν Κίμων' ἀναγράφει.

Αὐτὸς δὲ εἰς τῆς κόρης τὸν τάφον ἀνθη χύνων
Μὲ τὰς βαρβαροκτόνους χεῖρας, ὦ! εἶπε χεῖρε,
Παρθένος, κ' εἰς τὰ ὄπλα πάντοτε τῶν Ἑλλήνων
Τὴν νίκην καὶ τὸ κλέος, ὦ Κλεονίκη, φέρε!

Τέμενος μυστηρίου καὶ θλίψεως ἀράτου
Τῆς Ἡρακλείας εἶναι τὸ νεκρομάντεϊον.
Προπύλαιον τοῦ Ἄδου, ἀνάκτορον Θανάτου.
Ἐκαστος φρίσσει, τρέμει ἐντὸς αὐτοῦ εἰσδύων.

Ἐκεῖ εἰς τὴν Ἑκάτην καὶ εἰς τὴν Περσεφόνην
Ἀπόβητοι θυσαίαι καὶ σκυθρωπαὶ τελοῦνται·
Καὶ ἀπὸ τοῦ Ἑρέβου τὸν ζόφον καὶ τὴν κόνιν
Σικαὶ ἀποιοχόμεναν νεκρῶν ἀνακαλοῦνται.

Καὶ ὅταν εἰς τῶν δάδων τὸ αἵματόδες σέλας
Ψυχὴ ἀπὸ τὸν Ἄδην πενθίμη ἀναβαίη,
Ὀλοφυρμῶ πληροῦται ὁ ἔροφος ὁ μέλας,
Καὶ ὄλα συστεινάζουν τὰ ἀμαυρὰ τεμένη.

Ἄλλος μητέρα φίλην, ἄλλος γλυκὸν πατέρα,
Ἢ ἀδελφὸν ἢ τέκνον ὄρμη νὰ περιβάλλῃ.
Ὅμως οὐδὲν ἢ φάσμα, οὐδὲν ἄλλ' ἢ ἀέρα
Κρατεῖ ἢ πόθου πλήρης, ἐλότρωμος ἀγκάλῃ.

Πλὴν τίς τοὺς στεναγμούς σας, τοὺς γόους, μοῦσα ποῖα
Ἄξιως ν' ἀντιέλψῃ, ποῖα Ὀρφῶς λύρα,
Ὡ δύστηνοι σῆς, ὅσοι, ἐν ἀμοιβῇ βραχέει,
Συνήνωσαν ὁ ἥρωρ κ' ἐχώρισεν ἢ Μοῖρα;

Ἐκεῖ καὶ ἀνδροφόνος ἔρχεται δῶρα φέρων,
Οὐαί! νὰ δυσωπήσῃ τὸ ἔθλιόν του ὄμμα,
Ἀνακαλῶν εἰς κόσμου πνοὴν ἐκ τῶν νετέρων
Ἐκεῖνον ἐν προῶρως ὤθησεν εἰς τὸ μνήμα.

Τίς οὗτος τὴν σφραγίδα ὁ φέρων τοῦ θανάτου,
Κ' εἰς τοῦ ἀδύτου βαλίων βαρυπενθῆς τὸ σκότος;
Ὁ κοῖλος ὀφθαλμὸς του, ἢ κοίλη παρειὰ του
Τὸν σκόλληκα ἐμφαίνει σκληρὸν τοῦ συναιδέτου.

« Ἰδέ με τὸν κακοῦργον, ἀλάστορα, ἰδέ με!
Εἶπε φωνὴ εἰς μάχας ἄλλοτε ἀκουσμένη.
Μετὰ φασμάτων φάσμα ἔστω. Ὡ! οἰκτιρᾶ με,
Ψυχὴ τῆς Κλεονίκης, ψυχὴ παραργισμένη!

« Ὡ! διὰ τί εἰς ἄρας ἀγρίων μεσονύκτων,
Εἰς ὕπνον μόλις δῶσω βραχὺν τοὺς ὀφθαλμούς μου,

Τὸ τραῦμά σου μὲ δείχνεις τὸ χαίνον, δίχως οἶκτον,
Καὶ λαμβάνει ψάλλεις φρικώδη εἰς τὸ οὐς μου;

«Καὶ ὅταν ἐξορμήσω, τὸ ὄραμα μὴ φέρων,
Κ' εἰς οὐρανὸν τὸ βλέμμα ὑψώσω τὸν παρθένον,
Κ' ἐκεῖ τὸ ὄνομά σου, ἐν μέσῳ τῶν ἀστέρων,
Μὲ ἀίματος, τὸ βλέπω στοιχεῖα γεγραμμένον!»

Ἄν πρὸς τὰ ὄρη φέρω καὶ τοὺς δρυμοὺς τὸ βῆμα,
Θρηνηθῆς τ' ὄνομά σου ὁ ἄνεμος σφυρίζει.
Ἄν δὲ πρὸς τῆς θαλάσσης ἐπιστραφῶ τὸ κύμα,
Θρηνηθῆς τ' ὄνομά σου τὸ κύμα ὀλοάζει.

«Σὺ κ' εἰς τοῦ Βυζαντίου μαχόμενον τὰ τεῖχη
Μ' ἐπάγασας μ' ἐν βλέμμα, καὶ ἤρπασας τὴν νίκην.
Μὲ ἔρησαν καὶ φίλοι καὶ οἱ θεοὶ κ' ἡ τύχη.
Εἰς Ἕλληνας ἐμπνέω καὶ εἰς βερβάρους φρίκην.

«Ἐκ πόλεως εἰς πόλιν πλανήτης περιτρέχω.
Ἀνακοχῶν τῶν πόνων ζῆτι, πλὴν δὲν εὐρίσκω.
Σὺ ἔλαθες ἐν τραῦμα, μυρία ἐγὼ ἔχω.
Ἀπέθανες ἐφάπαξ, ἑκατοντάκις θνήσκω!»

«Ἄνισως μὲ ἤλεεις, ὦ! ἂν εἰδυσωπείσο,
Ὡ θεοπεπία κόρη, μὲ ταύτην μου τὴν χεῖρα
Θεὸν ἐφέστιόν μου, θεὸν θά σέ ἰδρῶσω,
Τὴν κεφαλήν σου μ' ἄνθη ἐπισκομῶν καὶ μύρα.

«Ἄ! τότε τὴν προτέραν ἴσως ἀνέκτων γνώμην,
Καὶ ἔβλεπον ἐν τάχει καὶ Σπάρτη καὶ Ἀθήναι.
Πῶς ὁ βραχίων οὗτος ἀρκοῦσαν σὺ ζεῖ ῥόμην,
Ὅτι ὁ Παιουσνίας ἔτι νεκρὸς δὲν εἶναι.

«Ἀλλὰ πρὸ πάντων παῦσε, ἀκάματο, ποδώκης,
Βίτ' ἔξυπνος πλανῶμαι, εἴτε πρὸς ὕπνον νεύω,
Παῦσε, σικὰ ὀργίλη, σκληρὰ νὰ μὲ διώγης.
Διαλλαγὴν, ὦ νέα, ζητῶν σὲ ἰκετεύω.»

Ἢ γῆ ἐσεῖσθαι αἴφνης, καὶ ἦνοιξεν ἐν χάσμῳ.
Ἀέμφιν δὲ εἰς τὰ πέριξ ὠχρᾶς σελήνης χύνον,
Περικαλλῆς τὸ σχῆμα ἀνέτειλεν ἐν φάσμα,
Κ' εἶπεν αὐτὰ, ἠρέμα τὴν δεξιάν ἐκτείνων.

«Διαλλαγὴν ἂν θέλῃς, ἐπὶ τῆς Χαλκιοίκου
Τὸ ἱερὸν πορεύου ταχύς, καὶ μὴ βραδύνης.
Ἐκεῖ, ἐκεῖ θά τύχῃς διαλλαγῆς ἐνδίκου
Καὶ διακοῦς εἰρήνης!»

Ἐντὸς τῆς Χαλκιοίκου ὅταν δεινῇ, μεγάλην
Ἀὐτὸν τῆς Σπάρτης εὔρε καὶ τῶν θεῶν ἡ Δίκη,
Πρὸς φάσμα λέγουσιν ὅτι ἀόρατον ἐλάλει,
Κ' ἐφέλιζον τὰ χεῖλη θνήσκοντα «Κλεονίκη!»

ΠΕΡΙ ΚΑΡΑΓΚΟΥΝΙΔΩΝ (1).

Ἢ φυλὴ τῶν Καραγκούνιδων, οἱ ὅποιοι κοινότερον
καλοῦνται Ἀρβανιτόβλαχοι, εἶναι ἀποκλειστικῶς
νομαδική. Παρ' αὐτοῖς σὺζεταί περὶ τῆς καταγωγῆς
τῶν ἡ ἐξῆς παραδόσεις, ἧτις ὁμοῦς δὲν στηρίζε-
ται εἰς μνημεῖόν τι ἱστορικόν.

Ὅτι οἱ πρόγονοὶ τῶν κατόικου ἐπαρχίαν τινὰ
Ῥωμαϊκὴν ἢ Ἰταλικὴν, καὶ ὅτι ἔνεκεν ἐλευθεροφρο-
σύνης ὑπέστησαν διαφόρους καταδιώξεις καὶ προ-
γραφάς· τελευταῖον δὲ ἐξεγερθέντες ποτὲ πρὸς κα-
τάλυσιν τῆς δεσποζούσης αὐτοὺς ἐξουσίας καὶ κα-
ταβληθέντες, οἱ μὲν λογάδες τῆς ἐπαναστασίας
φυλῆς ἐθανατώθησαν καὶ ἐπρογράφησαν δημοθεΐ-
σης καὶ τῆς περιουσίας αὐτῶν, οἱ δὲ διασωθέντες,
ἀπαυδῆσαντες ὑπὸ τὸ βῆρος μεγάλων κακώσεων καὶ
παραθιάσεων, ἀπεφάσισαν νὰ ζητήσωσιν ἄσυλον εἰς
ξένην γῆν· καὶ δὴ πρὸ 400—500 ἐτῶν κατὰ τὴν
σωζομένην μεταξὺ αὐτῶν παράδοσιν, φυγαδευθέντες
ἐκ τῆς γενεθλίας αὐτῶν χώρας, κατέφυγον κατὰ
πρῶτον εἰς Ἀδλῶνα, καὶ ἐκεῖθεν δισπάρησαν εἰς Ἀ-
σπροπόταμον, Μέτσοβον καὶ τοὺς Καλαρίτας, ὅπου
ἐπεδόθησαν εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ποιμαντικὴν.
Ἐκ δὲ τῶν τελευταίων καταγόνται αἱ ἑτάδες τῶν
Καραγκούνιδων, αἱ κατὰ τὴν Ἑλλάδα καὶ πρὸ πάν-
των τὴν Ἀκαρνανίαν ὑπάρχουσαι, καὶ ὅπου μετὰ
τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ κατέφυγον, διότι
ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ σατράπου τούτου εἶχον συνοικισθῆ
εἰς μέρος τι τῆς Ἀλβανίας, ὅπου καὶ οἰκίας ἀ-
νήγειραν καὶ ἰδιοκτησίας ἐσχημάτισαν.

Ἐκ τῶν Καραγκούνιδων εὐάριθμοι τινες συνεπολέ-
μησαν τὸν ὑπὲρ ἀνεξαρτησίας ἑλληνικὸν ἀγῶνα, ἐνῶ
ἀπ' ἐναντίας ἡ φυλὴ τῶν Βλαχοποιμένων λεγομέ-
νων σκηνητῶν συνεμερίσθη μὲθ' ἡμῶν σχεδὸν ὅλας
τὰς πράξεις καὶ τὰ παθήματα τοῦ πολέμου, προσεν-
εγκοῦσα εἰς τὰ πεδία τῆς μάχης ἰκανὸν ἀριθμὸν
γενναίων μαχητῶν, ἐξ ὧν πολλοὶ, οἷος ὁ Τσόγκας
κλ. κατέλιπον τὰ ὀνόματά των καὶ εἰς τὴν μνήμην
τῶν ἐπιγιγνομένων.

Οἱ Καραγκούνιδες θεωροῦν ἑαυτοὺς ὡς Ῥωμαίους
καὶ οὕτως ἀρέσκονται νὰ προσήγορεύωνται μᾶλλον
ἢ διὰ τοῦ ἀγνώστου τὴν ἀρχὴν ὀνόματος τῶν Κα-
ραγκούνιδων (2)· τοὺς δ' Ἕλληνας εἰς τὴν γλῶσσάν
των τοὺς ἀποκαλοῦν Γκραίτους, καὶ ἀπέχουσι τοῦ
νὰ συνδέσωσι μετ' αὐτῶν, καθὼς καὶ μετὰ τῶν Βλα-

(1) Ἢ ἀνωτέρω διατριβὴ ἐδημοσιεύθη τὸ 1886 ἔτος ἐν τῇ ἐ-
φημερίδῃ «Ἄθην» τῇ 4 Δεκεμβρίου, ἀριθ. 2800.

(2) Ὁ Πουκεβίλλιος παρέχει τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ τουρκικοῦ κατὰ
(μῆλας) καὶ γούνα, ἧτις οἱ φοροῦντες μελαινας μαλωτάς. Πιθα-
νότερον ὁμοῦς εἶναι ὅτι ἀμφοτέρω τὰ συστατικὰ μέρη τοῦ ὀνό-
ματος εἶναι τουρκικά, κατὰ γλῶσσαν, ἧτις οἱ ἔχοντες μαύρον ἢ
μέλαν δούστουχες.

χοπομένων σκηνητῶν ἐπιμιζαν οἰκιστῶν· διὸ οὐδ'
ἐνθυμοῦνται ὅτι ἔδωκε ποτὲ τις θυγατέρα του εἰς
γάμον πρὸς Ἕλληνα ἢ Βλαχοποιμένα, ἐνῶ τοῦναν-
τίον Ἕλληνας συμβαίνει νὰ νυμφεύωνται Καραγ-
κούνιδας.

Ἢ φυλὴ αὕτη τῶν Καραγκούνιδων ὁμιλεῖ τὴν
κοινῶς λεγομένην βλαχικὴν γλῶσσαν, τὴν ὁμιλου-
μένην ὡς μητρικὴν, οὕτως εἰπεῖν, εἰς Ἀσπροπόταμον,
εἰς Μέτσοβον καὶ εἰς τοὺς Καλαρίτας. Ἄλλ' ἀγνοοῦν
ἂν τὴν γλῶσσαν ταύτην αὐτοὶ τὴν μετέδωκαν εἰς
τὰ μέρη ταῦτα, κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς εἰς αὐτὰ δια-
σπορᾶς των, ἢ ἐκεῖθεν τὴν ἐδανείσθησαν ἐνταφιά-
σαντες τὴν εἰδικὴν των ὑπὸ τὸ ἔδαφος τῆς νέας πα-
τρίδος των. Ἄλλ' ὅμως μικρὰ προσοχὴ ἐπὶ τῆς γλῶσ-
σης ταύτης ἀρκεῖ νὰ πληροπορήσῃ ὅτι πολλοὶ λέξεις
τῆς ἔχουσι ρίζαν λατινικὴν, καὶ ἄλλαι εἶναι αὐτό-
χρημα ἰταλικαὶ πρὸς ὑποστήριξιν τῆς καταγω-
γῆς των.

Οἱ Καραγκούνιδες οὗτοι δικαιτῶνται νομαδικῶς ἐν
σκηναίς, μεταφερόμενοι κατὰ μὲν τὸν χειμῶνα εἰς
τὰς παραχειμαδίους ἐπαρχίας, κατὰ δὲ τὸ θέρος εἰς
τὰς θεριαί. Σχηματίζουσι δὲ ὁμάδας ἀπαρτιζο-
μένας ἀπὸ 20 μέχρι 50 οἰκογενειῶν· καὶ ἐκάστη ὁ-
μάς κατασκηνώνει ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον χωριστὰ, ἔ-
χουσα, ἀρχηγὸν ὀνομαζόμενον Σκουτέρην, ὅστις
ἐξασκεῖ ἐπ' αὐτῆς κυριαρχικὴν ἐξουσίαν, καὶ διαθε-
τεῖ τὰ κατ' αὐτὴν. Εἰς αὐτὸν ὑποτάσσονται τὰ μέ-
λη τῆς ὁμάδος, καὶ τοῦ χορηγοῦσιν ὕλα τὰ ἐκτα-
κτὰ ἐξόδα κατ' ἀναλογίαν τῶν κτηνῶν, τὰ ὅποια
ἕκαστος κέκτηται. Ἔργον ὄλων τῶν Καραγκούνι-
δων εἶναι ἡ ποιμαντικὴ, καὶ ἀπέχουσι, ὡς ὑπὸ
κτετάρας ἐμποδιζόμενοι, ἀπὸ τὴν χρῆσιν τῆς γεωρ-
γίας, εἰ καὶ τινες ἐξ αὐτῶν ἔχουσι ἡδὴ προσκτήσει
γαῖας· ἀλλ' οὐδὲν ἤττον εἶναι ἐργατικοὶ καὶ φιλό-
πονοι, καὶ ἐπασχολοῦνται εἰς τὴν διὰ τῶν ζώων των
μεταφορὰν παντὸς μετακομιστοῦ εἶδους πραγμα-
τειῶν, ἐνῶ οἱ Βλαχοποιμένους καὶ τοῦ ἔργου τούτου
ἀπέχουσι, καὶ διὰ τὴν συστηματικὴν ὀκνηρίαν καὶ
φυγοπολίαν των διακρίνονται, καὶ ἐντεῦθεν ἐπιρρέ-
πουσι ἰδιαζόντως εἰς τὸ ληστρικὸν στάδιον, ἐνῶ
εὐάριθμοι Καραγκούνιδες ἐπιδίδονται εἰς τὸν ἐπο-
νείδιστον τοῦτον βίον· ἄλλως τε δὲν ὑπάρχουσι καὶ
προηγούμενα ληστῶν Καραγκούνιδων, οἵτινες νὰ
διέπραξαν ὡς κλέπται κατὰ τοὺς χρόνους τῆς δου-
λείας, τῶν ὁποίων τὰ ὕπλα ἐτραγωιδούμενα νὰ
διεγείρωσιν εἰς αὐτοὺς ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας τὸν πόθον
τοῦ ληστρικοῦ βίου, ὡς τοῦτο συμβαίνει εἰς τὴν φυ-
λὴν τῶν Βλαχοποιμένων.

Οἱ Καραγκούνιδες ἔχουσι τὴν αὐτὴν μὲ τοὺς Ἕλ-
ληνας θρησκείαν· ὑπῆρξαν δὲ καὶ ὑπάρχουν ἐκ τῆς
φυλῆς των ἱερεῖς ἱερούργουντες ἑλληνιστί, ἀλλ' ἄ-
γνωστον πότε ἐνεστερηθῆσαν τὸ ὀρθόδοξον δόγ-

μα, ἂν ἡ παράδοσις των περὶ τῆς ἰταλικῆς αὐτῶν
καταγωγῆς ἦναι ἀληθής. Τὰς νηστίας τηροῦν αὐ-
στηρῶς, καθὼς καὶ ὅλας τὰς παραδόσεις καὶ τὰ ἔ-
θιμα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας.

Ὁ χαρακτὴρ τῶν Καραγκούνιδων, καθὼς καὶ ὅ-
λων τῶν ἀγορδιαίων, εἶναι τραχύς. Ἐνδύονται δὲ
ἱματισμὸν βαρὺν, τὸν ὁποῖον φέρουν ἐπίσης καὶ τὸ
θέρος ὡς καὶ κατὰ τὸν χειμῶνα. Διακρίνεται δὲ ὁ ἱ-
ματισμὸς αὐτῶν ἀπὸ ἐκείνου τῶν Βλάχων, διότι οὗ-
τοι φέρουσι χιτῶνα ποδήρη, καὶ αὐτὴ δὲ ἡ φυσιο-
γνωμία των ἐκ πρώτης ὄψεως προδίδει τὴν ξενι-
κὴν αὐτῶν καταγωγὴν.

Περίεργά τινα καὶ ἀλλόκοτα ἔθιμα διέκρινον πρὸ-
τερον τοὺς γάμους αὐτῶν, ἀλλ' ἤδη τὰ πλεῖστα τῶν
βαρβαρικῶν τούτων ἐθίμων ἐξέλιπον· ἐκ δὲ τῶν ἐν
χρῆσει σημειούμεν τὰ ἐξῆς. Αἱ ἑορταὶ τοῦ γάμου
ἀρχοῦνται ἀπὸ τῆς Παρασκευῆς καὶ ἀπολήγουσιν συνή-
θως τὴν ἑσπέραν τῆς Τετάρτης. Τὸ πᾶν κατὰ τὰς
ἡμέρας ταύτας εἶναι εὐωχία καὶ χοροὶ, ὁ ρυθμὸς
τῶν ὁποίων ἔχει τι ὁμοίον μὲ τὸν πυρρίχιον λεγόμε-
νον τῶν ἀρχαίων. Ἢ νόμφη φοροῦσα στολήν, ἧς τὸ
ἐπικρατέστερον χροῶμα εἶναι τὸ ἐρυθροῦν, ὀδηγεῖται
εἰς τὴν οἰκίαν (καλύβην ἢ σκηνὴν) τοῦ γαμβροῦ ἀπὸ
τῆς μεσημερίας τῆς Κυριακῆς, ἢ δὲ στέψις ἐνεργεῖ-
ται τὴν πρωτὴν τῆς Δευτέρας· πρὶν δ' ἢ εἰσελθῆ εἰς
τὴν καλύβην, δίδουσι εἰς αὐτὴν μέλι, μὲ τὸ ὁποῖον
χρᾶται τὴν θύραν πρὸς τὸ τέλος, ὅπως ἦναι ἡ εἰσοδός
τῆς γλυκεῖα ὡς τὸ μέλι· ἀφοῦ δὲ εἰσελθῆ τῇ χορη-
γοῦν θέσιν εἰς τὴν ἐπιφανεστέραν γωνίαν, ὅπου ὀφεί-
λει νὰ ἴσταται ὀρθία, ἀφ' οὗ πρότερον ἀσπασθῆ τὰς
χεῖρας ὄλων τῶν ἐν τῇ καλύβῃ.

Οἱ Καραγκούνιδες νυμφεύονται συνήθως εἰς ἡλι-
κίαν 18 ἐτῶν, αἱ δὲ θυγατέρες αὐτῶν εἰς ἡλικίαν
13—14· προτὶκα δὲν δίδουσι καὶ ἀντιτάσσονται ἀ-
νευδότης εἰς τὴν παραδοχὴν τῆς συνθητικῆς ταύτης·
αἱ γυναῖκες των θεωροῦνται ὅτι εἶναι αὐστηραὶ τὰ
ἦθη καὶ ἐργατικαί, κατασκευάζουσαι καὶ ὑφαίνουσαι
ἀξιόλογα ὑφάσματα.

Ἢ ἐξουσία τῶν ἀνδρῶν ἐπὶ τῶν γυναικῶν εἶναι
τυραννικὴ, καὶ τὰ ἄθλια ταῦτα ὄντα διάγουσιν ἀπέ-
νκντι τῶν ἀνδρῶν δίκην ἀνδραπόδου, ὡς συμβαίνει
παρ' ὅλοις τοῖς βαρβαρικοῖς λαοῖς· ἡ γυνὴ πρὶν γεν-
νήσῃ τέκνα ἀπέχει τοῦ νὰ συνδιαλέγεται κατὰ μό-
νας μὲ τὸν σύζυγον αὐτῆς, διότι τοῦτο θεωρεῖται
ἀσεμνος ἐλευθεριότης, κακιζομένη αὐστηρῶς ἀπὸ
τὴν κοινωνίαν ὄλων. Αἱ γυναῖκες γεννοῦν ὡς ἐπὶ τὸ
πλεῖστον ὀδοιποροῦσαι καὶ ἀνευ δυστοκίας τινός·
σπάνιον δὲ παράδειγμα ἀποβολῆς ἢ θανάτου Κα-
ραγκούνιδος γυναικὸς ἐν τῷ τοκετῷ ὑπάρχει. Τὰ πε-
ρὶ τούτου εἶναι ἀξία τῆς παρατηρήσεως τῶν Ἀσκλη-
πιδῶν, εἰ καὶ τὸ πρόβλημα τοῦτο δὲν χρῆζει ἴσως
ἐπιστημονικῆς λαμπάδος εἰς διασάφην.

Ο πληθυσμός των εν Ελλάδι Καρκαγούνιδων υπερ-
βαίνει τὰς 2,000 ψυχῶν, ὁ δὲ ἀριθμὸς τῶν κτηνῶν
τὰ ὅποια διατρέφουσιν εἶναι ἀνώτερος τῶν 100,000,
ἐξ ὧν τὸ δημόσιον ἀπολαμβάνει κατὰ μέσον ὄρον
φόνον 120,000 δραχμῶν, μὴ συμπεριλαμβανομέ-
νων τῶν ὕσκ εισπράττει ἐκ τῆς ἐξαγωγῆς τῶν
προϊόντων των, καὶ πρὸ πάντων ἐκ τῶν ἐρίων.

Ἡ φύσις τῶν Καρκαγούνιδων εἶναι ἐπιδεικτικὴ
βελτιώσεως καὶ διαμορφώσεως, τοῦτο δὲ δύναται νὰ
καταρθῶθῃ διὰ τοῦ συνουρισμοῦ αὐτῶν εἰς δύο κα-
τάλληλα μέρη τῆς στερεᾶς Ἑλλάδος, ὅπου νὰ συ-
σταθῶσι σχολεῖα, ν' ἀνεγερθῶσιν ἐκκλησίαι καὶ νὰ
δοθῇ εἰς αὐτοὺς μερὶς τις ἐθνικῶν γαιῶν πρὸς καλ-
λιέργειαν καὶ οἰκόπεδα πρὸς ἀνέγειναι οἰκίδων· καὶ
οὕτως ἐξοικειούμενοι βαθμῶδ' ἄν τὸν πολιτισμὸν
ν' ἀποσβέσωσι τὰ ἰδιόρρυθμα ἤθη των, καὶ ἀναβα-
πτίζομενοι, οὕτως εἰπεῖν, εἰς τὴν κολυμῆθραν τοῦ
Ἑλληνισμοῦ, μεθ' οὗ ταυτίζονται καὶ συνδέονται διὰ
τοῦ ἰσχυροῦ τῆς θρησκείας δεσμοῦ, νὰ συγχωνευθῶ-
σιν εἰς τὴν ἑλληνικὴν κοινωσίαν, καθιστάμενοι πο-
λίται χρήσιμοι καὶ παραγωγικοί. Ἀλλ' εἰς τὴν σοφὴν
πρόνοιαν τῆς Κυβερνήσεως ἔγκειται ὁ ἐκπολιτισμὸς
καὶ ὁ ἐξἑλληνισμὸς τῆς ἐπεισεύτου ταύτης εἰς τὴν
Ἑλλάδα νομαδικῆς καὶ ξενικῆς φυλῆς.

Ἐγγραφοὺν ἐν Ἀχαρνῶν τῇ 20 Νοεμβρίου 1856.

F. M.

ΟΔΟΠΟΡΙΚΑΙ ΑΝΑΜΝΗΣΕΙΣ.

(Ἰδε φυλλῶδ. 414, σελ. 116.)

Ἐν Βαρκελώνῃ τὴν 30 Μαρτίου 1867.

Φίλιππὲ μοι Κύριε!

Ἵπασχέθην ἐν τῇ προλαβούσῃ μου ἐπιστολῇ νὰ
στεῖλω καὶ νέας εἰδήσεις περὶ Ἰσπανίας, ἂν αἱ πρῶ-
ται εὐαρεστήσωσιν εἰς τοὺς ὑμετέρους ἀναγνώστους.
Καὶ ναί μὲν τῆρῶ τὸ ὁμολογηθὲν, ἀλλὰ τῆρῶ αὐτὸ
πρὶν ἢ μάθω ἂν αἱ εἰδήσεις ἐκεῖναι εὐηρέστησαν. Μὴ
λησμονῆτε ὅμως παρακαλῶ, ὅτι ἀνήκω ἐτι εἰς τὴν
ἠλικίαν ἐκείνην τὴν «πολλὰς ἔχουσαν, κατὰ Θεόφρα-
στον, μεταβολάς.» Ἐὰν δὲ ἐκ τῆς μεταβολῆς μου
πρώτης προκύψῃ ἀπλὴ χάσμη παρὰ τῶν ὑμετέρων
ἀναγνωστῶν, τὸ κακὸν πολὺ μετριώτερον τῶν προσελ-
θόντων ἐκ τῶν ὑμετέρων πολιτικῶν μεταβολῶν.

Εἰς Μαδρίτην, χάρις εἰς τὸν βαρβῶν καὶ τὰ συ-
στατικά μου, ἐγνώρισα πολλὰς τῶν πρώτων οἰκο-
γενειῶν καὶ μετέσχον τῶν καλλιτέρων συναναστρο-
φῶν ἑλαθὼν δὲ ἐπίτηδες σχέσεις καὶ μετ' ἀνδρας τοῦ
λαοῦ, ὅθλων νὰ σπουδάσω ὅσον ἔνεστι τὸν χαρα-
κτῆρα τοῦ ἔθνους. Κατηγοροῦνται οἱ Ἰσπανοὶ ὡς
φανατικοί· δὲν μοι φαίνονται ὅμως θύκικαι αἱ κα-

τηγορίαι· ἐν γένει ὁ Ἰσπανὸς εἶναι φίλος τῆς
θρησκείας του, καὶ εἰς πᾶσαν πρᾶξιν ἐπικαλεῖται
τὸ ὄνομα τοῦ ὑψίστου. Va auste con Dios, λέ-
γει πρὸς τὸν σύζυγον αὐτῆς, κόμπητα ἢ μαρκέσιον,
ἢ γυνὴ δασάκις καὶ εἰς περιόπανον ἐξέρχεται. Τὴν αὐ-
τὴν ἀπαρallάκτως εὐχὴν ἐκφράζει καὶ ἡ γυνὴ τοῦ
χειρῶνακτος, ὅταν τὸ πρῶτ' ἀπέρχεται οὗτος εἰς τὸ
ἴδιον ἔργον.

Ὁ Ἰσπανὸς, εἰς ὅποιανδήποτε κοινωνικὴν θέσιν
καὶ ἂν ἀνήκει, δὲν ἀφίνει τὴν λειτουργίαν καὶ τὴν
προσευχὴν. Ἀξιόλογος ἀναντιρρήτως ἡ συνήθεια αὐ-
τῆ· διότι οὐδὲν παραμυθητικώτερον τῆς προσευχῆς.

Πολλὰκις εἶδον εἰς ἐκκλησίαν σὺζυγον ὑπουργοῦ
γονυκλινῆ παρὰ γυναῖκα τῆς τελευταίας τάξεως·
οὐδὲν θρανίον ὑπάρχει εἰς οὐδένα ναόν, διότι πάντες
προσευχόμενοι εἶναι ἴσοι ἐνώπιον τοῦ ὑψίστου· ὅθεν
καὶ ὁ ἀνώτατος εὐγενὴς ἢ δημόσιος λειτουργὸς δέε-
ται εἰς τὸ πλευρὸν εὐτελοῦς χειρῶνακτος. Δὲν εἶναι
τοῦτο τρανὴ ἀπόδειξις, ὅτι ὁ ἰσπανικὸς λαὸς συν-
αισθάνεται τὴν ἀληθῆ σχέσηιν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς
τὸν πλάστην αὐτοῦ;

Κατηγοροῦνται πρὸς τοῦτοις ὡς υπερῆφανοι. Πε-
ριήλθον, φίλιππὲ μοι κύριε, τὴν Εὐρώπην σχεδὸν ἄ-
πασαν, καὶ ὅμως οὐδένα λαὸν εἶδον ὀμιλητικώτερον
καὶ πλέον εὐπροσῆγορον τοῦ ἰσπανικοῦ. Ἴσως ὑπε-
ρηφάνειαν λέγουσιν οἱ κατήγοροι τὴν ἀκάματον αὐ-
τῶν φιλοπατρίαν, διότι ἀληθῶς ὁ Ἰσπανὸς ἀεί-
ποτε κοιμᾶται, διὰ τὴν γέννησιν αὐτοῦ· ἀλλὰ τὴν
τοιαύτην υπερῆφάνειαν ἔχει καὶ ὁ Ἄγγλος καὶ ὁ Γάλ-
λος καὶ ὁ Γερμανὸς καὶ ὁ Ἕλλην αὐτὸς, εἰ καὶ σή-
μερον ἀνήκει εἰς ἔθνος μικρὸν καὶ πτωχόν.

Ἴνα ἐννοήσῃ τις κατὰ πόσον ὁ Ἰσπανὸς εἶναι νοή-
μων, φιλάγαθος καὶ εὐπροσῆγορος πρέπει νὰ τῷ ὁ-
μιλήσῃ εἰς τὴν ἰδίαν του γλῶσσαν καὶ νὰ βάλῃ τὸν
δάκτυλον εἰς τὴν καρδίαν αὐτοῦ τοῦ λαοῦ.

Ἐξ Ἰσπανίας πέμπονται μεγάλαι χρηματικαὶ
βοήθειαι εἰς τὴν Παλαιστίνην πρὸς διατήρησιν τῶν
Ἁγίων Τόπων. Ἐπὶ τούτου ὑπάρχει ἰδιαιτέρος κλά-
δος ὑπηρεσίας, ἂν προεδρεύει ὁ ἔξοχώτατος Κύριος
Jose M. Alós ὑπὸ τὸν τίτλον Comisario General
del Lugares Santos. Ἐκαστος Ἰσπανὸς δίδει τὸν
ὄβολόν του καὶ διὰ τοῦ εἰσοδήματος διατηροῦνται
εἰς Ἀερην, Σιδῶνα, Ναζαρέτ, Ἰσππην καὶ Ἱερουσαλήμ.
αἱ λεγόμεναι Case Nuove, ἢ οἰκίματα διὰ τοὺς
προσκυνητάς. Καὶ εἰς μὲν ἕλα τὰ ἄλλα αὐτὰ κατα-
γῶγια ὁ προσκυνητὴς φιλοξενεῖται καὶ πρέφεται
τρεῖς ἡμέρας, εἰς δὲ τὸ τῆς Ἱερουσαλήμ 40 ὀλοκλή-
ρους δωρεὰν, εἰς ὅποιον καὶ ἂν ἀνήκει ἔθνος.

Ἰδοὺ καὶ ὀλίγα ὀδηγία, αἰτινες θέλουσι χρῆσι-
μεῖσθε εἰς τοὺς ἐπισκεπτομένους τὴν Ἰσπανίαν.

Εἰς Περπινίαν, ἀντὶ τῆς ταχυδρομικῆς ἀμαξίας
τῆς ὑπηρεσίας, προτίμησον τὴν ἐταιρίαν de Conca-

ΝΕΚΡΟΤΑΦΕΙΟΝ (!).

rence, διότι τὸ μεταφέρει μετ' ὃ ἡμῖς ἔξοδον· ἀντὶ
32 φράγκων δίδει 16 μόνον καὶ μεταβαίνει εἰς τὴν
Βαρκελώνην· μὴ φέρῃς ὅμως μετὰ σοῦ πλείονερα τῶν
30 κηλογραμμῶν ἐπιπλᾶ· ἄλλως θέλεις ὑποβλη-
θῇ εἰς χωριστὴν πληρωμὴν, ἥτις ἀναλόγως εἶναι
μεγάλη.

Φιλοδώρησον κατὰ τι τὸν διοικοῦντα τὴν ἀμαξίαν,
καὶ τότε ἔσο βέβαιος ὅτι θέλεις ἔχει ὄλας σου τὰς
ἀναπαύσεις.

Εἰς Βαρκελώνην προτίμησον τὸ ξενοδοχεῖον Fon-
da de Espana, ὅπου ἀντὶ 12 φράγκων ἔχεις ὠραῖον
θάλαμον καὶ τροφήν ἀξιόλογον.

Εἰς Μαδρίτην κατάλυσον εἰς τὸ Hôtel de Paris·
συμφώνησον ὅμως ἰδιαιτέρως τὸν θάλαμόν σου, καὶ
λάβεθαι τὴν τροφήν σου à la carte· ἄλλως θὰ πλη-
ρώσῃς ἢ δίστηλα τὴν ἡμέραν, καὶ θὰ εἶσαι ὑπόχρεος
νὰ παρευρίσκῃσαι εἰς τὰς τακτικὰς ὥρας τοῦ προ-
γεύματος, τοῦ γεύματος καὶ τοῦ δείπνου.

Εἰς Aranjuez, τὸ καλλίτερον ξενοδοχεῖον εἶναι τὸ
Fonda del Principe, ὅπου ἀντὶ 2 διστάλων ἔχεις
θάλαμον καὶ τροφήν.

Εἰς Toledo κατάλυσον εἰς τὸ ξενοδοχεῖον Fonda
del Inno, ὅπου ἀντὶ 4 1/2 διστάλων ἔχεις τὸ πᾶν.

Εἰς τοὺς ἐπισκεπτομένους τὸ Toledo συνιστῶ τὸν
διερρηθέντα Caneva, ὅστις δύναται νὰ τοὺς ὀδηγήσῃ
εἰς ἕλα τὰ ἄξια ἐπισκέψεως μέρη.

Εἰς δὲ τοὺς ἐπισκεπτομένους καλλιτέχνας τὴν Μα-
δρίτην συνιστῶ τὸ Ἑσκουριάλ. Διὰ τοῦ σιδηροδρόμου,
ὅστις τρεῖς τῆς ἡμέρας μεταβαίνει ἐκεῖ, δύνασαι
ἀντὶ 4 φράγκων νὰ ὑπάγῃς τὸ πρῶτ' καὶ νὰ ἐπιστρέ-
ψῃς τὴν ἑσπέραν.

Τὸ Ἑσκουριάλ εἶναι ἕλλο θαύμα τῆς Ἰσπανίας, ὑ-
πέριτερον πάσης περιγραφῆς· ἐκεῖ τάπητες χρυσοῖ, καὶ
μανταλιῶν, καὶ εἰκόνας, καὶ ἀγάλματα, καὶ ἔξοχα
τέχνης ἔργα· ἀπαντεῖται δὲ ὀλοκλήρως βίος ὅπως με-
λετηθῶσι τὰ ἐν αὐτῷ κατ' ἀξίαν.

Ὁ ὅθλων νὰ μεταβῇ ἀπ' εὐθείας εἰς Βαρκελώνην
(συνιστῶ δὲ τοῦτο μὲν ἄλλως εἰς τοὺς Ἕλληνας ἐμπό-
ρους), δύναται ταχύτερα καὶ ὀλιγοξόδως νὰ ταξ-
εῖδυσθῃ διὰ τῶν ἀποικονήτων Tintore, ἕτινα σχε-
δὸν δις τοῦ μηνὸς ἀναχωροῦσιν ἐκ Σαρόνης εἰς τὴν
πόλιν ἐκείνην.

Τὰ βαμβάκια καὶ οἱ κερνοὶ τῆς Ἑλλάδος εἶναι
εἶδη πωλούμενα ἐπικεδῶς εἰς Ἰσπανίαν· ἐκεῖθεν δὲ
δύναται τις νὰ παραλάβῃ σάκχαρον, κεράμους, οἶνους
καὶ οἶνοπνεύματα.

Ε. Μ. Θ. ΜΑΡΟΥΤΤΗΣ.

Τρεῖς τέσσαρα βοραιοδυτικῶς τῆς Νεαπόλεως κεί-
ται τὸ νεκροταφεῖον, διεγστῆρον δικαίως ἐκάστου τὸν
θυμασμένον, ἕνεκα τῆς ἀντέχου καλλονῆς καὶ τοπο-
γραφικῆς αὐτοῦ θέσεως. Ἡ πληθὺς τῶν καλλιτε-
χνικῶν μνημείων καὶ τῶν ποιητικῶν ἀναριθμητῶν καί-
σκων καθιστᾷ αὐτὸ οὐχὶ πόλιν νεκρῶν ἀλλὰ ζών-
των, ἐκτὸς μόνον ὅτι ἀντὶ τοῦ θορύβου τῶν ἀμαξῶν
καὶ τῶν ἐργαστηρίων, βασιλεύει αὐτοῦ μεγало-
ποσιπῆς τε καὶ σοβαρᾶ σιγή, μειμιγμένη μετ' ὁμοῦς
νεκρολιθάου, καὶ διακοπτομένη ἐνίοτε ἐκ τῶν στε-
ναγμῶν καὶ λιγμῶν τῶν δι' ἀνθήων κοσμοῦντων τὰς
φυχράς πέτρας τῶν φιλιτάτων των. Ἐν τῷ μέσῳ
τούτων, ἐφ' ὑψηλῆς θέσεως, κείται ἕτερος νεώδητος,
νῆος μετὰ μεγαλοπρεποῦς ἀναβάθρας, ἐν τῇ κατα-
φύτῳ πλατείᾳ τοῦ ὁποίου ἴστανται ἐπὶ στυλοβάτῳ
κολοσσαίον ἀγάλμα ἐκ λευκοῦ μαρμαροῦ, πρὸς τὸν
τὴν θρησκείαν, ὑπὸ τὸ σχῆμα ὀρθοῦς ἀκτινοβολού-
σης γυναικὸς, ἐχούσης σταυρὸν καὶ κλάδον φοίνι-
κος, σύμβολα τῆς ἀθανασίας.

Ἄπειρα παντοειδῆ μνημεῖα μετὰ διαφόρων ἀγαλ-
μάτων, προτομῶν καὶ ἐπιγραφῶν συντεθειμένων
μετὰ πολλῆς χάριτος, σχετικῶς τῆς ἐπιστήμης, ἡ-
λικίας καὶ καταστάσεως τῶν θανόντων, πληροῦς
τὸν μέγαν ἐκεῖνον περίβολον. Ἐπὶ τινὰ μνημεῖα πε-
ριφανῶν ἀνδρῶν ἀναγινώσκειται ὅτι ὁ ἄνθρωπος πρὸς
τιμὴν αὐτῶν καὶ τὸν τόπον αὐτοῦ· ἐδώρηται, καὶ
τὰ μνημεῖα ἀναλώμασι δημοσίως ἀνήγειρον· ἔπαν-
τα δὲ καλλύπτονται ὑπὸ ὑψηλῶν κυπαρισσῶν καὶ
κλυθυμῶν ἰσθῶν, καὶ περιστοιχίζονται ὑπ' ἀνθήων
καλλιεργούμενων ὑπὸ κηπουρῶν ἄδρας μισθοδοτου-
μένων ἐκ τῶν εἰσοδημάτων τοῦ νεκροταφείου.

Κατὰ τὴν δευτέραν τοῦ Νοεμβρίου μηνὸς ἡ δυ-
τικὴ ἐκκλησία ποιεῖται τὴν ἀνάμνησιν τῶν κεκοι-
μημένων. Ὅθεν τὴν προτεραίαν διακοσμοῦντες διὰ
κηρῶν, ἐπιγραφῶν καὶ μελανῶν φορεμάτων τὰ ἐν
τῷ νεκροταφείῳ ἐκκλησίαι, μετὰ τὸ γεῦμα μυριά-
δες λαοῦ παντὸς φύλου καὶ τάξεως μεταβαίνουσι
ἐκεῖ, κομίζοντες κηροὺς καὶ στεφάνους εἰς τοὺς τά-
φους τῶν προσφιλῶν των. Συγχρητικῶν τῶν αὐτῶν θέα-
μα τὸ νὰ βλέπῃ τις 20 περίπου χιλιάδας λαοῦ συνη-
θροισμένους ἐν τοῖς ναῖσκις ἢ περὶ τὰ μνημεῖα τὰ ὑπὸ
μυριάδων κηρῶν φωτιζόμενα, ἵνα προσφέρωσιν ἐπι-
κηδείους τιμὰς τοῖς θανούσι. Τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ εἶδον
γέροντα γονυπετῆ ἐπὶ τὸν τάφον τοῦ μονογενοῦς
μιοῦ του, νὰ βρέχῃ μετὰ δάκρυά του τὸν ἐπιτεθέντα
στέφανον· ἀλλὰ γοῦ δὲ νέαν μελανεῖμονα, σπληζόμε-
νην ὑφ' ἐταίρων γυναικῶν, καὶ κλαίουσιν ἐπὶ τὸ ἄν-

(*) Ἰδε φυλλῶδ. 418 σελ. 103.

θαστόλιστον σώμα του προσφιλοῦς συζύγου ὀλίγον δὲ μακρὰν, κίτριόν τινα κρατοῦντα ἀπὸ τῶν χειρῶν δύο ἀγγελόμορφα βρέφη, ἅτινα μετὰ τὰς μικρὰς καὶ λευκάς χεῖρας τῶν ἔρριπτον ἄνθη ἐπὶ τὸ καλλιτεχνικὸν ἀλλὰ παγετώδες μνημείον τῆς ἀναίδου μητρὸς τῶν.

Ἐπειδὴ δὲ ἐκάστη τῶν ἐνοριακῶν ἐκκλησιῶν τῆς πόλεως ἔχει κατ' ἀνάγκην καὶ ἕτερον ἐκκλησιῶν ἐν τῷ Νεκροταφείῳ, διὰ τοῦτο τὰ μέλη ἐκάστης ἐνοριακῆς ἀδελφότητος ὑποχρεοῦνται τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ νὰ παρευρεθῶσιν αὐτόθι ἐνδεδυμένα λευκὸν φόρεμα μετ' ἐπικλύμματος καλύπτοντος ἅπασαν τὴν κεφαλὴν, καὶ ἔχοντας μόνον δύο ὀπὰς πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἵνα βλέπωσιν. Οὗτοι ψάλλοντες ἐν τοῖς Ναῖσκις τῶν τὴν νεκρώσιμον ἀκολουθίαν, ἐξέρχονται πρὸς τὸ ἐσπέρας προπαρασκευασμένου τοῦ σταυροῦ, κρατοῦντες κηροῦ, μετὰ τοῦ ἱερέως τῶν καὶ τοποθετούμενοι κυκλικῶς ἐπὶ τὸ οἰκίον διαμέρισμα, ἐνθα ἡ ἀδελφότης δικαιούται νὰ θάπτῃ τοὺς νεκροὺς τῆς, ψάλλουσιν ἱκανὴν ὄραν τοῦ ἱερέως θυμιάζοντος καὶ ἀγιάζοντος τοὺς τάφους. Τοῦτου γινόμενου ταυτοχρόνως σχεδὸν περὶ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου, δύνανται οἱ ἀναγνώσται ἡμῶν νὰ μορφώσωσι μικρὰν τινα ἰδέαν τοῦ ψαλμοῦ ὑπὸ τοσούτων ατομάτων καὶ φωνῶν ἐκφραζόμενου.

Μετὰ ταῦτα διαλύονται τὴν δ' ἐπιούσαν ἐπ' ἀνερχόμενοι ποιοῦσι μνημόσυνα καὶ ἱεραουργίας.

Ἢ ἐν τῇ θέσει ταύτῃ ὁμοθυμαδὸν συνάθροισις τοσούτου λαοῦ, συντελεῖ ὡς μᾶθημα διδακτικὸν τῆς ἐγκοσμίου ματαιότητος καὶ κατάλληλος ἀνάμνησις τοῦ « ἀπόκειται τοῖς ἀνθρώποις ἅπαξ ἀποθανεῖν. »

N. ΚΑΤΡΑΜΗΣ, Ἀρχιμανδρίτης.

ΔΙΑΦΟΡΑ.

ΠΛΟΙΟΝ ΣΩΤΗΡΙΟΝ. Περὶ τὰ τέλη τοῦ παρελθόντος Μαΐου ἀνεχώρησεν ἐκ Νεοεβοράου εἰς Γαλλίαν μικρότατον σωτήριον πλοῖον, τρεῖς μόνον ναῦτας ἔχον. Ὀνομάζεται δὲ *Ἀπαράμιλλον* καὶ ἔχει μήκος μὲν 28, πλάτος δὲ 12 ποδῶν, βυθίζεται ἐξ ἰσακτύλου εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἔχει πέντε ἰστία· εἶναι δὲ καὶ εἰς ἄμρον ἐλαφρὸν, καθόσον συγκροτούσιν αὐτὸ κύλινδροι ἐκ πανίου πισσωμένου, οἵτινες ἐξογκωθέντες δι' ἐμφυσήματος πνοῆς, συνεπήχθησαν διὰ λεπτοτάτων ξύλων, ἐφ' ὧν ἐστήσαν τέσσαρας ἴστους. Οἱ τρεῖς ναῦται εἰδείξαν μεγίστην πεποιθῆσιν διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ πλοῦς· ἀλλὰ καὶ πολλοὶ εἰδήμονες δαξάζουσι τὰ αὐτά. Σκοπὸν δὲ ἔχουσι νὰ ἐπάγωσι καὶ εἰς Southampton καὶ εἰς Πάνθη καὶ εἰς Πρωσσίαν καὶ εἰς Ρωσσίαν.

Ἀπὸ δύο μηνῶν ἐπιτροπή τις συστήθησά ὑπὸ τῆς κυβερνήσεως, ἐξετάζει πάντα τὰ συστήματα τῶν σω-

τηρίων πλοίων (life-boats) καὶ τῶν ἄλλων σωστικῶν τρόπων τῶν ἐν χρήσει κατὰ τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας. Τὰ μέλη τῆς ἐπιτροπῆς ταύτης συνεδρίασαν εἰκοσιπεντάκις καὶ ἐξέτασαν 355 συστήματα καὶ τρόπους. Μέγας ἀριθμὸς life-boats ἐδοκιμάσθησαν παρ' αὐτῶν, καθὼς καὶ τινες ἄλλοι τρόποι σκοπὸν ἔχοντες τὴν ἀπόσβεσιν τῶν πυρκαϊῶν ἐν θαλάσῃ καὶ τὴν ταχίστην κένωσιν τῶν πλοίων ἀπὸ τοῦ ὕδατος.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ

ΤΟΥ ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ.

Ὁ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικὸς Φιλολογικὸς Σύλλογος ἀναγγέλλει, ὅτι τὰ φιλολογικὰ αὐτοῦ διαγωνίσματα, τὰ ὑπὸ τοῦς ἔτους τῶν ἐν τοῖς τεύχεσι Δ' σελ. 214 καὶ Ε'—ΣΤ' σελ. 288 ἔτους Α' τοῦ Περιόδικου αὐτοῦ δημοσιευθέντων προγραμμάτων ἐρισθέντα, βραβευθήσονται ὡς ἑξῆς·

Τὸ μὲν διαγώνισμα τοῦ φιλομούσου Κυρίου Χριστάκη Β. Ζωγράφου, ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΗΠΕΙΡΟΥ, τῇ τελευταίᾳ Κυριακῇ Ἀπριλίου 1868.

Ἐκ δὲ τῶν τριῶν διαγωνισμάτων Θεσσαλίας, Μακεδονίας καὶ Θράκης τοῦ φιλογενοῦς Ἀρχιμανδρίτου Εὐγενίου τοῦ Ξηροποταμννοῦ βραβευθήσονται ἢ μὲν ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ τῇ τελευταίᾳ ὡσαύτως Κυριακῇ Ἀπριλίου 1868.

Ἢ δὲ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ τῇ τελευταίᾳ Κυριακῇ Ἀπριλίου 1869.

Ἢ δὲ ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΘΡΑΚΗΣ τῇ τελευταίᾳ Κυριακῇ Ἀπριλίου 1870.

Τὸ δοθησόμενον ἄθλον τῇ δοκιμοτέρᾳ πραγματείᾳ ἔσται ἑκατὸν πενήκοντα φλωρία ὀλλανδικά.

Αἱ πραγματεῖαι, τῇ ἀρχαίᾳ ἢ τῇ νεωτέρᾳ ἑλληνικῇ ὀρθῶς καὶ εὐαναγνώστως γεγραμμέναι, πρέπει ν' ἀποστέλλωνται ἐνσφράγιστοι τῷ Γενικῷ Γραμματεῖ τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου μέχρι τῆς πρώτης Ἰανουαρίου ἐκάστου ἔτους. Αἱ δ' ἀποσταλεῖσαι πραγματεῖαι, εἴτε βραβευθήσονται εἴτε μὴ, καθίστανται κτήματα τοῦ Συλλόγου, καὶ μόνον ἀντίγραφα αὐτῶν δύνανται νὰ λάβωσιν οἱ συγγραφεῖς.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει, τῇ 9/21 Ἰουνίου 1867.

Ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς
Δ. ΜΑΛΙΔΑΝΗΣ.

ΠΑΡΟΡΑΜΑ.

Ἐν σελίδι 134, τετάρτη στροφή τοῦ ποιήματος, ἀντι.

Τὸ τρίτον τὸ μέγα, τὸ δρίπανον τῆς νίκης
ἀνάγνωθι·

Τὸ τρίτον τὸ μέγα, τὸ τρίτον τῆς νίκης.